

PAZARA GİRİŞ ENGELLERİ 2015 RAPORU

**Ekonomi Bakanlığı
Anlaşmalar Genel Müdürlüğü**

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
Giriş	1
Ülkeler Bazında Pazara Giriş Engelleri	
Amerika Birleşik Devletleri	3
Avrupa Birliği	11
Birleşik Arap Emirlikleri	20
Brezilya	24
Cezayir	28
Çin Halk Cumhuriyeti	35
Endonezya	46
Hindistan	52
Irak	59
Japonya	65
Katar	69
Meksika	73
Mısır	78
Rusya Federasyonu	83
Suudi Arabistan	90
Ukrayna	96

GİRİŞ

2023 Türkiye İhracat Stratejisi, Cumhuriyetimizin 100. kuruluş yıldönümü olan 2023 yılında 500 milyar dolar ihracata ulaşarak, Türkiye'nin dünya ihracatından aldığı payın % 1,5'e yükseltilmesini ve dünyanın ilk 10 ekonomisi arasında yer almasını vizyon olarak belirlemiştir. Strateji'de ortaya konulan vizyona ulaşılması bakımından, ihracatçılarımızın dış pazarlara erişmesi ve pazarda rakipleri ile eşit şartlarda rekabet etmesi hayati önemi haizdir. İhracatçılarımızın yurt dışı pazarlara erişimi veya ihraç pazarındaki rekabet şartları, ithalatçı ülkelerin gümrük tarifeleri ve tarife dışı bazı uygulamaları nedeniyle bozulabilmektedir.

Gümrük tarifeleri, hâlihazırda Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) Anlaşmalarından oluşan çok taraflı ticaret sistemi içerisinde ciddi oranda azaltılmış olmakla birlikte, pazara giriş bakımından önemini halen sürdürmektedir. Özellikle, henüz çok taraflı ticaret sistemine katılmamış ülkeler gümrük vergilerini yerli üretimi en yüksek seviyede koruyacak düzeyde uygulamaktadır. Diğer yandan, DTÖ sistemine katılmış olmakla birlikte, gümrük vergilerinin azami olarak uygulanabileceği seviyeleri gösteren bağlı hadleri yüksek olan ülkeler açısından gümrük vergileri pazara girişi engelleyen bir faktör olarak ortaya çıkabilmektedir.

Günümüz uluslararası ticaret sistemi içerisinde gümrük tarifelerinin yadsınamaz bir etkisi bulunmakla birlikte, rekabet koşullarını olumsuz yönde etkileyen asıl engeller, tarife dışı uygulamalardan kaynaklanmaktadır. Teknik mevzuat ve standartlar, sağlık ve bitki sağlığı önlemleri, ithal lisansları, miktar kısıtlamaları, anti-damping, anti sübvansiyon ve korunma önlemleri, şeffaf olmayan gümrük uygulamaları gibi geniş bir yelpazede uygulama alanı bulan tarife dışı engeller, ihracatçılarımızın yeni pazarlara girmeleri veya var oldukları pazarlarda paylarını artırmaları önünde ciddi bir engel olarak karşılıklarına çıkmaktadır.

Gerek tarifeler gerek tarife dışı uygulamalar çoğu zaman uluslararası kurallara uygun olarak tatbik edilmektedir. Bu kapsamda, örneğin bağlı hadlerin altında kalması kaydıyla, DTÖ üyesi bir ülkenin belli bir üründe gümrük vergisi uygulamasının yanı sıra insan, hayvan, bitki hayat ve sağlığının korunması gibi haklı bir gaye ile belli bir teknik mevzuat veya standardın uygulanması da uluslararası kurallar ile uyumludur. Bununla birlikte, uluslararası uygulamada sıklıkla görüldüğü üzere, haklı bir gaye ile alınan tedbirler dahi, yerli üretimin korunması düşüncesiyle uluslararası ticaret sisteminin ruhuna aykırı şekilde uygulanabilmektedir.

Bu çerçevede, tarifeler veya sosyal bir gaye ile uygulanan tarife dışı uygulamalar gibi uluslararası kurallara uygun pazara giriş engellerinin çok taraflı ticaret müzakereleri veya serbest ticaret anlaşması gibi ikili ticaret müzakereleri ile karşılıklı yarar temelinde ortadan kaldırılması veya uyumlaştırılmasının yanı sıra uluslararası kurallara aykırı tarife ve tarife dışı engellerin kaldırılması 2023 Vizyonu'na ulaşılması bakımından hayati önemi haizdir. Bu doğrultuda, Ekonomi Bakanlığı'nca ilk aşamada pazara giriş engellerinin tespiti, sonraki aşamalarda ise kademeli kaldırılması çalışmalarına esas teşkil etmek üzere, yıllık olarak Pazara Giriş Engelleri Raporunun hazırlanması kararlaştırılmıştır.

2015 Yılı Pazara Giriş Engelleri Raporu ismi ile ilk kez yayımlanan bu Rapor, Avrupa Birliği dâhil, ilk etapta 16 ülke için hazırlanmış ve Raporda bu ülkelerde karşılaşılan mal ve hizmet ticaretine ilişkin pazara giriş engelleri başlıklar halinde tasnif edilerek açıklanmıştır. Raporda yer verilen 16 ülke; ülkemizin ihracatındaki payı yanında, bölgesel yakınlık ve hedef

pazar konumları göz önüne alınarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda, Raporda ilk etapta yer almasında yarar görülen ülkeler; Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Avrupa Birliği (AB), Ukrayna, Rusya Federasyonu, Mısır, Japonya, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Irak, Suudi Arabistan, Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC), Cezayir, Katar, Hindistan, Brezilya, Endonezya ve Meksika olarak belirlenmiştir. Nitekim söz konusu ülkelerin ihracatımızdaki payı 2014 yılında %71 seviyesinde gerçekleşmiştir. Rapor kapsamında ülkemizin en büyük ihracat pazarı olan AB, tek bir ülke gibi incelenmiş olup, AB üyesi 28 ülke tarafından uygulanan ve Türkiye-AB Gümrük Birliğinin ruhuna aykırı düşen bazı tedbirler ele alınmıştır. Diğer yandan, Irak, BAE, Mısır, Ukrayna ve Rusya Federasyonu yakın bölgemizde yer alan pazarlar olarak değerlendirilmiş; Cezayir gibi bazı ülkeler ise, ülkemiz ihracatı açısından önemli bir potansiyeli barındırmakla birlikte, anılan ülkelerle Serbest Ticaret Anlaşmaları (STA) yapılmasının ilgili ülkelerdeki isteksizlik nedeniyle gecikmesi, bu ülkeler üzerinde özellikle çalışılmasını gerekli kılmıştır.

Raporda sadece 16 ülkeye yer verilmiş olması, şüphesiz, diğer ülkelerde karşılaşılan engellerin ihracatımız açısından önemli olmadığı anlamına gelmemektedir. Söz konusu ülkelerde karşılaşılan sorunlar da Ekonomi Bakanlığı'nca her platformda gündeme getirilmekte ve ortadan kaldırılması için çalışmalar sürdürülmektedir.

2015 Yılı Pazara Giriş Engelleri Raporu'nun hazırlanması sırasında, Ekonomi Bakanlığı birimlerine iletilen sorunların yanı sıra Bakanlık birimlerinin re'sen yaptığı araştırmalar neticesinde ulaştığı bilgiler de göz önüne alınmıştır. Ayrıca, başta DTÖ olmak üzere, uluslararası kuruluşlar tarafından yapılan çalışmalar gözden geçirilmiş; ilaveten ilgili ülkenin kendi kaynakları da kullanılmıştır. Bunun ötesinde, sahada görev yapan Ekonomi Bakanlığı Yurtdışı Teşkilatı'nın bizatihi yerinde yaptığı araştırmalar ile yurtdışı teşkilatına iletilen pazara giriş engelleri öncelikli olarak değerlendirilmiştir.

Pazara Giriş Engelleri Raporunun, müteakip yıllarda ise ülke ve konu bazında güncellenerek yayımlanmasına devam edilmesi öngörülmektedir.

ÜLKELER BAZINDA PAZARA GİRİŞ ENGELLERİ

1) Amerika Birleşik Devletleri (ABD)

A. Ticari İlişkilerin Özeti

Dünyanın en büyük ekonomisi konumundaki ABD, 2014 verilerine göre, ülkemizin en önemli 6. ihraç pazarıdır. 2014 yılında bu ülkeye yönelik ihracat bir önceki döneme göre %12,5 artarak 6,3 milyar dolara ulaşmıştır. Bu dönemde ABD'den yapılan ithalat da bir önceki yıla göre % 1,6 oranında artarak 12,7 milyar dolara ulaşmıştır. Öte yandan, Türkiye'deki ABD kaynaklı doğrudan yatırımlar 2002-2014 yılları tarihleri arasında toplam 9,2 milyar dolara ulaşmış olup, Türkiye'de toplam 1507 ABD sermayeli firma faaliyet göstermektedir.

Türkiye-ABD ticari ilişkileri, temel olarak, DTÖ Anlaşmaları çerçevesinde yürütülmektedir. Öte yandan, ABD'nin tek taraflı olarak uyguladığı Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi (GTS) 31 Temmuz 2013 tarihinde sona erdirilmiştir. Bu nedenle, ülkemizden ihraç edilen tüm ürünler, ABD pazarına girişte gümrük vergisine tabi tutulmaktadır.

Öte yandan, AB ile ABD arasında, STA unsurunu da içeren kapsamlı bir Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı (TTIP) tesis edilmesine yönelik müzakereler, ülkemiz ile ABD arasındaki ticari ilişkiler açısından önem arz etmektedir. 2013 yılı Temmuz ayında başlatılan ve en son sekizinci turu gerçekleştirilen müzakereler bu öneme binaen ülkemizce de yakından takip edilmektedir. Hem AB ile mevcut Gümrük Birliği ilişkimizin ticari ve hukuki anlamda bir gereği hem ABD ile uzun yıllara dayanan köklü ilişkilerimizin bir sonucu olarak, bu Anlaşma'nın neticelerinden doğrudan etkilenmesi kaçınılmaz olan ülkemizin de, AB'ye paralel bir biçimde, ABD ile STA sürecini başlatması temel önceliğimiz olarak belirlenmiştir. Bu çerçevede, iki ülke arasında Yüksek Düzeyli Komite (YDK) kurulmuş olup, Türkiye-ABD arasında ticaretin geliştirilmesine yönelik çalışmalar, söz konusu Komite altında kurulan alt gruplar çerçevesinde devam etmektedir.

B. Gümrük Vergileri

ABD'nin gümrük vergileri göreceli olarak düşüktür. Tüm ürünlerde uyguladığı gümrük vergileri ise DTÖ kapsamında bağlanmıştır. ABD'nin gümrük vergilerinde son yıllarda büyük bir değişiklik yaşanmamış olup, 2014 yılı ortalama vergi oranı % 4,8 olarak kaydedilmiştir. Gümrüğe ulaşan ürünlerin % 37'lik bir bölümüne, herhangi bir vergi uygulamasına tabii tutulmadan vergisiz "duty free" olarak pazara giriş hakkı verilmekte; %7'lik kısmına ise yüksek vergiler uygulanmaktadır. Yüksek vergi oranlarına tabii ürünler arasında ülkemiz ihracatı bakımından önem arz eden ürünlerin yer aldığı görülmektedir. Bu kapsamda, ürün çeşidi ve GTİP'ine bağlı olarak değişmekle birlikte, ABD tütün ve alkollü içeceklerde % 439; tekstilde % 42,7; konfeksiyon ürünlerinde % 32; ayakkabılarda % 57,9; süt ve süt ürünlerinde % 510; meyve, sebze ve bitkilerde % 131,8 oranlarına ulaşan gümrük vergisi uygulamaktadır.

Gümrük vergilerinin yüksekliğinin yanı sıra Türkiye'nin geleneksel ihraç ürünleri olan tekstil ve giyim eşyası, bazı ayakkabı ve çantalar, valizler ve diğer deriden yapılmış giyim

ürünlerinin GTS kapsamına alınması talebinin reddedilmesi, özellikle ucuz işgücü kullanan ÇHC, Hindistan ve Pakistan gibi ülkeler ile Kuzey Amerika Ülkeleri Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA) çerçevesindeki avantajları kullanan Meksika karşısında ihracatçılarımızı dezavantajlı duruma düşürmektedir.

Bununla birlikte, ABD tarafından, ürünlerin ithali aşamasında gümrük vergilerinin yanı sıra çeşitli ücretler uygulanmaktadır. Bu ücretlerin belli başlılarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

- i) Ürün İşlem Ücreti (merchandise processing fee).
- ii) Ülkeye giren ürün, personel ve taşıyıcı araçların teknik düzenlemelere uyumuna ilişkin yaptığı harcamalara karşılık giriş başına sabit bir denetleme ücreti.
- iii) Liman Kullanım Vergisi
- iv) Ülkeye ihracatı gerçekleştirilen tarım ürünlerinin denetimi ve/veya karantinaya alınması durumunda taşıma aracına bağlı olarak tarım ürünleri ücreti.
- v) Benzin, tütün, dizel benzin ve alkollü içecekler başta olmak üzere 100 civarında ürün ve hizmete uygulanan tüketim vergisi.

Öte yandan, federal düzeyde uygulanan vergilerin yanı sıra eyaletler ve yerel hükümetler, özellikle alkollü içecekler, tütün ürünleri ve benzinde kendi yasaları çerçevesinde ayrıca vergilendirmeye gitmektedir.

C. Lisans Uygulamaları ve İthalat Yasakları

ABD'ye süt ve süt ürünleri, canlı hayvanlar, yaş sebze ve meyveler, kesme çiçek, tütün ve tütün mamulleri gibi pek çok ürünün ihracatında otomatik ya da otomatik olmayan ithalat lisansları mevcuttur. Lisansa tabi olan ürünler listesine, ABD'nin DTÖ'ye yaptığı ithal lisansları bildiriminden ulaşılabilmektedir.¹

Söz konusu lisanslar, görev alanlarına ve işleyişlerine göre ABD'nin 6 idari bölümü tarafından talep edilmektedir. Ürünün çeşidine bağlı olarak irtibata geçilmesi gereken birim farklılık göstermekte olup, ilgili bölümden alınan lisans, gümrükte Gümrük ve Sınır Güvenliği Birimi (CBP) tarafından işleme konmaktadır. Her türlü kişi, firma ya da enstitü bu lisanslara başvurma hakkına sahip olmakla birlikte, bazı ürünler için ABD'de yerleşik olmak ya da üretici konumunda bulunmak gibi ek koşullar aranabilmektedir.

Her bir ürün kapsamında söz konusu lisansların temin edilebilmesi için irtibata geçilmesi gereken birimler ve detaylı bilgiler CBP'nin internet adresinde² yayımlanmaktadır. Bununla birlikte, ABD'nin otomatik veya otomatik olmayan ithalat lisansının pek çok üründe uygulanması ve görevli idari bölümlerden ilgili lisansın temininin güçlüğü bu ülkeye yönelik ihracatımız üzerinde olumsuz etkiye neden olabilmektedir.

¹ G/LIC/N/3/USA/10, 24 September 2013

² <http://www.cbp.gov>

D. Teknik Mevzuat, Uygunluk Değerlendirme Prosedürleri ve Standartlar ile Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemleri

1979 Ticaret Anlaşmaları Yasası ile ABD Ticaret Temsilciliği (USTR), standartlar konusunda ABD'nin uluslararası ticaret politikasını belirlemekle yetkili kurum olarak görevlendirilmiştir. Teknik mevzuat ve uygunluk değerlendirme usullerinin genel gözetimi ve koordinasyonu ise ABD Başkanlık Makamı içerisinde yer alan Bütçe ve Yönetim Ofisi tarafından yapılmaktadır. ABD'de federal düzeyde standartlar, teknik düzenleme, uygunluk değerlendirme usulleri genel olarak Standartlar ve Teknoloji Ulusal Enstitüsü (NIST) tarafından geliştirilmekle birlikte, ilgili ürünün özelliğine göre birçok federal birimin yetkisi olabilmektedir.

Bu kapsamda, örneğin motorlu taşıtlar ve lastikler konusunda Ulusal Otoyol Trafik Güvenliği İdaresi; tekneler için Birleşik Devletler Sahil Güvenliği; alkol ve tütün mamulleri için Vergi ve Ticaret Bürosu'nun ilgili birimi; gıda, ilaç, kozmetik ve tıbbi cihazlar için Gıda ve İlaç İdaresi (FDA); et, tavuk ve yumurta ürünleri için Tarım Bakanlığı'nın Gıda Güvenliği Denetim Servisi (FSIS); diğer kurumların görev alanına girmeyen her türlü tüketici ürünü için Ürün Güvenliği Komisyonu (CPSC) ve Çevre Koruma Ajansı (EPA)'nın yetki ve görevleri bulunmaktadır.

Federal düzeyde yapılan bu çalışmalara ilave olarak ürün güvenliği ve denetimi konusunda eyalet seviyesinde düzenlenen kurallar da bulunmaktadır. Ayrıca, özel sektör standart geliştirme organizasyonları da belli ürünlere ilişkin gönüllü standartlar geliştirmektedir. Amerikan Ulusal Standartlar Enstitüsü (ANSI), ABD'de özel sektör gönüllü standartlar sistemini koordine eder ve yönetir. ANSI'nin altında ise standart geliştiren birçok özel sektör kuruluşu bulunmaktadır.

Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemleri (*SPS Önlemleri*) konusundaki sorumluluk ise Federal düzeyde ürünün ve teşkil ettiği riskin çeşidine göre birden fazla birim tarafından paylaşmakta olup, eyaletlerin de federal hükümet tarafından kontrol edilen farklı düzenlemeleri bulunmaktadır. İzlenmesi gereken prosedürler, ürüne ve ithalatın gerçekleştirildiği eyalete göre değişmekle birlikte, söz konusu başlık altında yürütülen işlemler en az 30 farklı yasanın kuralları çerçevesinde 15 farklı birimin kontrolü altında gerçekleşmektedir. Ülkemizin ihracatı bakımından önem arz eden yaş meyve sebzenin, ABD'ye ithalatına ilişkin bilgilere, ABD Tarım Bakanlığı-Hayvan ve Bitki Sağlık Araştırma İdaresi (APHIS)'in internet sayfasında yer alan veri tabanından ulaşılmaktadır.³

ABD'de, standartlar, teknik mevzuat ve uygunluk denetimi ile SPS önlemleri konusunda çok fazla birimin yer almasının yanı sıra uygulamaların karmaşıklığı, gümrük işlemlerinin uzun sürmesi ve denetlemelerin detaylı olması ihracatçılarımızı ABD pazarına girişte zorlamaktadır. Özellikle FDA'nın, gıda, ilaç, kozmetik ve tıbbi cihaz ürünlerin gümrükten girişlerinde detaylı raporlama istemesi, analizlerin ve kontrollerin uzun sürmesi, FDA uygulamalarındaki sık değişiklikler ve değişikliklerden haberdar olmanın zor olması (değişikliklerin üye firmalara duyurulmaması), FDA güncellemelerinin ve kayıt aşamasının uzun sürmesi, etiketleme standartları ve onay sürecinin uzun sürmesi konusunda ihracatçılarımız sorunlar ile karşılaşmaktadır. Söz konusu problemler nedeniyle, firmalarımız müşteri kaybettiklerini ve ürün gönderimi ile ödemenin tahsili arasındaki zamanın açıldığını

³ <https://epermits.aphis.usda.gov/manual/index.cfm?ACTION=pubHome>

belirtmektedir. Bu hususların çözümüne ilişkin ÇHC, Hindistan, Avrupa işlemleri için İtalya; Latin Amerika işlemleri için Meksika; Ortadoğu ve Kuzey Afrika işlemleri için Ürdün'de olduğu gibi ülkemiz ve komşu ülkelerin işlemlerine odaklanan bir FDA Ofisinin ülkemizde faaliyet göstermesinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Diğer yandan, APHIS'in Bursa siyah inciri ve nar başta olmak üzere, birçok yaş meyve ve sebzenin ABD'ye ithal edilebilir yaş-meyve sebze ürünleri listesine dâhil olması için 2007 yılında yapılan başvuru ve akabinde gerçekleştirilen müteaddit girişimlere uzun yıllardır cevap vermemesi, anılan uygulamayı tarife dışı engel düzeyine getirmiştir. Ayrıca, ABD'de yaş meyve sebze ürün grubunda pazar açılımının sağlanabilmesini teminen, ülkemizin diğer ülke piyasalarında rekabetçi olduğu "şeftali, kiraz, kavun, biber ve domates" için de başvuru süreci 11 Temmuz 2011 tarihi itibarıyla yapılmış; ancak bu tarihten itibaren ABD makamlarından herhangi bir cevap alınamamış ve gelişme sağlanamamıştır. ABD'li yetkililerce, APHIS tarafından, ABD'ye ilk defa ithal edilecek bir hayvansal veya bitkisel ürünün ithalatına yönelik başvuruların değerlendirilmesi sürecinin, en az 2-3 yıl arasında sürdüğü ifade edilmekle birlikte, uygulamada denetim sürecinin sonuçlandırılmasının nar ve incir örneğinde olduğu gibi çok daha uzun yıllar alabilmekte; bu durum ihracatçılarımız önünde ciddi bir engel teşkil etmektedir.

E. Ticaret Politikası Önlemleri

ABD, sübvansiyonlara karşı konulan telafi edici vergi (countervailing duty-CVD) ve dumping uygulamalarına karşı alınan anti-dumping önlemlerine en fazla başvuran ülkelerden biri konumundadır. ABD tarafından belli bir ülkeye karşı yürütülen anti-dumping ve sübvansiyon soruşturmalarının çoğunlukla eş zamanlı olarak başlatıldığı gözlemlenmektedir. Mevcut DTÖ mevzuatı, uygulamaya konulan anti-dumping ve telafi edici vergi önlemlerinin 5'er yıllık sürelerin sonunda uzatılmasına cevaz vermekte olup, bu durum ABD tarafından sıklıkla kullanılmakta ve ülkemiz ihracatçıları bu uygulamadan olumsuz yönde etkilenmektedir.

Bu çerçevede, ABD tarafından ülkemiz menşeli ihraç ürünlerine karşı yürürlüğe konulan 4 adet nihai telafi edici vergi (countervailing duty) ve 4 adet nihai anti-dumping önlemi bulunmaktadır. Yine anılan ülke tarafından, Türkiye menşeli ürünler ithalatına yönelik olarak son dönemde açılan 1 adet yeni telafi edici vergi soruşturması ve 1 adet yeni anti-dumping soruşturması ise halihazırda devam etmektedir.

Bu kapsamda, ABD tarafından 7306.30 ve 7306.90 GTİP'li "karbon kaynaklı çelik tüp ve borular"a ilişkin olarak 5 Ağustos 1985 tarihinde açılan anti-dumping soruşturması neticesinde, 15 Mayıs 1986 tarihinde alınan nihai önlem kararı ile mezkur üründe %0 - %14,74 arasında değişen oranlarda anti-dumping vergisi uygulanması kararlaştırılmıştır. ABD tarafından, aynı dönemde ve aynı ürün için açılan telafi edici vergi soruşturması neticesinde ise, 7 Mayıs 1986 tarihinde alınan nihai önlem kararı ile mezkur üründe %0 - %7,26 arasında değişen oranlarda telafi edici vergi uygulanması kararlaştırılmıştır. Hâlihazırda her iki önlem de yürürlükte olup, çeşitli tarihlerde açılan idari gözden geçirme soruşturmaları devam etmektedir. Söz konusu ürünlerde ülkemizin ABD'ye ihracatı 2013 ve 2014 yıllarında sırasıyla 82,1 milyon dolar ve 89,5 milyon dolardır. Türkiye'nin mezkûr ürün ihracatında, ABD, 2014 yılında % 17,3'lük payıyla 1. sırada yer almaktadır.

ABD tarafından 1902.19 GTİP’li “makarna” ithalatına ilişkin 19 Mayıs 1995 tarihinde açılan anti-damping soruşturması neticesinde ise, 24 Temmuz 1996 tarihinde alınan nihai önlem kararı ile mezkûr üründe %0 - % 51,49 arasında değişen oranlarda anti-damping vergisi uygulanması kararlaştırılmıştır. Ürün ile ilgili olarak aynı zamanda açılan ve aynı zamanda tamamlanan telafi edici vergi soruşturması sonucunda da %0 - %15,82 arasında değişen oranlarda telafi edici vergi uygulanmasına hükmedilmiştir. Hâlihazırda her iki önlem de yürürlüktedir. ABD’ye yönelik makarna ihracatımız, 2013 ve 2014 yıllarında sırasıyla 2,1 milyon dolar ve 1,9 milyon dolar seviyesindedir.

7306.61 GTİP’li “kesiti dörtgen tüp ve borular” ithalatına ilişkin ABD tarafından 18 Temmuz 2007 tarihinde anti-damping soruşturması sonucunda ise 30 Mayıs 2008 tarihinde alınan nihai önlem kararı ile mezkûr üründe %0 - %41,71 arasında değişen oranlarda anti-damping vergisi uygulanması kararlaştırılmıştır. Hâlihazırda, önlem yürürlükte olup, 2013-2014 dönemine yönelik idari gözden geçirme soruşturmaları devam etmektedir. ABD’ye yönelik kesiti dörtgen tüp ve borular ihracatımız 2013 ve 2014 yıllarında sırasıyla 24,9 milyon dolar ve 53,2 milyon dolar seviyesindedir. Türkiye’nin mezkûr ürün ihracatında, ABD, 2014 yılı itibariyle % 11,2’lik payıyla 3. sırada yer almaktadır.

ABD tarafından son dönemde ise 7304.29,7304.39, 7304.59, 7305.20, 7305.31, 7306.29, 7306.30, 7306.50 GTİP’li “gaz veya petrol boru hatlarında kullanılan ince ve kalın borular (OCTG)” ile 7213.10, 7214.20 ve 7228.30 GTİP’lerinde yer alan “demir ve alaşımsız çelikten filmaşın ve çubuklar” (inşaat demiri) ile 7305.11, 7305.12, 7305.19, 7306.19 GTİP’lerinde yer alan “Hat Boruları” ithalatına karşı anti-damping ve telafi edici vergi soruşturmaları açılmıştır.

Bu kapsamda, gaz veya petrol boru hatlarında kullanılan ince ve kalın borular (OCTG) için 2 Temmuz 2013 tarihinde başlatılan soruşturmalardan, telafi edici vergi soruşturmasının nihai kararında %2,53-%15,89 oranları arasında değişen marjlar hesaplanmıştır. Anti-damping soruşturmasının nihai kararında ise %0-%35,86 oranları arasında hesaplanan damping marjları ile ihmal edilebilir oranın üzerinde marja sahip olan ihracatçı firmalarımız için ilave bir anti-damping önlemi tatbik edilmektedir. Hâlihazırda her iki önlem de yürürlüktedir. Anılan üründe, ABD’ye ihracatımız 2013 ve 2014 yıllarında sırasıyla 170 milyon dolar ve 164 milyon dolardır. Türkiye’nin mezkûr ürün ihracatında, ABD, 2014 yılı itibariyle % 27,3’lük payıyla 1. sırada yer almaktadır.

Demir ve alaşımsız çelikten filmaşın ve çubuklar (inşaat demiri) için 4 Eylül 2013 tarihinde başlatılan soruşturmalardan, anti-damping soruşturması % 0 oranında tespit edilen anti-damping marjlarına istinaden sona erdirilmiş; telafi edici vergi soruşturmasının nihai kararında ise ihracatçılarımız için %0,74-%1,25 arasında değişen oranlarda sübvansiyon marjları hesaplanmıştır. Anılan üründe ABD’ye ihracatımız 2013 ve 2014 yıllarında sırasıyla 374 milyon dolar ve 557 milyon dolardır. Türkiye’nin mezkûr ürün ihracatında, ABD, 2014 yılı itibariyle % 12,5’lik payıyla 2. sırada yer almaktadır.

7305.11, 7305.12, 7305.19, 7306.19 GTİP’li “hat borular” için 16 Ekim 2014 tarihinde başlatılan anti-damping ve telafi edici vergi soruşturmaları ise halen devam etmektedir. Anılan üründe ABD’ye ihracatımız 2013 ve 2014 yıllarında sırasıyla 28,8 milyon dolar ve 57,1 milyon dolardır.

F. Hizmet Ticareti

ABD'nin hizmet sektörü, gerek GSMH'ya sağladığı katkı gerek yarattığı istihdam bakımından Amerikan ekonomisinin önemli kalemlerinden birisini oluşturmaktadır. ABD'nin GSMH'si toplam üretimin %80'ini sağlayan hizmet sektörüne bağlı konumundadır. Hizmet ticareti söz konusu olduğunda, ABD ticaret fazlası veren bir ülke konumundadır.

2009 yılında ülke genelinde yaşanan finansal krizin ardından, 2012 yılı hizmet ticaretinde hem ihracatta (%6) hem de ithalatta (%4) bir artış yaşanmıştır. Benzer bir artış son iki yılda da devam etmiş olup, ABD'nin hizmet ihracatı 2013 yılına kıyasla 2014 yılında %3.2'lik, ithalatı ise %3.5'lik bir yükselme göstermiştir.

ABD'nin hizmet sektöründe ticaretinin önemli bir bölümü gelişmiş ülkeler ile gerçekleşmektedir. Avrupa Birliği toplam hizmet ticaretini 1/3'ünü kapsayarak, ABD'nin önde gelen ticari ortağı konumundadır. Hizmet ticaretinin en önemli kalemlerinden biri olan turizm, 2012 yılında yürürlüğe konulan Ulusal Gezi ve Turizm Stratejisi ile birlikte ivme kazanmış; 2014 yılı içerisinde toplam 75 milyon turist ülkeyi ziyaret etmiştir. Hizmet ihracatı konusunda firmalarımız tarafından kayda değer bir sorun bildirilmemiştir.

G. Vize Uygulamaları

ABD'de faaliyet gösteren Türk firmaları, teknoloji transferi açısından ofislerinde Türkiye'den mühendis ve tekniker istihdamının önemli bir unsur olduğunu, uzun dönemli staj ve Türk firmaları ile ortak projeler aracılığıyla bunun mümkün olduğunu ifade etmektedir. Ancak, dinamik pazar koşulları ve projelerin çok kısa dönemlerde sonuçlandırılmasının gerekliliği de göz önüne alındığında, H-1B vizesine başvuru ve vize alma sürecinin uzun olması firmalarımız açısından sıkıntılar doğurmaktadır. Bu sorunun giderilmesi için Şili ve Singapur örneklerinde olduğu gibi Türkiye'ye gerek H-1B vizesi gerek diğer vize türlerinde (özellikle yatırımcı vizesi) ayrıcalıkların tanınmasının yerinde olacağı değerlendirilmektedir.

H. Yerli Üretime Yönelik Destekler veya İhracat Sübvansiyonları

ABD'nin, 2012 yılı sonu itibarıyla toplamda 18 milyar dolar değerinde destek programı bulunmaktadır. Bir önceki seneye kıyasla, verilen yardımlar daha düşük nitelikte olmakla birlikte, ABD ekonomisi için hâlihazırda büyük önem taşımaktadır. Amerikan Hükümeti tarafından en çok destek gören sektörlerin başında tarım (6,7 milyar dolar) ve enerji sektörleri (9,4 milyar dolar) yer almaktadır. Enerjiye giderek artan talep ile birlikte alternatif enerji türlerini araştırmak ve teşvik etmek amacıyla özellikle *biofuel* alanında devlet yardımlarına son zamanlarda ağırlık verilmiştir.

2009 yılında yaşanan finansal krizin etkilerini azaltmak ve ekonomiyi canlandırmak amacıyla hükümetin ortaya koyduğu destek programları etkisini zaman içinde büyük ölçüde yitirmiş olmakla birlikte "Trade Adjustment Assistance" (TAA) gibi işçilere ve firmalara destek sağlayan programlar hala devam etmekte olup, bu destekler Amerikan ticaret politikasının önemli bir ayağını oluşturmaktadırlar. TAA Programı, Başkan Obama tarafından 16 Aralık 2014 tarihinde, 2015 yılını kapsayacak şekilde uzatılmıştır.

Benzer şekilde “Troubled Asset Relief Program”ı (TARP) çerçevesinde otomobil ve bankacılık sektörü devlet tarafından önemli ölçüde desteklenmektedir. TARP’ın, tahminlere göre, ABD ekonomisine 37,5 milyar dolara mal olması beklenmektedir.

I. Kamu Alımları

ABD’de en büyük alımlar kamu eliyle yapılmaktadır. Alımlar, çoğu kez, sektörel anlamda kabul görmüş sertifikasyon kurumları tarafından onaylı ürünlerin tedariki şeklinde olmaktadır. Sertifikalar, çoğunlukla ABD’li danışmanlık şirketleri aracılığı ile alınmakta olup, özellikle sağlık sektöründe FDA izinleri konusunda verilen bu danışmanlık faaliyetlerinin maliyetlerinin yüksek olması nedeniyle dolayı ihracatçılarımız çoğu zaman hedef pazarlarını başka yöne çevirmektedir. Öte yandan, bazı kamu kurumları, alımlarında, Dun and Bradstreet (D&B) ve System for Award Management-SAM’a (*Bir önceki sistem: Central Contractor Registration-CCR*) kayıt olmayı zorunlu kılmaktadır. Bu süreçler, son derece karışık olup; üreticilerin kayıt olabilmesi için kendilerine en uygun NASIC ve SIC kodlarını bularak konumlandırmaları gerekmekte ve ancak bu şekilde büyük hizmet, servis ve mal alımlarından haberdar olabilmektedir.

Öte yandan, kamu alımlarında yabancı firmaların tedarikçi olarak kullanılması ancak yerli ürünün fiyatının “makul” olmaması durumunda kabul edilmektedir. Makul olmama durumu, fiyatın %6 ve üzeri olması halinde ortaya çıkmaktadır. Fakat sözleşmeyi alan firmanın küçük işletme olması ya da iş gücünün yoğun olduğu bir alanda faaliyet göstermesi durumunda, söz konusu baraj %12’ye çıkarılmakta; Savunma Bakanlığı’na ait konularda ise %50 olarak kabul edilmektedir.

2010 yılında kabul edilen bir yasa kapsamında, hizmet ve mal karşılığında gelir sağlayan yabancı kurum ve kuruluşlar için tüketici vergisi uygulanması kararlaştırılmıştır. Söz konusu yasa çerçevesinde, herhangi bir uluslararası alım anlaşmasına taraf olmayan ülkelerin % 2 oranında vergilendirileceği ifade edilmiştir. Söz konusu uygulamadan, DTÖ Kamu Alımları Anlaşmasına taraf olan ya da ABD ile STA’sı bulunan ülkeler muaf tutulacaktır.

Ayrıca Geniş Kapsamlı “İran Yaptırımları Mesuliyet ve Tasfiye Yasası” (CISADA) Amerikan kurumlarının, İran’a hassas teknoloji ihracatı yapan ülkeler ile mal ve hizmet sektörlerinde herhangi bir anlaşma yapmasını engellemektedir.

Tüm bu hususlara ilaveten, 1993 yılında yürürlüğe giren “Buy American Act” (BAA) Fonları, “Recovery Act” tarafından karşılanan tüm projelerde kullanılan demir, çelik ve sanayi ürünlerinin ABD’li üreticiler temin edilmesini şart koşturmaktadır. Söz konusu yasa ile ilgili ayrıntılı bilgiye Enerji Bakanlığı’nın internet sitesinden⁴ ulaşmak mümkündür.

Benzer şekilde, ilk olarak 1941 yılında Kongreye sunulan “Berry Amendment”, ABD Savunma Bakanlığının, özel metaller, gıda ve tekstil alımlarında ABD’li üreticilere öncelik vermesini şart koşturmuştur. Savunma Bakanlığının ihtiyacının yerli üreticiler ve ürünler ile karşılanamıyor olması durumunda ise söz konusu yasaya ilişkin istisnalar bulunmaktadır.

⁴ <http://energy.gov/management/downloads/acquisition-and-financial-assistance-guide-american-recovery-and-reinvestment>

J. Diğer Kısıtlamalar

ABD hükümeti, DTÖ üyesi olan Küba ve Myanmar ile DTÖ üyesi olmayan Suriye, İran, Kuzey Kore ve Sudan hükümetlerine ticari yaptırımlar uygulamaktadır. Söz konusu yaptırımların direkt olarak ülkemizi bağlayan bir yönü bulunmamakla birlikte, uluslararası ticarete firmalarımızı zor durumda bırakabilecek sonuçları bulunmaktadır.

Yabancı Kabul Kontrol Ofisi (OFAC) tarafından belirlenen Özel Seçilmiş Uyruklar (SDN) Listesinde adı geçen firmaların adlarının, ihracatçılarımızın ya da ithalatçılarımızın finansal işlemlerinde bulunması halinde, ticari işleme ilişkin olarak ABD menşeli bankalar aracılığıyla gerçekleştirilen ödemeler bloke edilmekte ve bloke edilen ödemelerin iadesi yaptırımlar yürürlükte olduğu sürece mümkün olmamaktadır. Durumun hassasiyeti ve yaptırımların kapsamı göz önüne alındığında, ülkemiz ihracat ve ithalatçılarının, yukarıda adı geçen ülkeler söz konusu olduğunda ticari faaliyetler içinde buldukları şahıs ve firmalar hakkında detaylı bir araştırma yapmaları ve olası bir problemi önlemek açısından ülkemizdeki ABD Büyükelçiliğine ya da ABD Hazine Bakanlığı'na danışmaları önerilmektedir.

Bu bağlamda, ABD Hazine Bakanlığı'nın SDN Listesi⁵ ile listede yapılan güncellemelerin adı geçen Bakanlığın internet sayfasındaki ilgili bölümlerinden⁶ üyelik alınarak e-posta yolu ile öğrenilmesi mümkündür.

Diğer yandan, ABD tarafından yapılan ithalatta bildirim zorunluluğuna ilişkin olarak, ABD Gümrük ve Sınır Güvenliği Birimi (CBP) tarafından 9 Temmuz 2013 tarihinden itibaren yeni bir uygulamaya geçilmiştir. "İthalatçı Güvenliği Bilgi Girişi- Importer Security Filing" olarak bilinen söz konusu uygulamaya göre, ABD'ye ithal edilecek ürünlerin ABD limanlarına varışı öncesinde CBP'ye bilgi verilmesi gerekmekte olup, ABD'li ithalatçılar tarafından hatalı, eksik ya da geç doldurulan bildirim formları için 5.000 ABD Doları para cezası uygulanmaktadır.⁷

⁵ <http://www.treasury.gov/ofac/downloads/sdnlist.txt>

⁶ https://service.govdelivery.com/service/subscribe.html?code=USTREAS_89

⁷ <http://www.cbp.gov/border-security/ports-entry/cargo-security/importer-security-filing-102>

2) Avrupa Birliği (AB)

A. Ticari İlişkilerin Özeti

AB, bir bütün olarak ele alındığında, dünyanın en büyük ticaret blokunu oluşturmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerin dünya ticaretinden aldığı payın artış göstermesiyle, AB'nin küresel ticaretten aldığı pay düşmekle birlikte, ithalat ve ihracat rakamları artmaya devam etmektedir. AB'nin mali politikaları son dönemde krize odaklanmış olmakla birlikte, ticaret alanında üçüncü ülkelerde pazara girişin kolaylaştırılması/geliştirilmesi hedefini pek çok mevzuat ve politikasının merkezine yerleştirmiştir. Bu kapsamda, Ukrayna, Moldova, Gürcistan, Kanada ve Singapur ile STA müzakerelerinin tamamlanması, Japonya ile STA müzakerelerine başlanması, yine ABD ile son derece iddialı ve kapsamlı hedefler doğrultusunda TTIP müzakerelerinin başlatılması, Avrupa-Akdeniz Ortaklığı (EUROMED) ülkeleriyle mevcut STA'ların kapsamının genişletilmesi ve derinleştirilmesine yönelik inisiyatifler alınması, 2014 yılında yürürlüğe giren yeni GTS mevzuatı ile GTS yararlanıcı ülke kapsamının ciddi şekilde daraltılması, kamu alımları ve devlet destekleri mevzuatının modernize edilerek bu alanlarda yeni mevzuatın yürürlüğe konulması, ticaret korunma araçlarına ilişkin mevzuatın modernize edilmesi, fikri mülkiyet hakları bağlamında patent kurallarının gözden geçirilmesi bu anlamda öne çıkan gelişmeler arasında yer almaktadır.

Türkiye ile AB arasındaki ticari ilişkiler, temel olarak, 1 Ocak 1996 tarihi itibarıyla Gümrük Birliği çerçevesinde yürütölmektedir. Ayrıca, taraflar arasında temel tarım ürünlerine yönelik tavizler ayrı Ortaklık Konseyi Kararları (OKK); kömür ve çelik ürünlerine yönelik tercihli ticaret ise yine ayrı bir STA kapsamında düzenlenmektedir.

Gümrük Birliği, taraflar arasındaki sanayi ve işlenmiş tarım ürünleri ticaretinde mevcut gümrük vergileri, eş etkili vergiler ve miktar kısıtlamalarıyla, her türlü eş etkili tedbirin kaldırılmasını öngörmektedir. Bunun yanı sıra, yine sanayi ve işlenmiş tarım ürünlerinde Birlik dışında kalan üçüncü ülkelere yönelik olarak, Türkiye tarafından, AB'nin ortak gümrük tarifesi hadleri uygulanmaya başlanmıştır. Gümrük Birliği kapsamında malların hiçbir engellemeyle karşılaşmadan serbest dolaşımı esastır. Bu nedenle, Gümrük Birliği tarafları arasında malların serbest dolaşımını güvence altına almak ve muhtemel ticaret sapmalarını ortadan kaldırmak üzere taraflar arasında ortak ticaret politikası tedbirlerinin uygulanması zorunlu hale gelmektedir. Gümrük Birliği'ni tesis eden 1/95 sayılı OKK uyarınca, belirlenen alanlarda teknik mevzuat uyumunun sağlanması da Gümrük Birliği'nin bir diğer unsurudur.

Bu genel çerçeve içinde, AB Türkiye'nin en büyük ticari ortağı olup, 2013 yılında ülkemizden, AB'ye, 63 milyar dolar düzeyinde ihracat gerçekleşmiştir. Aynı dönemde AB'den gerçekleştirilen ithalat ise 92,7 milyar dolardır. 2014 yılında ise AB'ye yönelik ihracatımız bir önceki yıla göre %8,8 oranında artarak 68,5 milyar dolar seviyesine yükselmişken, ithalatımız %3,3 oranında azalarak 89,1 milyar dolar düzeyinde gerçekleşmiştir. AB üyesi ülkelere ülkemize yönelik olarak 2002-2014 yılları arasında toplam 84,4 milyar doların üzerinde bir doğrudan yatırım gerçekleştirilmiş olup, hâlihazırda 19.300'den fazla AB menşeli firma ülkemizde faaliyet göstermektedir.

B. Gümrük Vergileri

AB tarafından, üçüncü ülkelere yönelik olarak %5,5 oranında bir ortalama gümrük vergisi uygulanmaktadır. Tarım ürünlerine uygulanan ortalama gümrük vergisi oranı, üründen ürüne büyük değişiklik gösterebilmekle birlikte ortalama %13,2'dir. Tarım dışı ürünlere uygulanan ortalama gümrük vergisi oranı ise %4,2'dir.

Ancak, ülkemiz ile AB arasında bulunan Gümrük Birliği kapsamında, Türkiye ile AB arasındaki sanayi ürünleri ile sanayi payları itibariyle işlenmiş tarım ürünleri ticaretinde ihracat ve ithalatta alınan her türlü gümrük vergisi, miktar kısıtlamaları ve eş etkili önlem kaldırılmıştır. Bu anlamda, sanayi ürünlerimiz AB pazarına gümrük vergisine tabi olmadan girebilmektedir. Bununla birlikte, tarım ürünleri hâlihazırda Gümrük Birliği kapsamı dışında olup, bu ürünler AB'de hala görece yüksek gümrük vergilerine tabi tutulmaktadır.

Bunun yanı sıra, gerek 1/98 sayılı gerek 1/2007 sayılı OKK'lar uyarınca, Türkiye ve AB arasında tesis edilen tercihli rejim kapsamında, bazı temel tarım ve işlenmiş tarım ürünlerinde karşılıklı taviz değişiminde bulunulmuştur. Ancak, bazı ürünler itibariyle söz konusu tercihli pazara giriş imkânları yeterli gelmemekte; sektör tarafından artırılması talep edilmektedir. Bu kapsamda, örneğin, bulgur için ülkemiz lehine tahsis edilen 10.000 tonluk kontenjanın, tahsisat yılının hemen başında tüketilmesi nedeniyle, bulgur ihracatçılarından gümrük vergisinden muaf tarife kontenjanının yükseltilmesi konusunda yoğun talep alınmaktadır. Benzer şekilde, makarna, şekerleme, çikolata, bisküvi gibi işlenmiş tarım ürünleri ve zeytinyağı, fındık ve giriş fiyatı uygulamasına tabi olan bazı temel tarım ürünlerinde sektörün pazara giriş koşullarının iyileştirilmesi yönünde talepleri bulunmaktadır.

C. İthalat Kısıtlamaları ve Gümrük Uygulamaları

AB üyesi ülkelerde gümrük kontrollerinde genel olarak sıkıntı yaşanmamaktadır. Bununla birlikte, münferit bazı AB ülkelerinde gümrük kontrollerinde ciddi sıkıntıların yaşandığı firmalarımızca bildirilmektedir.

Bu kapsamda, örneğin, AB Komisyonu'nun 669/2009/EC sayılı "Hayvansal Menşeli Olmayan Bazı Yem ve Gıdaların İthalatında Resmi Kontrollerin Artırılmasına Dair Yönetmeliği"ne göre, ülkemiz menşeli biber zirai ilaç kalıntısı riski nedeniyle %100 sıklıkla belge ve kimlik kontrolüne, %10 sıklıkla fiziksel kontrole (laboratuvar analizi) tabi tutulmaktadır. Ayrıca, 1 Temmuz 2014 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere, kuru kayısı için sülfite kalıntısı bakımından artırılmış kontrol seviyesi %10 olarak belirlenmiştir. Öte yandan, evvelce bu kapsamda bulunan kabak ve armuta yönelik tedbir 8 Mayıs 2011 tarihinde; domatese yönelik tedbir ise 1 Ekim 2013 tarihinde kaldırılmıştır.

Lojistik bakımdan tercih edilmesi sebebiyle, AB'ye meyve ve sebze ihracatımızın yaklaşık %90'ı Bulgaristan'ın Kapitan Andreevo gümrük kapısından geçerek üye ülke pazarlarına sunulmaktadır. Anılan gümrük kapısında, AB mevzuatı kapsamında, Bulgar makamları tarafından, zirai ilaç kalıntısının yanı sıra bitki sağlığı ve pazarlama standartlarına uygunluk gerekçe gösterilerek yapılan resmi kontrollerin sıklığı ve söz konusu kontrollerle bağlantılı olarak alınan ücretler taze meyve ve sebze ihracatımızı olumsuz etkilemektedir. Bunlara ilave olarak, Bulgaristan makamlarınca, TIR başına yükleme-boşaltma hizmetinden 250 Avro alınması, firmalarımıza ekstra masraf olarak yansımaktadır. 2010 yılı başından bu yana, sorun gerek Avrupa Komisyonu gerek Bulgar makamları nezdinde her vesileyle ve her

düzeyde gündeme getirilmeye devam edilmekte birlikte, hâlihazırda soruna kalıcı bir çözüm bulunabilmiş değildir. İlaveten, çeşitli tarımsal ürünlerin (bebek maması, kara salyangozu kabuğu vb.) Kapitan Andreevo gümrük kapısından transit geçişi sırasında Bulgar yetkililer AB mevzuatını gerekçe gösterip ilave şartlar öne sürerek sevkiyatların geçişini zorlaştırmakta ya da engellemektedir.

14.08.2014 tarihli ve L242/4 sayılı Avrupa Birliği Resmi Gazetesinde, aflatoksinler ile kontaminasyon riski bulunan belirli yem ve gıdaların belirli üçüncü ülkelerden ithalatını düzenleyen özel koşulları uygulamaya koyan (EC) 1152/2009 sayılı Yönetmeliği yürürlükten kaldıran ve yemleri de kapsayacak şekilde hazırlanan 13 Ağustos 2014 tarihli ve (EC) 884/2014 sayılı Komisyon Uygulama Yönetmeliği yayımlamıştır. Bulgaristan, bahsi geçen Yönetmeliği 3 Eylül 2014 tarihinden itibaren uygulamaya başlamıştır. Söz konusu Yönetmelik, birçok yönüyle 669/2009/EC Komisyon Yönetmeliği'nin uygulamaya konma sürecini anımsatmaktadır. 884/2014 Sayılı Yönetmelik, hayvansal olmayan bazı gıda ürünlerinin (kuruyemiş ve kurutulmuş meyveler) fiziki kontrollerinin yapılmasını öngörmektedir. 669/2009 Sayılı Yönetmelikten farklı olarak, 884/2014 Sayılı Yönetmelik'te ele alınan fiziki kontrollerin Bulgaristan'da yapılması zorunlu olmayıp, Türk ihracatçısı ürününü gönderdiği AB üye ülkesinde bu analizi yaptırmayı tercih edebilmektedir. Bu mevzuat çerçevesinde, Türk ihracatçısı, Kapitan Andreevo sınır kapısına varmadan en az 24 saat önce Ortak Giriş Belgelerinin (Common Entry Document - CED) ilk sayfalarını doldurulmuş şekilde Bulgaristan Gümrüğüne elektronik ortamda ulaştırmalıdır. İhracatçılarımız CED belgesini düzenlerken; alıcı ülkeyi, bu ülkedeki varış noktasını ve kontrol noktasını açıkça belirtmelidir. Bu şekilde, Bulgaristan sınırında yapılan belge kontrolü esnasında, Bulgar yetkililer varış noktasındaki yetkililerle irtibata geçip, ürün belgelerini varış noktasındaki kontrol noktasına göndermektedir ve ürün analizinin varış ülkesindeki kontrol noktasında gerçekleştirileceğini teyit etmektedir. Varış ülkesindeki kontrol noktası, CED belgesi üzerinde açıkça belirtilmemiş ise analizlerin Bulgaristan'da yapılması zorunludur. Analizler, Kapitan Andreevo sınır kapısında akredite laboratuvar olmadığı için, Sofya'da yapılmakta olup, 884/2014 Sayılı Yönetmelik analizinin 'rastlantısal' olarak yapılmasını öngörse de, konuyla ilgili analiz sıklığı toplam sevkiyatların % 5'i olarak uygulanmaktadır. 884/2014 Sayılı Yönetmelik kapsamında yapılan analiz uygulama süreci Türk ihracatçılara 2-3 gün süreli ek maliyetinin yanı sıra analiz maliyeti (100 Euro), numune gönderim maliyeti (10 Euro) ve yükleme-boşaltma maliyeti (250 Euro) olarak da yansımaktadır.

Ayrıca, Yunanistan'daki sertifikasyon uygulaması sebebiyle Türk inşaat demirinin ülkeye girişi çok zor hale getirilmiş; yapılan sevkiyatların limanlarda bekletilmesi ve ilgili testlerin sonuçları alınana kadar malların ülkeye girişinin sağlanamaması nedeniyle firmalarımız sıkıntı yaşamaktadır.

Son olarak, Yunanistan'ın, Türkiye sahillerine komşu adalarında giriş-çıkış gümrüğü olmaması, ayrıca adalarda özellikle bitki sağlık laboratuvarlarının bulunmaması, ülkemizden Yunan adalarına yönelik yaş meyve ve sebze ihracatının önünde engel teşkil etmektedir.

D. Teknik Mevzuat, Uygunluk Değerlendirme Prosedürleri ve Standartlar ile Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemleri

1/95 sayılı OKK ile sanayi ürünleri ve işlenmiş tarım ürünleri ticaretinde, AB ile aramızda gümrük vergileri, eş etkili vergiler ve miktar kısıtlamaları 1 Ocak 1996 tarihi itibarıyla kaldırılmış; ülkemizce AB'nin Ortak Gümrük Tarifesi uygulanmaya başlanmış

olmakla birlikte, malların serbest dolaşımı için bunların yanı sıra teknik mevzuat uyumu da büyük önem arz etmektedir.

Türkiye'nin AB teknik mevzuatına uyum konusunda gerçekleştirmiş olduğu çalışmalara rağmen AB tarafından uygulanan bazı düzenlemeler AB pazarına girişte ülkemiz ihracatçıları olumsuz yönde etkilemektedir. Bunların bazıları aşağıda sıralanmaktadır:

a. Teknik Mevzuata Uyum

Ülkemizce, AB mevzuatına uyum süreci bir adım geriden takip edilmektedir. AB, sürekli mevzuatını güncellemekte; Türkiye ise, bu mevzuatın oluşumunda ve karar alma mekanizmasında yer almadığı için uyumlaştırma çalışmalarını sonradan başlatabilmektedir. Bu sorunu aşabilmek için Türkiye'nin AB mevzuatını düzenli takip etmesine yardımcı olacak bir mekanizmaya ihtiyaç duyulmuştur. Listelerin her yıl düzenli olarak güncellenmesi ve Türkiye'ye duyurulması, mevzuata uyumun teyidi için gerekli sürenin netleştirilmesi, ülkemiz tarafından uyumlaştırılacak müktesebatın sistematik bir şekilde takibi ve ülkemize özel koşulların mevzuata uyum öncesinde açıklığa kavuşturulması amacıyla 2/97 sayılı OKK'nın güncellenmesi ve 1/95 sayılı OKK'nın bazı maddelerinin tadil edilmesi amacıyla bir OKK taslağı hazırlanmış, ancak AB tarafındaki onay süreci tamamlanamadığı için söz konusu OKK yürürlüğe konulamamıştır.

Bunun üzerine, taslak OKK bağlamında hâlihazırda mutabık kalınmış hususların Gümrük Birliği Ortak Komitesi (GBOK) bünyesinde hayata geçirilmesini teminen Türkiye tarafından hazırlanan Usul Rehberi (Procedural Guideline) 30–31 Ocak 2014 tarihli 30. Dönem GBOK Toplantısında GBOK eş başkanlarınca imzalanmıştır. Rehber, güncellenen mevzuat listesinin AB Komisyonu tarafından Türkiye'ye bildirmesiyle, Şubat 2015 itibariyle fiili olarak uygulanmaya başlanmış ve Avrupa Komisyonu güncel AB teknik mevzuatına dair ilk bildirimini yapmıştır. Halen bu liste üzerindeki çalışmalar sürdürülmektedir.

b. Avrupa Kimyasallar Ajansı (AKA)'ya Kayıt

AB'nin kimyasallara ilişkin mevzuatı kapsamında, kimyasallar ancak Avrupa Kimyasallar Ajansı (AKA)'ya kayıt edildikten; bazı ürünlerde ise izin verildikten sonra AB pazarına arz edilebilmektedir. Bununla birlikte, Türkiye'nin ve Türk firmalarının AKA'ya doğrudan erişiminin olmaması ihracatçılarımız açısından ilave sıkıntılar doğurmaktadır.

Bu kapsamda örneğin, “Tehlikeli Kimyasalların Sınıflandırılması, Etiketlenmesi ve Paketlenmesi (CLP)” ile “Kimyasalların Kaydı, Değerlendirilmesi, İzni ve Kısıtlanması (REACH)” gibi neredeyse tüm kimyasalları ve içinde bu kimyasalları bulunduran sayısız ürünü ilgilendiren çok önemli yatay AB mevzuatı kapsamında, ülkemizin üretici ve ihracatçıları AKA'ya doğrudan erişimi imkânı bulunmamaktadır. İhracatçılarımızın AB'deki üreticilerin aksine, AKA'ya doğrudan kayıt imkânına sahip olmamaları ve sadece ithalatçı veya tek temsilci vasıtasıyla kayıt yaptırabilmeleri, ihracatçılarımızın, AB'deki rakiplerine kıyasla ek maliyetlere katlanmalarına neden olmaktadır.

c. Biyosidal Ürünler Mevzuatındaki Değişiklik

Biyosidal ürünler mevzuatındaki değişiklik ile bazı biyosidal ürünlerde bulunan aktif maddelerin AKA'ya kayıt ettirilmesi gerekliliği sonucu, ihracatçılarımızın, ithalatçıları vasıtasıyla AKA'ya aktif madde kaydı yaptırılmaları gerekmektedir. Yine aynı mevzuat gereğince, ihracatçılarımızın ancak ithalatçıları vasıtasıyla AKA'ya dosya sunabilmektedir. Bu durum, tıpkı CLP ve REACH mevzuatında olduğu gibi Türk ihracatçıları için fazladan maliyete yol açmakta ve gizli ticari bilgilerin ithalatçıları ile paylaşılması sonucunu doğurmaktadır.

d. Bor ve Türevlerinin Üremeye Toksik Etkili Madde Olarak Sınıflandırılması

Borun insan sağlığı üzerinde olumsuz bir etkisi bulunmadığı ve sınıflandırma yapılırken kullanılan yöntemlerin uygun olmadığı yönündeki (hayvan deneyi sonuçlarının insana teşmil edilmesi, çok yüksek dozda bor verilmesi) itirazlarımıza rağmen, CLP Tüzüğü kapsamında bor ve türevleri, üremeye karşı toksik etkili madde olarak sınıflandırılmış ve Yüksek Önem Arz Eden Maddeler (SVHC) listesine dâhil edilmiştir. Bu çerçevede, söz konusu ürünlere olan güvenilirliğin azalması sonucunda talebin de azalma riski bulunmaktadır. Ayrıca, önümüzdeki dönemde, bahse konu ürünlerin SVHC listesinden bir sonraki aşama olan kısıtlanan veya izne tabi maddeler listesine alınması durumunda bor ihracatımızın olumsuz etkilenmesi söz konusu olabilecektir. Diğer taraftan, bor ve türevlerinin sınıflandırılmasındaki değişiklik ile etiketleme yükümlülükleri de değişmiş olup, bu durum ihracatçılarımız için ek maliyet getirmektedir.

Konuyla ilgili olarak, yeni bilimsel çalışmaların bulunması ve kararın değiştirilmesi için önemli gerekçeler ortaya çıkmış olmasına rağmen kararın değiştirilmesini teminen ülkemizce AKA'ya doğrudan başvuru yapılmasına imkân olmadığı için yeni gelişmeler AKA'ya yansıtılamamaktadır. Konu, AB Komisyonu nezdinde birçok kez gündeme getirilmiş olmasına rağmen soruna kalıcı bir çözüm önerisi getirilmemiştir.

e. AB Kozmetik Ürünler Mevzuatındaki Değişiklik

AB'nin 1 Temmuz 2013 tarihinde yürürlüğe giren yeni Kozmetik Tüzüğü kapsamında, AB pazarına kozmetik ürün ihraç etmek isteyen firmanın merkezi bildirim sistemine bildirimde bulunma zorunluluğu vardır. Bu kapsamda, AB'ye ihracat yapmak isteyen firmalarımızın AB'nin kozmetik ürünler portalına bildirimde bulunmaları gerekmektedir. Firmalarımıza ek yükümlülükler getiren söz konusu uygulama ülkemiz için teknik bir engel oluşturmaktadır. Bu engelin ortadan kaldırılabilmesi için mevzuat uyumunun bir an evvel tamamlanarak, firmalarımızca bahse konu portala doğrudan bildirim yapılabilmesi yönünde girişimlerde bulunulması gerekmektedir.

Yeni Kozmetik Tüzüğü, ayrıca, AB'de piyasaya arz edilen her kozmetik ürün için AB'de yerleşik bir "sorumlu kişi" bulunmasını şart koşmaktadır. Tüzük uyarınca, sorumlu kişi; imalatçı AB içinde yerleşik ise imalatçı, imalatçı üçüncü ülkede ise ithalatçı olacaktır.

Önümüzdeki dönemde "sorumlu kişi" kavramının kozmetik ürünlerinin AB'ye ihracatında önemli bir sorun teşkil edebileceği değerlendirilmektedir. Zira, AB Tüzüğü,

kozmetik ürünlerinin AB’de piyasaya arz edilebilmesi için sorumlu kişiye önemli roller vermektedir. Buna göre, sorumlu kişi, ürünü AB piyasasına arz etmek; etiketleme, uyarılar ve kullanım talimatlarının bulundurulmasını temin etmek dâhil olmak üzere, ürün güvenliğine ilişkin sorumluluğu taşımak; ürünlerin iyi imalat uygulamalarına uygun üretildiğini teyit etmek; ürüne ilişkin tüm bilgilendirmeleri yapmak ve ürünün güvenli olmadığı tespit edilirse, gerekli tüm önlemleri almakla yükümlü olacaktır. Bu görev ve sorumluluklar, AB’nin kozmetik mevzuatı uyumlaştırıldığında ülkemiz imalatçıları tarafından zaten yüklenilmiş olacaktır. Buna rağmen, imalatçılarımızın sorumlu kişi olarak tanınmayarak, bu sorumluluğu ithalatçıya vermek zorunda bırakılması imalatçılarımız için ek maliyetler getirecektir. İmalatçılarımızın kendilerinin yapabilecekleri işlemler için ithalatçıya ödeme yapmaları söz konusu olabilecektir. Ayrıca, imalatçılarımızın ticari sır niteliği taşıyan bilgileri ithalatçı ile paylaşmak zorunda kalmaları rekabet gücümüzü olumsuz etkileyecektir.

f. Eczacılık Ürünlerinde Ruhsatlandırma Prosedürü ve İyi Üretim Uygulamaları (GMP)

Eczacılık ürünlerinde AB pazarına girişte gerekli olan ruhsatlandırma prosedürleri ve iyi imalat uygulamaları (GMP) kapsamında, ülkemiz ihracatçıları AB pazarına girişte ruhsat sürecinin uzunluğuna bağlı olarak gecikmeler yaşamaktadır. Ayrıca, ihraç edilen her üretim serisinin AB’de akredite bir laboratuvar tarafından yeniden analize tabi tutulması kaydı ile satışının onaylanmasının (mütekabiliyet esası uygulanmamaktadır) talep edilmesi ihracatımızı olumsuz etkilemektedir.

g. Isıl İşlem Görmüş Kanatlı Eti Ürünleri İhracatı

Ülkemizde görülen “Newcastle Hastalığı” nedeniyle AB’ye ısıl işlem görmüş kanatlı eti ürünleri ihraç etmek üzere 2009 yılında onaylanan işleme tesislerinden, Türk menşeli hammadde kullanılarak AB’ye ihracat yapmak mümkün olmamaktadır. Esasen, ısıl işlemin Newcastle Hastalığını bertaraf edebileceğine ilişkin Uluslararası Hayvan Hastalıkları Ofisi (OIE) tavsiyesine rağmen, AB tarafından, ülkemizdeki hayvan sağlığı koşulları taze et ihraç edebilir seviyeye getirilene kadar Türk menşeli hammadde kullanılarak ısıl işlem görmüş tavuk eti ürünleri ihracatının mümkün olamayacağı bildirilmektedir.

E. Ticaret Politikası Önlemleri

AB tarafından, 1 Kasım 2011 tarihinde ülkemiz menşeli “demir/çelikten boru bağlantı parçaları” (7307.93.11, 7307.93.19, 7307.99.30, 7307.99.90 GTİP’li) ithalatına karşı bir anti-damping soruşturması açılmıştır. Anılan soruşturma neticesinde, 29 Ocak 2013 tarihinde alınan nihai önlem kararı ile mezkur üründe % 2,9- % 16,7 oranlarında değişen anti-damping vergisi uygulanması kararlaştırılmıştır. Halihazırda önlem yürürlüktedir. Söz konusu gümrük tarife pozisyonlarında yer alan ürünlerde, AB’ye ihracatımız 2013 ve 2014 yıllarında sırasıyla 15,7 milyon dolar ve 19,5 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

Öte yandan, AB tarafından 15 Şubat 2014 tarihinde ülkemiz menşeli “Gökkuşuğu Alabalıkları” (0301.91.90, 0302.11.80, 0303.14.90, 0304.42.90, 0304.82.90 ve 0305.43.00 GTİP’lerinde yer alan) ithalatına karşı bir anti – damping ve bir telafi edici vergi soruşturması açılmıştır. Anti – damping soruşturması herhangi bir önleme tabi olmadan

kapanmış olup, telafi edici vergi soruşturması nihai kararında % 6,7 ila % 9,5 oranlarında marj hesaplanmıştır. Bahse konu üründe AB'ye ihracatımız 2013 ve 2014 yıllarında sırasıyla 90,4 ve 89,6 milyon dolardır.

F. AB Tarafından Verilen Karayolu Kotalarının Yetersiz Kalması ve Transit Geçişlere Getirilen Kısıtlamalar

AB ülkelerince Türk menşeli şirketlerin karayolu mal taşımacılığında uygulanmakta olan taşıma kotaları, söz konusu şirket araçlarının taşıdığı malların AB pazarına girişimi zorlaştırmaktadır. Bu durum Gümrük Birliği kapsamında malların serbest dolaşımı ilkesini zedelemektedir.

Söz konusu taşımacılık kotaları kapsamındaki geçiş ücreti uygulaması nedeniyle, kotaların uzun süredir değişmemesi ve ticaretin ise sürekli olarak artması nedeniyle maliyetler artmakta ve ihracat siparişleri iptal edilebilmekte veya daha pahalı farklı modlara ve güzergâhlara kayabilmektedir.

Sorunun çözümüne yönelik olarak, konu Avrupa Komisyonu ve üye ülkeler nezdinde birçok kez gündeme getirilmekte birlikte, gerek Komisyon gerek üye ülkeler konuya ikili ve çok taraflı anlaşmalar temelinde bir çözüm getirmemiştir.

Diğer taraftan, Avrupa Birliği üyesi Bulgaristan, Romanya, Macaristan, Avusturya ve İtalya gibi ülkeler tarafından transit geçişe getirilen kısıtlamalar sebebiyle mod zorlamaları, yüksek geçiş ücretleri, yol, sigorta, köprü vb. ilave ücretler sebebiyle Türk taşımacıları sorunlar yaşamaktadır.

Spesifik olarak 2014 yılı 31 Ocak-13 Şubat tarihleri arasında, Bulgaristan sınır kapısının iki hafta boyunca kapatılıp transit geçiş belgelerinin verilmemesi, gümrük kapısının her iki tarafında da uzun bekleyişlere ve geciken teslimatlara neden olmuştur.

Öte yandan, Yunanistan, 2014 yılı içerisinde, gümrük kapılarındaki kontrollerinde TIR şoförlerinin Türk ehliyetlerini kabul etmeyerek uluslararası ehliyet talep etmiştir. Türk ehliyetlerinin, şekil bakımından AB standartlarını taşımadığını, bu nedenle de uluslararası taşımacılık yapan TIR şoförlerinin dahi uluslararası ehliyet edinmesini talep eden Yunanistan'ın tutumu, ihracatçılarımız açısından zaman ve nakit kaybına yol açmıştır.

G. Vize Uygulamaları

AB ülkeleri tarafından, Türk vatandaşlarına uygulanan katı vize rejimi, AB üyesi ülkelere gerek iş bağlantıları kurmak gerek uluslararası fuarlara katılmak amacıyla giden Türk işadamları ve ülkemiz ihraç mallarını AB'ye taşıyan TIR şoförleri için önemli bir sorun teşkil etmektedir. AB ülkelerinin konsolosluklarınca, ticari vize için, işadamlarımızdan, temel belgelerin yanı sıra, banka cüzdanı, tapu, ikametgâh belgesi, vergi levhası gibi birçoğu ticari ve kişisel gizliliği ihlal eden 20'yi aşkın belge istenmekte; TIR şoförlerinden ise, temin edilmesi oldukça güç olan AB firmasından alınacak ortaklık belgesi ya da davet mektubu istenmektedir.

Söz konusu katı vize uygulaması nedeniyle, iş adamlarımız, fuarlara zamanında katılamamakta ve yeni iş bağlantıları kurma konusunda sıkıntı yaşamaktadır. İş adamlarımızın

ve TIR şoförlerinin vize alma konusunda karşılaştığı güçlükler, AB ile ticari ilişkilerimizin artırılması önünde dolaylı bir engel teşkil etmektedir.

Bu kapsamda, örneğin, Yunanistan pazarına girişte, çalışma ve ikamet izinleri temel engellerden biri olmaya devam etmektedir. Zira Yunanistan'a yatırım yapma niyetinde olan bir Türk işadamı, derhal ikamet ve buna bağlı çalışma izni edinmemektedir. Uygulanmakta olan mevzuat uyarınca, bir Türk yatırımcı %100 hissedarı olduğu şirkette dahi kuruluş anından itibaren müdür ya da üst düzey yönetici olamamakta; buna bağlı çalışma ve ikamet izni alamamaktadır. Ancak kuruluş işleminin tamamlanıp şirketin faaliyete geçmesini müteakip, uzun ve meşakkatli bir sürecin sonunda ikamet izni edinilebilmektedir.

Ülkemiz ile AB arasında Geri Kabul Anlaşması'nın 16 Aralık 2013 tarihinde imzalanmasına paralel olarak, ülkemiz vatandaşlarına yönelik vize uygulamasının kaldırılmasına yönelik eylem planı hayata geçirilmiş olup, 3-4 yıllık bir süre zarfında ülkemiz vatandaşlarına vize zorunluluğunun kaldırılması öngörülmektedir.

H. Kamu Alımları

AB, DTÖ Kamu Alımları Anlaşması'na taraftır. Bu kapsamda, AB üyesi ülkeler, kamu alımlarına ilişkin ihalelerde, DTÖ Kamu Alımları Anlaşması'na taraf ülkelerle AB üyesi ülkelere eşit fırsat tanınmalı ve eşit muameleye tabi tutulmalıdır. KAA dışındaki ülkeler itibariyle değerlendirildiğinde ise, AB'nin kamu alımları mevzuatının temel olarak üçüncü ülke firmalarının ihalelere katılımını kısıtlamadığı, ancak bahse konu katılımı garantiye alan bir hüküm içermediği de görülmektedir. Bu kapsamda uygulama, üye ülkenin ulusal mevzuatına göre şekillenmektedir.

Bu çerçevede, ülkemizin DTÖ'nün Kamu Alımları Anlaşması'na taraf olmaması ve kamu alımlarının Gümrük Birliği kapsamında yer almaması nedeniyle, geçtiğimiz dönemde İtalya örneğinde görüldüğü gibi, bazı AB üyesi ülkelerde gerçekleştirilen kamu alımı ihalelerine ülkemiz firmalarının katılımına izin verilmemektedir. AB'nin, mütekabiliyet esası çerçevesinde, ülkemiz uygulamasına benzer şekilde, en azından ülkemiz firmalarının ihaleye katılımına izin vermesinin, AB – Türkiye ilişkilerinin derinliği ve Gümrük Birliği'nin ruhu göz önüne alındığında elzem olduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca, mütekabiliyet esasının işletilmesi halinde, Gümrük Birliği kapsamındaki eşyanın konu olduğu alımlar itibariyle serbest dolaşımın daha da güçleneceği düşünülmektedir.

I. Diğer Kısıtlamalar

AB üyesi ülkelere, Türkiye'nin Gümrük Birliği'nden doğan haklarının yeterince bilinmiyor olması, sorun yaratan bir diğer husustur. Bu kapsamda, örneğin, Temmuz 2012'de İspanya'ya yapılan resmi bir ziyarette, Türk ürünlerinin, herhangi bir "üçüncü ülke" ürünü gibi ithalatta AB teknik mevzuatı ve ürün güvenliği gereklerine uygunluk denetimine tabi tutuldukları ve İspanyol makamlarının Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliği nedeniyle Türkiye'nin AB'nin teknik mevzuatını ve sistemini uyumlaştırdığını bilmedikleri fark edilmiştir. Bunun üzerine, Ağustos 2012'de sonuçları Komisyon ile paylaşılmak üzere üye devletler nezdinde yapılan bir araştırma kapsamında, 21 AB üyesi ülkeye Ticaret Müşavirliklerimiz aracılığıyla 5 sorudan oluşan bir soru formu gönderilmiştir. Bu girişimin amacı, ithalatta ürünlerin teknik mevzuatına ve ürün güvenliği gereklerine uygunluk denetimini yapan üye devletlerin ulusal otoritelerinin, Türk ürünlerine ne tür muamele

yapılması gerektiği konusundaki bilgilerinin ölçülmesidir. Bu anket çalışmasının sonucunda, ulusal birimler, çoğunlukla ya sorulara cevap vermemiş ya da doğrudan cevap vermemiştir. Verilen cevaplardan ise ulusal otoritelerin Türk ürünlerinin statüsü konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları anlaşılmıştır. Söz konusu girişim ile ilgili olarak AB Komisyonu ile irtibata geçilmiş olup, gerek Türkiye tarafından yapılan mevzuat uyumu gerek AB'ye ithal edilen Türk ürünlerinin statüsü konusunda AB gümrüklerinin bilgilendirilmesi talep edilmiştir. Bu kapsamda, Komisyonca ülkemizin davet edildiği toplantılarda tarafımızca sunum yapılarak bilgilendirmenin arttırılması desteklenmektedir.

Diğer taraftan, Bakanlığımız birimlerine ulaşan firma şikâyetlerinin yok denecek kadar az olması nedeniyle, ihracatçılarımızca da ülkemizin Gümrük Birliğinden doğan haklarının yeterince bilinmediği düşünölmektedir.

3) Birleşik Arap Emirlikleri (BAE)

A. Ticari İlişkilerin Özeti

Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), küresel mali krizden ciddi şekilde etkilenmiş olmakla birlikte, halen Körfez'in en dinamik, tüm Ortadoğu ve Kuzey Afrika Bölgesi'nin politik ve ekonomik olarak en istikrarlı ülkelerinden birisidir. Dubai dünyanın üçüncü; bölgenin ise en önemli re-export merkezidir. BAE'ye ihraç edilen bir ürünün nihai tüketim pazarı doğrudan BAE olabileceği gibi, re-export yoluyla üçüncü bir ülke de olabilmektedir. Yakın çevresinde 2 milyarlık nüfus potansiyeline hitap eden BAE'nin re-export pazarından Türk ürünlerinin daha fazla yararlanması imkânı bulunmaktadır.

BAE pazarına girişte, BAE'nin en büyük şehirlerinden olan Dubai, iş ve ticaret potansiyeli, yüksek standartlarda hizmet veren ulaşım, finans, iletişim, konaklama ve eğlence sektörleriyle, yerli ve yabancı firmaların Körfeze ve diğer bölge pazarlarına girebilmek için kullandıkları bir üs haline gelmiştir.

Türkiye ve BAE arasındaki ikili ticaret hacmi 2005 yılında 1,9 milyar dolar seviyesinde iken, 2014'te 7,9 milyar doların üzerinde gerçekleşmiştir. 2012 ve 2013 yıllarında 10 milyar doların üzerine çıkan ikili ticaret hacminin 2014 yılında azalma kaydetmesi, büyük ölçüde ülkemizin BAE'den gerçekleştirdiği altın ithalatının düşmesinden kaynaklanmıştır. 2014 yılında BAE'ye ihracatımız 4,7 milyar dolar, BAE'den ithalatımız ise 3,2 milyar dolar olarak kayıtlara geçmiştir.

Diğer yandan, BAE'nin ülkemizde gerçekleştirdiği yabancı sermaye yatırımları 2002-2014 yılları arasında toplamda 4 milyar doları aşmıştır. Türkiye'de toplam 270 BAE sermayeli firma faaliyet göstermektedir.

B. Gümrük Vergileri

BAE'de, 2003 yılından bu yana, Körfez İşbirliği Konseyi (KİK)'nin Ortak Gümrük Rejimi uygulanmaktadır. *Ad valorem* vergi uygulanan ürünler, tarife cetvelindeki tüm ürünlerin %97'sine karşılık gelmektedir. KİK'in ortak gümrük rejimi uyarınca genel gümrük vergisi oranı %5'tir. Alkol ve tütün ürünlerine sırasıyla %50 ve %100 oranlarında vergi uygulanmaktadır. 2006 yılında %5,1 olan ortalama gümrük vergisi oranı 2012 yılında %4,9'a düşmüştür. BAE, tüm tarife satırlarında bağlı hadlere sahiptir. İthal ürünlere, gümrük vergileri haricinde vergi ve harç uygulanmamaktadır. Ayrıca, BAE'de iç piyasada olduğu gibi ithalatta da KDV uygulaması bulunmamaktadır.

C. Fikri Mülkiyet Hakları

Dubai, Ortadoğu şehirleri arasında, lüks giyim ürünleri ve aksesuarlar da dâhil olmak üzere, uluslararası markaların tanıtılması ve pazarlanması anlamında önemli bir şehirdir. Dubai, lojistik olanakları nedeniyle, her ne kadar çoğu zaman orijinal ürünler için uluslararası transit merkezi olarak ortaya çıksa da, aynı zamanda Uzakdoğu'da üretilen sahte ürünler için bir re-export noktası görevi de görmektedir.

Bu kapsamda, fikri mülkiyet haklarının uygulanması konusunda, BAE'nin Ekonomi Bakanlığı'nda fikri mülkiyet hakları ihlallerinin takibini sağlamak üzere yeni bir yapılanmaya gidilmiş; bu alanda yeni bir mevzuat hazırlama sürecine girildiği açıklanmıştır.

Öte yandan, ÷lke Madrid Protokolü'ne dâhil olmadığından, hâlihazırda başka veya birkaç ÷lkede tescil edilmiş markalar, sahipleri tarafından BAE'de tescil ettirilmemişler ise, ithalatçıları veya distribütörleri tarafından kendi adlarına kolayca tescil ettirilmekte ve daha sonra asıl markanın pazara girişı ancak açılacak davaları kazanmaları ile mümkün olabilmektedir.

D. Teknik Mevzuat, Uygunluk Değerlendirme Prosedürleri ve Standartlar ile Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemleri

BAE'nin ithalat mevzuatı oldukça liberal olmakla birlikte, gıda başta olmak üzere bazı ürünlerde belge ve etiketleme zorunluluğu bulunmaktadır. Bu kapsamda, tüm gıda ürünleri sevkiyatları etiketleme ve raf ömrüne ilişkin mevzuata uygunluk açısından denetlemeye tabidir. Gıda ihracatı için ihracatçı firma tarafından hazırlanan ilgili evrakların (helal belgesi, fatura, konşimento vb.) düzenlendiği ilin Valiliği ve Dışişleri Bakanlığımızca onaylanmasını müteakiben BAE'nin Ankara Büyükelçiliği ya da İstanbul Başkonsolosluğu'na da onaylanması gerekebilmektedir. Bu işlem için BAE'ce talep edilen ücretler firmalarımızca yüksek bulunmaktadır.

Öte yandan, BAE'ye yapılacak olan ihracat işlemlerinde, kanuni olarak, yükleme öncesi gözetim zorunlu olmamakla beraber, BAE'deki ithalatçının talep etmesi durumunda, ihracatçı tarafından sevk öncesi gözetim işlemi yaptırılabilir.

BAE'ce ithal edilecek tüm hayvanlar ve hayvansal ürünler de karantinaya tabidir ve sağlık sertifikası gereklidir. Et, tavuk ve işlenmiş et ve tavuk ürünleri için onaylanmış kuruluştan alınacak Helal Belgesi, süt ve benzeri hayvansal ürünler için de talep edilebilmektedir. Son olarak, su ürünlerinin domuz proteini içeren yemler ile beslenmediğine dair sertifika talebi ortaya çıkmış, doğal kaynak ve mineral sular için ise her yüklemede istenilen sağlık sertifikasının yanı sıra yılda bir defaya mahsus olarak suyun "doğal olduğu ve işlem görmediği"ne dair belge talebi gündeme gelmiştir.

Keza, dondurulmuş ve soğuk ürünler için ise taşıma esnasındaki sıcaklık derecelerini gösterir kayıt ve belge talep edilebilmektedir. Ayrıca, Dubai'de yoğurt ve ayran ihracatını kısıtlayıcı raf ömrü uygulamaları mevcuttur. Dubai tarafından uygulanan mevzuat uyarınca UHT uygulanmış yoğurt için 9 gün, ayran içinse 7 gün azami raf ömrü istenmektedir.

Diğer yandan, BAE'ye girecek tüm bitki ve bitki ürünleri de karantinaya tabidir ve bitki sağlığı sertifikası talep edilir. Sağlık ve bitki sağlığı önlemleri hem federal düzeyde hem Emirlikler düzeyinde uygulanmaktadır. Bu anlamda, Abu Dhabi tarafından kabul edilen bir sertifikanın Dubai'de kabul edilmemesi veya tam tersi bir uygulama ile de karşılaşılabilmektedir.

BAE'ce ithal edilen sanayi ürünleri konusunda ise, söz konusu ürünlerin kamu kurumlarınca kullanılacak olması halinde, bu ürünler için bir yıla kadar sürebilen kayıt ve onay prosedürleri firmalarımızın ürünlerinin BAE pazarına girişini zorlaştırabilmektedir.

E. Hizmet Ticareti

BAE'nin hizmet sektörü, özellikle havacılık ve denizcilik ile ulaşım, telekomünikasyon ve turizm alanlarında hızlı bir şekilde gelişmektedir. Ancak, yabancı yatırımlarda aranan %51 yerli sermaye payı koşulunda esneklik ihtiyacı mevcuttur. Yerel ortak zorunluluğunun istisnaları; büyük inşaat projeleri, zanaatkârlar, serbest bölgeler, bazı gıda ürünlerinin ihracatını gerçekleştirecek firmalardır.

BAE tarafından danışmanlık, mühendislik ve müşavirlik hizmetlerine yönelik devlet desteklerinin uygulamaya konması, bu sektördeki ihracatımızı artırabilecek bir potansiyel oluşturmaktadır. Ancak, müteahhitlik sektöründe faaliyet gösteren firmalarımız, BAE'de müteahhitlikle ilgili ihale süreçlerinin çok uzun sürmesi ve sürecin zaman zaman şeffaflıktan uzak olması nedeniyle zorluk yaşayabilmektedir.

BAE'de Dubai'ye ait iki adet yerli Telekom şirketi bulunmaktadır. Yabancı firmaların ise bu sektörde piyasaya girmesine izin verilmemektedir. Ulaştırma hizmetleri ise yalnızca BAE vatandaşları tarafından sağlanabilmektedir. BAE'de yabancı sigorta firmaları yalnızca şube olarak faaliyet gösterebilmektedir. Yerel olarak kurulacak sigorta firmalarının ise anonim şirket olarak kurulma ve yabancı sermaye payının %25'i geçmeme zorunluluğu vardır.

F. Kamu Alımları

BAE, DTÖ Kamu Alımları Anlaşması'na taraf değildir. Bu nedenle, kamu alımlarında daha ziyade yerli firmalar yönünde tercih kullanılmaktadır. Ancak, özellikle yerel düzeyde uzmanlık sahibi firma bulmakta sıkıntı çekilen büyük projelerde, yerli sermaye payı koşuluna uygun olan yabancı firmalara güçlü bir bağımlılık vardır.

Özellikle Abu Dhabi Emirliği'nde bazı kamu kurumlarının ihale süreçlerinin bir yıldan fazla sürebilmesi nedeniyle ihaleye teklif aşamasında verilen fiyatlar geçerliliğini yitirebilmektedir.

G. Türkiye – Körfez İşbirliği Konseyi Serbest Ticaret Anlaşması

Ülkemiz ile BAE'nin de üyesi olduğu KİK arasında bir STA akdedilmesine yönelik müzakerelere 15 Kasım 2005 tarihinde Riyad'da başlanmıştır. Ancak, KİK'in yürüttüğü tüm STA müzakerelerini askıya alması ve üçüncü ülkelerle yürütülen STA müzakereleri ile ilgili teknik gözden geçirme çalışması başlattığını ilan etmesi sebebiyle müzakerelere devam edilememiştir. Daha sonra, Türkiye-KİK STA müzakerelerinin tekrar başlatılması hususu, muhtelif platform ve temaslarda gündeme getirilmiş; ancak bugüne değin somut bir sonuç alınamamıştır.

H. Diğer Kısıtlamalar

BAE'ye yapılacak ihracata ilişkin olarak, menşe şahadetnamesinin Konsolosluk tasdikli olması talep edilmekte; ücretlendirmeye ilişkin işleme ait faturanın toplam tutarı üzerinden yapılmaktadır. Bu durum, ihracatımız bakımından ilave bir maliyet unsuru oluşturmaktadır.

Diğer yandan, BAE'ye ihracat ancak bu ülkede yerleşik bir acente veya distribütör kanalıyla yapılabilmektedir. Ticari acentenin/distribütörün bir BAE vatandaşı ya da %100 BAE sermayeli bir firma olması gerekmektedir. Başka bir ifadeyle, yabancı ortaklı bir BAE firmasının ticari acentelik yapması mümkün değildir. Ticari acentelik sözleşmesinin süreli olması ve Ekonomi Bakanlığı'nca tescil edilmesi gerekmektedir. Acentelik sözleşmesinde; ürünün adı, verilecek hizmet, sözleşmenin başlangıç tarihi ve geçerlilik süresi ile acentenin ülkedeki yetki bölgesinin belirtilmesi gerekmektedir.

Serbest bölgelerde yerli ortak koşulu olmaksızın firma kurmak mümkün olsa da, serbest bölgede kurulu bir firmanın dış piyasadan satın aldığı bir ürünü BAE içine satmak istemesi durumunda, yine BAE içinde yerleşik bir acente tayin etmesi gerekmektedir.

Türk bankalarınca düzenlenen teminat mektuplarının BAE makamlarınca kabul edilmemesi ve Türk firmalarının teminat mektubu edinmek için garantiye ihtiyaç duyması, teminat mektuplarının maliyetini artırmaktadır. Bu maliyetler proje değeri yükseldikçe artmakta, firmalarımızın rekabet gücünü olumsuz etkilemektedir.

BAE'de anlaşmazlıkların çözümünde başvuru gerek tahkim gerek mahkeme süreçleri uzun zaman alabilmekte ve maliyetli olabilmektedir. Mahkeme süreçlerinin sonunda mahkeme kararlarının yürürlüğe konması konusunda Emirlikler arasında farklılıklar bulunmaktadır.

BAE'de yerli firmalara yabancıların katılımını en fazla %49 sermaye payı ile sınırlandırılmıştır. Bu doğrultuda, BAE'de şirket kurmak ya da şube açmak isteyen Türk firmalarının kuruluş aşamasında en çok dikkat etmeleri gereken husus, güvenilir bir yerli ortak bulma zorunluluğudur. Ancak, BAE'nin serbest bölgelerinde %100 yabancı sermayeli şirketlerin faaliyet göstermesine izin verilmektedir.

Bu çerçevede, bir Türk vatandaşı ya da şirketi, BAE'de yeni bir şirket kurmak istediğinde, kurulacak yeni şirketin en az % 51 oranında hissesi BAE vatandaşı bir kişiye ya da %100'üne BAE vatandaşlarının sahip olduğu bir şirkete ait olmak zorundadır. Birçok örnekte görüldüğü üzere, sadece bu yasal zorunluluğu yerine getirmek için bulunacak yerel bir ortağa, ortaklığa sermaye ve/veya işgücü bakımından hiç bir katkı sağlamasa bile, yıllık belli bir meblağ ödenmesi gerekmektedir. BAE iş hayatında "sponsorluk" olarak da adlandırılan bu husus zaman zaman uyuşmazlıklara ve ilave maliyetlerin ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir. Bu bakımdan, BAE'de şirket ya da şube kurmak isteyen Türk firmalarının kuruluş aşamasında en çok dikkat etmeleri gereken husus, güvenilir bir yerli ortak bulma zorunluluğudur.

4) BREZİLYA

A. Ticari İlişkilerin Özeti

Türkiye-Brezilya ikili ticari ilişkileri genel olarak artış eğilimindedir. 2000 yılında 344 milyon dolar olan iki ülke dış ticaret hacmi 2011 yılında yaklaşık 3 milyar dolara ulaşmıştır. 2012 yılında ihracatımız 1 milyar doları aşmış, ithalatımızda yaşanan düşüş nedeniyle dış ticaret hacmi 2,7 milyar dolara gerilemiştir.

2013 ve 2014 yıllarında Brezilya ile olan ticaretteki düşüş eğilimi devam etmiştir. Benzin ihracatımızdaki düşüş ihracatımızda genel azalmanın en önemli sebebidir. Nitekim 2013 yılında bu ülkeye olan ihracat bir önceki yılın aynı dönemine göre % 6,2 oranında azalarak 938 milyon dolar, ithalatımız ise aynı dönemde % 22 oranında düşerek 1,4 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir.

2014 yılında ticaret hacmimiz yaklaşık 2,5 milyar dolar düzeyinde gerçekleşmiş olup, bir önceki yıla göre Brezilya'ya olan ihracatımızın % 15,1 azaldığı, Brezilya'dan ithalatımızın da %22,7 arttığı görülmektedir. 2014 yılında ihracatımızın 794,5 milyon dolar olduğu, aynı dönemde ithalatımızın ise yaklaşık 1.728 milyon dolar olarak gerçekleştiği görülmektedir.

2002 yılında Türkiye'ye Brezilya'dan gelen doğrudan yabancı yatırımı yokken, 2014 yılı sonunda bu ülkeden gelen yabancı yatırım tutarı 542 milyon dolara ulaşmıştır. Türkiye'de toplam 18 Brezilya sermayeli firma faaliyet göstermektedir.

Ülkemiz ve Brezilya arasındaki ikili ticaret dengesi ise yıllar itibariyle dalgalı bir seyir izlemekle birlikte, Brezilya lehine seyretmektedir. Bununla birlikte, Brezilya'dan gerçekleştirilen ithalatın büyük çoğunluğu hammaddeden özellikle de metal ve demir cevherlerinden oluşmaktadır. Türkiye'nin bu ülkeye gerçekleştirdiği ihracatında ilk beş kalemi ise sırasıyla; demir ve çelik, yedek parça, iplik, sondaj platformları ve dış lastikler oluşturmaktadır.

B. Gümrük Vergileri

Brezilya'ya ihracatta karşılaşılan en önemli sorun gümrük vergilerinin ve diğer iç vergilerin yüksekliğidir. 2013 DTÖ verileri kapsamında Brezilya'ya yapılan tarım ürünleri ithalatının % 28,7'si, sanayi ürünleri ithalatının ise % 67,4'ü % 10'un üstünde gümrük vergisine tabi tutulmuştur. Brezilya ithal ürünler üzerinden gümrük vergilerine ilaveten iç vergiler olarak PIS (Social Integration Program Contribution) (%1,65) ve COFINS (Contribution for the Financing of Social Security) (%7,6-8,6) adları altında Sosyal Güvenlik Sistemi Destekleme Fonu vergileri, IPI - Sanayi Vergisi (%5-15), ICMS adı altında katma değer vergisi (%7-25) ile Liman Vergisi (AFRMM) adı altında yükleme maliyetleri ile diğer masraflar üzerinden %25 oranında vergi tahsil etmektedir.

Söz konusu vergilerin kümülatif hesaplanması neticesinde, ithalatta ödenmesi gereken toplam vergiler %100'e kadar çıkabilmekte, iç satış sırasında ödenmesi gereken satış vergileri ve gelir vergileri de dikkate alındığında ithal ürünün üzerinde bulunan vergi yükü yerli üretime kıyasla oldukça yükselmekte ve ithal ürünlerin rekabet imkanı azalmaktadır.

Ancak, Brezilya'nın Güney Amerika haricinde sınırlı sayıda ülke ile STA imzalamış olması nedeniyle, ihracatçılarımız mevcut durum itibariyle Avrupa ve Uzakdoğu ülkeleri ile aynı koşullarda rekabet etmektedir.

C. İthalat Kısıtlamaları ve Gümrük Uygulamaları

Brezilya gümrüklerinde ithalat işlemlerinde bürokrasi ve işlem maliyetleri yüksektir. Ürünlerin ve firmanın durumuna bağlı olarak bir risk değerlendirmesi yapılmakta ve risk kategorisine göre denetim yoğunluğu değişmektedir. Gümrük işlemlerinin uzun zaman alması ambar masraflarını artırmakta ve ihraç edilen ürünün toplam maliyetini yükseltmektedir. Ayrıca, gümrük işlemleri ile ilgili tüm evrakların Portekizce düzenlenmesi zorunlu olup, İngilizce evraklar kabul edilmemektedir.

Ayrıca, Brezilya'da üretimin yoğun olduğu tekstil, mobilya ve ayakkabı sektörlerinde ithalatı kısıtlamaya yönelik olarak gümrük kontrolleri sıkı tutulmaktadır. Öte yandan, demir çelik gibi bazı sektörlerde büyük üreticilerin etkisiyle ithalatın zorlaştırıldığı yönünde duyumlar alınmaktadır.

Diğer taraftan, gümrüklere gelmiş olan ve 90 gün içerisinde işlemi başlatılmamış olan ürünler kamulaştırılmakta; işlemi başlatıldığı halde sonuçlandırılmayan ürünler için ilave süre talebi gerekmektedir. Ürünün ithalatçı tarafından istenmemesi durumunda yalnızca ithalatçı firmanın talebi doğrultusunda ürün farklı bir destinasyona iletilebilmekte veya menşesine iadesi mümkün olabilmektedir. Bu uygulama, ithalatçı firmanın mal bedelini ödememesi ve gümrük işlemlerini başlatmaması veya sonlandırmaması durumunda ihracatçı firmaya ürünlerini geri çekme imkânı vermemekte; ithalatçı firmanın rahat bir şekilde hareket etmesine ve ürünlerin kamulaştırılması sonrasında uygun koşullarda satın almasına olanak sağlamaktadır.

Brezilyalı ithalatçılar, Brezilya gümrükleri tarafından istendiği gerekçesiyle, diğer ihracat belgelerinden ayrı olarak menşe belgelerinin yüklemekten yaklaşık 1 ay önce kendilerine gönderilmesini talep etmekte, bu durum ise ihracatçı firmalar için ilave masrafa yol açmaktadır.

Brezilya Maliye Bakanlığının yayımlamış olduğu 06 Mayıs 2013 tarihli ve 1.356 sayılı yönetmelik kapsamında, ithalat sırasında malların serbest bırakılmasında konşimentonun aslının aranması gerekliliği ortadan kaldırılmıştır. Söz konusu uygulama, ihracatçı firmaların mal bedellerini tahsilatta sorun yaşaması ihtimalini doğurmaktadır. İhracat işleminde akreditif gibi garantili yöntemler kullanılması veya ilave sözleşme yapılması halinde dahi ithalatçının konşimentonun kopyası ile malları gümrükten çekmesi durumunda, ihracatçının mal bedelinin tahsili için mahkemeye gitmesi ve uzun süren yasal prosedürü takip etmesi gerekecektir.

D. Lisans Uygulamaları

Brezilya'ya ithalat, yalnızca ithalat lisansına (RADAR) sahip olan firmalar tarafından yapılabilmektedir. Bahse konu lisans başlangıçta sınırlı miktar için verilmekte, yapılan ithalat miktarına bağlı olarak talep üzerine sınırsız çevrilebilmekte; belirli bir süre kullanılmaması halinde ise iptal edilmektedir. Bu durum, firmaları, aracı firmalar üzerinden ithalat yapmaya yönlendirmekte; ilave masraf ortaya çıkarmakta ve işlemin Eximbank tarafından kredilendirilmesi konusunda zorluk yaratmaktadır.

Brezilya’da belirli ürünlerin ithalatında, otomatik ve otomatik olmayan grup olmak üzere iki farklı şekilde ithalat lisansı uygulanmaktadır. Otomatik olmayan lisans uygulamasının şeffaf olmaması ve izin prosedürlerinin zaman alması sorunlara yol açmaktadır. Öte yandan, Brezilya Sağlık Bakanlığı’nın resmi ajansı ANVISA’nın ithalat lisansı için yaptığı uygulamalar da firmalar tarafından sorun olarak dile getirilmektedir.

İthalat lisansı başvurusunda menşe belgesi istenmesi ve ihraç edilecek ürün için o aşamada menşe belgesi düzenlenmesinde zorluk yaşanması karşılaşılan sorunlar arasındadır.

E. Teknik Mevzuat, Uygunluk Değerlendirme Prosedürleri ve Standartlar ile Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemleri

Brezilya Metroloji, Kalite ve Teknoloji Ulusal Enstitüsü (INMETRO) Brezilya’da Ticarete Teknik Engeller Anlaşmasının uygulanmasından sorumlu temel kuruluş olup, Brezilya’ya ihracat yapmak isteyen firmalara ülkedeki teknik düzenlemeler hakkında bu kurumdan bilgi temin edilmesi mümkündür. INMETRO, Brezilya’da genel olarak teknik düzenlemelerin oluşturulması ve uygulanmasından birincil derecede sorumlu ana kuruluş olmakla birlikte, elektrik, sağlık, sinema, savuma, madencilik, çevre ve tarım vb. pek çok konuda her bir ürün için geliştirilmiş özel teknik düzenlemeler de mevcuttur.

Brezilya’ya ihracatta, teknik engellerden ziyade sağlık ve bitki sağlığı önlemleri konusunda sıklıkla sıkıntı yaşanmaktadır. Brezilya’ya ithal edilecek içeceklerin menşe ülkesinde analiz edilmesi ve ilgili Ticaret ve Sanayi Odasından onaylatılmış içerik analiz sonuçlarının da yer aldığı menşe belgesi ile birlikte sevk edilmesi gerekmektedir. İthalat gümrük kontrollerinde, içeceklerin ihracat öncesi analiz sonuçlarını gösteren belge olmasına rağmen her bir parti tekrar analiz edilmektedir. Söz konusu analizlerin sonuçlanması ve gümrük işlemlerinin tamamlanması uzun zaman almakta; gerek ambar masrafları gerek analiz ve diğer işlem masrafları ithal edilen ürünün maliyetini artırmaktadır.

Bu ülkeye yapılacak gıda ürünleri ihracatında çok fazla sayıda doküman ve belge istenmekte ve bu nedenle ihracat faaliyetlerinde aksamalar yaşanmaktadır. Üstelik söz konusu doküman ve belgelerin ihracat öncesinde sadece ticari ilişkinin kurulması amacıyla gönderilen numuneler bakımından da istenmesi, firmaların gereksiz yere zaman, emek ve para kaybetmelerine yol açmaktadır.

Diğer taraftan, Brezilya’nın, tütün ürünlerinde izin verilen azami zifir, nikotin ve karbon monoksit seviyesini belirleyen ve katkı maddelerini yasaklayan 112 Numaralı Taslak Kararı, DTÖ Ticarete Teknik Engeller (TTE) Komitesi toplantılarında, ilgili diğer ülkelerle birlikte ülkemizce de gündeme getirilmiştir. Brezilya’nın söz konusu düzenlemesi ile yasaklanan bazı katkı maddeleri, Oryantal ve Burley tütünlerinin kullanıldığı “blend” sigaraların temel bileşenleridir. Bu itibarla, söz konusu düzenleme aslında “blend” sigaraların yasaklanması sonucunu doğurmakta; “blend” ve “blend olmayan” sigaraların benzer ürünler (*like products*) olduğu dikkate alındığında ise, bu durum, söz konusu ürünler arasında ayrımcılık teşkil etmektedir.

F. Ticaret Politikası Önlemleri

Brezilya tarafından 3920.62 GTİP’li ülkemiz menşeli “pet film” ithalatına karşı 23 Kasım 2010 tarihinde bir anti-damping soruşturması açılmıştır. Anılan soruşturma neticesinde, 1 Mart 2012 tarihinde alınan nihai önlem kararı ile mezkûr üründe ton başına 67,44 - 646,12 dolar arasında değişen ilave vergi uygulanması kararlaştırılmıştır. Hâlihazırda önlem yürürlükte olup, Brezilya’ya pet film ihracatımız bulunmamaktadır.

G. Kamu Alımları

Brezilya’da güçlü bir yerleşik düzeni bulunmayan yabancı firmaların Brezilya’da kamu ihalesi alması oldukça güç gözükmemektedir. Brezilya’daki kamu otoriteleri ancak yerli firmalarda gerekli uzmanlığın bulunmadığı durumlarda yabancı firmalardan hizmet alımı yapabilmektedir. Diğer taraftan, Brezilya 2010 yılında çıkarttığı yeni bir kanunla, kamu ihalelerinde Brezilya’da üretim yapan ve kalkınma konusunda belli kriterleri karşılayan firmalara yerli-yabancı ayrımı olmaksızın, Brezilya’da üretim yapmayanlara kıyasla %25’lik bir fiyat avantajı sağlamaktadır. Söz konusu kanun kapsamında, stratejik bilişim mal ve hizmetlerine ilişkin ihaleler sadece yerli olarak üretilmiş teknolojilere verilebilecektir.

Enerji sektöründeki kamu alımlarında da başta yerli girdi kriterleri olmak üzere ayrımcı uygulamalara sıkça rastlanmaktadır. Öte yandan, Brezilya, DTÖ Kamu Alımları Anlaşması’nın tarafları ya da gözlemcileri arasında yer almamaktadır.

H. Türkiye- MERCOSUR Serbest Ticaret Anlaşması

İhracatçılarımızın Brezilya pazarında rakipleri karşısında eşit rekabet koşullarında faaliyet gösterebilmesi için Brezilya’nın da üyesi olduğu Güney Ortak Pazarı (MERCOSUR) ile bir STA akdedilmesi büyük önem arz etmektedir. Türkiye ile MERCOSUR arasında 12-13 Kasım 2008 tarihlerinde Ankara’da yapılan birinci tur STA müzakerelerini takiben muhtelif seviyelerde müteaddit teşebbüslerimize rağmen STA akdedilmesine yönelik ikinci tur müzakereler gerçekleştirilememiştir.

I. Diğer Kısıtlamalar

Brezilya, hâlihazırda maliyetli bir lojistik yapısına sahiptir. Ülke genelindeki altyapı yetersizliği ve yüksek liman ücretleri, bu durumun temel nedenleridir. Bu çerçevede, limanlardaki rekabetçiliği artırmak ve maliyetleri düşürmek için Haziran 2013’te yürürlüğe konulan yeni Limanlar Kanunuyla, Brezilya, limanlar sektörüne 2015 yılı sonuna kadar 15,5 milyar dolar tutarında yatırım çekmeyi beklemektedir.

5) CEZAYİR

A. Ticari İlişkilerin Özeti

Cezayir, son dönemde Avrupa pazarında yaşanan daralma, Arap ülkelerinde meydana gelen toplumsal olaylar ve karışıklıklar sonucunda, ülkemizin dış ticaretinde önemini giderek arttırmıştır. 2000’li yılların başından itibaren siyasi istikrarın sağlanması ve enerji ürünlerinin fiyatlarındaki artış sayesinde güçlenen ekonomisi ile Cezayir, Afrika kıtasının önemli pazarlarından birisi konumuna gelmiştir. Bu kapsamda, ülke ekonomisinin uluslararası ekonomiye daha çok entegre olarak serbestleştirilmesi ve devletin ekonomik hayattaki rolünün azaltılmasına yönelik politikalar ön plana çıkmış olup, 2005’te Avrupa Birliği, 2009’da ise Arap Birliği ile STA’ları yürürlüğe konulmuştur. Öte yandan, söz konusu ülke, DTÖ’ye hâlihazırda üye olmamakla birlikte, ilk üyelik başvurusunun yapıldığı 1987 yılından bu yana müzakereler devam etmektedir.

2003 yılında Cezayir’e olan ihracatımız 573 milyon dolar seviyesinde iken 2013 yılında bu değer 2 milyar seviyesine yükselmiştir. Cezayir’den ithalatımız ise 2003 yılında 1,08 milyar dolar düzeyindeyken, 2013 yılında 2,28 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 2014 yılı rakamlarına bakıldığında ise, Cezayir’e ihracatımızın bir önceki yıla göre %3,8’lik artışla 2 milyar dolar, ithalatın %15,7’lik artışla 2,6 milyar dolar seviyesine yükseldiği görülmektedir. Cezayir’in 2013 yılı verilerine göre, ülkemiz Cezayir’in genel ithalatında 7’nci sıradaki yerini korumuş, genel ihracatında ise 9’uncu sırada yer almıştır.

2002- 2013 yılları itibariyle tamamı Türk ortaklı 29, Türk-Cezayir ortaklı 8 ve Türk-diğer ülkeler ortaklı 4 firma olmak üzere toplam 41 firma tarafından, 38 projede toplam 1 milyar 500 milyon dolar tutarında Cezayir’e yatırım yapılmıştır. 2014 yılı itibariyle ise ülkemizde 102 Cezayir sermayeli firma faaliyet göstermekte olup, Cezayir’in ülkemizdeki toplam yabancı yatırımı ihmal edilebilecek bir düzeydedir.

Türkiye ile Cezayir arasındaki ticaretin birbirine rakip ürünlerden ziyade tamamlayıcı ürünlerden oluştuğu görülmektedir. Nitekim otomotiv ana ve yan sanayi, demir-çelik, elektrikli-elektriksiz makineler, kimyevi ürünler ve mamulleri, tekstil ve konfeksiyon gibi sanayi sektörünün birçok alanına yayılan ürünlere dayanan ihracatımıza karşılık, Cezayir’den ithalatımız, temel olarak hidrokarbon ve bazı kimyevi hammaddelerden oluşmaktadır.

B. Gümrük Vergileri

Cezayir’de mamul ürünler için % 30, ara malları için % 15 ve hammaddeler için % 5 oranında gümrük vergisi uygulanmaktadır. Ayrıca, Cezayir’de, ürünün fatura bedeli üzerinden gümrük vergisi ile KDV eklendikten sonra % 2,5 oranında gümrük işlemleri harç bedeli tahsil edilmektedir. Bu da ek bir maliyet unsuru olarak ortaya çıkmaktadır.

C. İthalat Kısıtlamaları ve Gümrük Uygulamaları

Cezayir’e kanatlı hayvanların ithalatı, yerli üretim yeterli olduğundan ve geçmiş dönemde yaşanan bulaşıcı hastalıkları engellemek adına yasaktır.

Öte yandan, Cezayir’de gümrük prosedürleri uluslararası teamüllerin oldukça üzerinde sürelerde gerçekleşmektedir. Bu çerçevede, bütün evrakları temin edilmiş olmasına karşın bir

konteyner en erken 15-20 gün içerisinde gümrükten çekilebilmektedir. Bu bakımdan, malın 3 işgünü içerisinde çekilememesi halinde demuraj bedelinin işletilmeye başlandığı göz önüne alındığında, ithalatta ciddi bir ek maliyet yaratılmaktadır.

Öte yandan, müteahhitlik projelerine ilişkin 2. el iş makinası ithal edilememektedir. Ayrıca, son dönemde petrol fiyatlarındaki genel düşüş çerçevesinde, Cezayir’de müteahhitlik işi üstlenen firmalara kalite standartlarını karşılaması kaydıyla yerli ürün kullanma zorunluluğu getirilmesi ve buna paralel olarak, ulusal çapta “yerli ürünleri tüketin” kampanyası başlatılması hususları tartışılmaktadır.

D. Lisans Uygulamaları

Cezayir’de doğrudan tüketici kullanımına yönelik olan birtakım ürünlerin ithalatı ve ihracatında lisans ve/veya ön izin uygulaması vardır. Bu kapsamda, tütün ürünleri için Tütün Ürünleri Piyasası Düzenleme Kurumu’ndan; av silahları için Savunma Bakanlığı ve/veya İçişleri Bakanlığı’ndan öz izin alınması gereklidir. Ayrıca, enerji ürünleri (yakıtlar ve kimyevi ürünler) için Enerji Bakanlığı; eczacılık ürünleri için Sağlık Müdürlüğü; veterinerlik ürünleri için Tarım Bakanlığı’ndan Onaylı İhracatçı/İthalatçı Belgesi alınması gereklidir. Keza bitki sağlığına ilişkin önlemler kapsamında Tarım Bakanlığı’na bağlı Bitki Sağlığı Kurumu’nun onayı gereklidir.

E. Teknik Mevzuat, Uygunluk Değerlendirme Prosedürleri ve Standartlar ile Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemleri

Cezayir’de, ithal ürünlerin üzerinde ithalatçı ve ürünün spesifikasyonlarına ilişkin olarak yapılan etiketlerin Arapça olarak düzenlenmesi zorunluluğu vardır. Bu zorunluluk, KOBİ niteliğindeki firmalarımız başta olmak üzere bazı firmalarımız için sıkıntı yaratabilmektedir.

Cezayir’e ithalatta, başta doğrudan tüketicinin kullanımına sunulan ürünler olmak üzere, insan sağlığı, güvenliği ile çevrenin korunması açısından yüksek riskli ürün gruplarında, gümrük idarelerince Kalite Kontrol Belgesi talep edilmektedir. Belgenin, Cezayir makamlarınca onaylanmış kuruluşlardan temin edilmesi gerekmektedir. Birtakım ürünlerde ise firmanın kendisi tarafından da bu belge düzenlenebilmektedir. 2011 yılında bu belgenin bankalarca aranmasına son verilmiş olmasına karşın, Cezayirli bankaların bu belgeyi firmalarımızdan halen talep ettikleri görülmektedir.

Cezayir’de kozmetik ve kişisel bakım ürünleri, otomotiv yedek parçaları, gazla kullanılan teçhizatlar, elektrikli ev aletleri, tekstil ve konfeksiyon, oyuncaklar, vanalar, elektrikli ekipmanlar ürün gruplarında kalite kontrol şirketlerince düzenlenen uygunluk belgesi aranmaktadır. Bu ürünlerin uygunluğuna ve kalite kontrollerine ilişkin süreçlerin yerine getirilmesinden ise ithalatçı firmalar sorumludur.

Cezayir’e doğalgaz sobası ihracatı ile ilgili olarak, Cezayir Ticaret Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı Gümrükler Genel Müdürlüğünce, EN 613 Standardı yürürlüğe konulmuştur. Bahse konu uygulama, yerli ve ithal tüm ürünler için geçerli olup, Cezayir gümrüklerinde denetime tabi tutulan ürünlerin söz konusu yeni uygulama kapsamında eksiklikleri Gümrük tarafından ihracatçı firmalara iletilmektedir.

Diğer yandan, Cezayirli devlet firmalarının açtığı ihaleler kapsamında, alımı yapılan elektrikli ekipmanların ihracatından önce, ihracatçı firmanın ilgili kamu kurum veya kuruluşundan onay alması gerekmektedir. Bu kapsamda, söz konusu ürünün Cezayir'e getirilerek test edilmesi ve gerektiğinde söz konusu devlet firmalarının personeline ihracatçı firma tesisleri yerinde ziyaret edilerek ürüne onay vermesi söz konusu olabilmektedir. Cezayir Elektrik Üretim ve Dağıtım Firması SONELGAZ, firmalara iki veya üç yıllık onaylar düzenlemektedir. Bu durum, firmalarımızın ihracatlarına maliyet ve gecikme şeklinde yansımaktadır.

F. Fikri Mülkiyet Hakları

Cezayir'de fikri mülkiyet haklarının korunması konusunda sıkıntılar bulunmaktadır. DTÖ üyesi olmayan Cezayir, Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları (TRIPS) Anlaşması'na da taraf değildir.

Cezayir'de marka ve patent hakkını korumak isteyen bir Türk firmasının Cezayir'de fikri mülkiyet haklarını korumakla görevli Cezayir Ulusal Fikri Mülkiyet Hakları Enstitüsü (Institut National Algérien de la Propriété Industrielle- INAPI)'ne başvurması gerekmektedir. Bu çerçevede, bir Türk markası ile aynı isim ve logoyu kullanan bir Cezayirli firma, eğer bunu söz konusu kurum nezdinde önceden tescil ettirdiyse firmamızın Cezayirli mahkemelere dava açması gerekmektedir.

G. Hammadde İhracatına Konulan Kısıtlamalar

Cezayir'de, 2007 yılından bu yana üç ayrı kategori halinde sınıflandırılan demir ve demir dışı metaller, bazı hammaddeler ile malzeme ve ekipmanların ihracatı izne tabi kılınmıştır. Bu çerçevede, demir hurdaları ile bakır, alüminyum, kurşun, çinko, tungsten (wolfram), molibden, tantal, magnezyum, kobalt, bizmut, kadmiyum, titan, zirkonyum, antimuan, manganez, berilyum, krom, germanyum, vanadyum, talyum ve cermet hurdaları ile; telefon ve elektrik kabloları, demonte veya monte edilmiş telefon santralleri, demiryolu ray ve traversleri, demonte fabrikalar, kullanılmış makine, ekipman, yedek parça, akü ve katalitik kaplar ve diğer ekipmanların ihracatına (herhangi resmi bir yasaklama kararı olmaksızın) izin verilmemektedir. Bu durum, söz konusu hammaddeleri kullanan üreticilerimiz ve ihracatçılarımız bakımından olumsuzluklar doğurmaktadır. Hurma, ham post/deri ve hurda demir ihracatında ise asgari fiyat uygulaması mevcuttur.

H. Kamu Alımları

Cezayir'de ihaleler, davet usulü, açık veya kısıtlı şekilde olabilmektedir. Açık ihalelere her firma katılıp teklif sunabilmekte iken; kısıtlı ihalelere ise (bunlar genellikle anılan ülkede Savunma Bakanlığı tarafından açılan askeri ihalelerdir) ilgili kamu kurum ve kuruluşları tarafından belirlenen şirketler katılabilmektedir. Davet usulü ihalelerde ise, ilgili kamu idareleri, daha önce kendisince ihale verilmiş ve bu ihale kapsamındaki projeleri başarı ile bitirmiş firmaları davet ederek teklif almakta ve güven esasına dayalı olarak ihaleyi doğrudan verebilmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken husus; idari makamlara süreci hızlandırmak açısından esneklik sağlamak amacıyla yasalar kapsamında getirilen bu usulde, söz konusu firmalara daha önceden Cezayir'de iş yapmasının şart koşulması ve ihale sürecinde yine diğer firmaların da dâhil edilebilmesidir.

Cezayir, kamu ihalelerinde yerli firmalara % 25 fiyat avantajı sağlamaktadır. Bu kapsamda, özellikle inşaat ve müteahhitlik alanındaki birçok firmamız, söz konusu avantajdan faydalanabilmek adına, Cezayir'deki uluslararası ihalelere Cezayirli ortaklar vasıtası ile girmek zorunda kalmaktadır.

Ayrıca, devlet firmaları, kamu alımlarında çeşitli test, uygunluk, vb. gibi prosedürün yerine getirilmesini talep edebilmektedir. Bu durumda, söz konusu süreçler için çeşitli ücretler talep edilebilmekte ve ayrıca bu prosedürler oldukça uzun zaman alabilmektedir. Öte yandan, kamu alımlarında, bürokratik işlemlerin yavaş sürmesi sebebiyle ödemeler geç yapılabilmektedir. Değerlendirme sürecine giren ihalelerin iptal edilebilmesi de Türk firmalarının ihalelere girmelerini zorlaştırmaktadır.

I. Hizmet Ticareti

Müteahhitlik ve bankacılık sektörlerinde bürokratik işlemlerin çokluğu ve yavaşlığı, özellikle banka hesaplarının açılması ve işçi izinlerinin alınması Türk firmaları için ciddi sıkıntılar oluşturmaktadır.

Özellikle konut projeleri alanında, Cezayir Konut Bakanlığı, 2015-2019 Kalkınma Planı'nda 120,000 sosyal konutun yapımı için Cezayir İşadamları Konfederasyonuna (CAP) kontenjan verilmiştir. Bu kuruluşlar tesis edilebilecek ikili ilişkiler yeni işlerin alımını kolaylaştıracak niteliktedir. Nitekim CAP üyelerinin de Türk müteahhitler ile işbirliği yapmak istedikleri bilinmektedir.

Diğer taraftan, yabancı müteahhitlere özellikle konut projelerinde önemle ihtiyaç duyulmasına rağmen Cezayir Konut Bakanlığı, toplu konut projelerine katılabilecek “yerli firma” sayısının arttırılmasına yönelik birtakım düzenlemeler de yapmaktadır.

Diğer yandan, inşaat hizmetlerinin sunumunda teminat mektubu temini Türk müteahhitleri bakımında en büyük sıkıntılardan birini teşkil etmektedir. Cezayir bankaları, Türk bankaları tarafından verilen teminat mektuplarını kabul etmediğinden Türk firmaları, üstlendikleri projeler kapsamında vermek zorunda oldukları kati ve avans teminat mektuplarını Avrupa veya Körfez Arap Bankaları üzerinden ya da her iki ülkede şubeleri bulunan uluslararası bankalar aracılığıyla düzenlemek zorunda kalmakta; bu durum da Türk firmalarının fiyat rekabetini etkilemekte; ayrıca Türk bankalarının yurtdışına finansal hizmet sağlamasına da engel teşkil etmektedir. Bu sorun, Cezayir'deki özel bankalardan ziyade kamu bankalarıyla yaşanmakta olup, ülkede yerleşik 6 kamu bankasının piyasanın %80-90'ını oluşturması nedeniyle sorun önemini muhafaza etmektedir.

İki ülke arasında karşılıklı sosyal güvenlik anlaşması bulunmaması nedeniyle Cezayir'de çalışan Türk işçiler emeklilik haklarını kazanabilmek adına Türkiye'ye geri döndüğünde Cezayir'de çalıştıkları günlerini saydırmak için tekrar prim ödemek zorunda kalmaktadır.

J. Yerli Üretime Yönelik Destekler veya İhracat Sübvansiyonları

Cezayir'de ihracatçı şirketler, ihracat yaptıkları ürünlerden doğan kazançlarında kar üzerinden alınan vergilerden (Impot sur les Benefices des Societes-IBS) muaf tutulmuştur.

İhracatçı firmalara, yine ihracatları ile orantılı bir şekilde, işletme vergilerinden (Taxe sur l'activité professionnelle-TAP) muafiyet tanınmıştır.

Öte yandan, Cezayir'de ihracatçı firmaların navlun giderleri, sektör ve bölge ayrımı olmaksızın % 25 oranında desteklenmekte olup, hurma ihracatında ise bu oran % 80'dir. Ancak, hükümetlerarası anlaşmalar kapsamında alınan bir hizmet veya ödenen bir bedelin karşılığında ihraç edilen mallar, onarıma tabi tutularak ihraç edilen ürünler ile çeşitli hurda-atık niteliğindeki ürünlerin ihracatı bu kapsamda desteklenmemektedir. Yine bu çerçevede, ulusal sınırlar dâhilinde 150 km'yi aşan karayolu nakliye masrafları da teşvik kapsamındadır.

Ayrıca, tarımsal ürün ihracatında ihracatçı firmaların banka kredilerinin 3 puanı kamu kaynaklarınca karşılanmaktadır. Öte yandan, hurma ihracatı kilo başına nakit destek kapsamındadır.

K. Türkiye-Cezayir Serbest Ticaret Anlaşması

AB ile 2002 yılında imzalanan ve 2005 yılında yürürlüğe giren STA ile pek çok sanayi ürününün ithalatında AB ülkeleri menşeli ürünlere indirimli gümrük vergileri uygulanmakta ve bazı ürün gruplarında da bu vergiler hâlihazırda sıfırlanmış bulunmaktadır. Yine, Büyük Arap Serbest Ticaret Bölgesi (GAFTA) kapsamındaki gümrük tarife indirimleri, oldukça geniş muafiyet listeleri dâhilinde 2009 yılında hayata geçirilmiştir. Söz konusu STA'lar, ülkemiz menşeli ürünlerin anılan pazara girişini zorlaştırmakta olup Türkiye'den ithalat yapan birçok Cezayirli firmanın Avrupa (Fransa, İspanya, İtalya ve Almanya başta olmak üzere) ve Arap Birliği (Tunus, Fas, Mısır başta olmak üzere) ülkelerine yöneldiği görülmektedir.

Cezayir ile ülkemiz arasında bir STA imzalanması hususunda ülkemiz girişimleri devam etmekle birlikte, Cezayir makamlarının, ülkemiz ile STA imzalanması konusundaki isteksizliği ihracatçılarımızın anılan ülkeye tercihli girişini zorlaştırmıştır.

L. Vize Zorunluluğu

Cezayir'e seyahat edebilmek için Türkiye'de Cezayir Ankara Büyükelçiliği veya İstanbul Başkonsolosluğu'ndan vize almak gerekmektedir. İki tür vize söz konusudur: İş vizesi ve çalışma vizesi. İş vizesi en fazla 3 aylığına düzenlenmektedir. Bu durum da, anılan ülkeye yıl içerisinde birçok kez giriş çıkış yapmak isteyen firmalarımızı zor durumda bırakmaktadır. Bu kapsamda, özellikle müteahhitlik firmalarımızca üstlendikleri projeler kapsamında Türkiye'den getirmek istedikleri işçilere vize verilmeyebilmektedir.

M. Diğer Kısıtlamalar

a. Kambiyo Rejimi ve Para Transferleri

Cezayir parası Dinar'ın konvertibl olmaması ve ülkede uygulanan kambiyo rejimi ithalat için döviz bulmayı pahalılaştırmaktadır. Öte yandan, Cezayir'de para transferleri, önemli gecikmelerle gerçekleştirilebilmektedir. Nitekim para transferinde, Cezayir Merkez Bankası'ndan izin alınması uzun süreler alabilmektedir.

b. Akreditif Mektubu ve Vesaik Mukabili ile Ödeme Şartı:

2009 yılında Cezayir Ek Bütçe Kanunu'nun 69'uncu maddesi çerçevesinde, Cezayirli firmalara ithalatlarında ödeme aracı olarak sadece akreditif mektubu ile ödeme şartı getirilmişti. Cezayir Hükümeti'nin 2014 Ek Bütçe Kanunu ile; 1 Ocak 2014 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere, Cezayirli tüm şirketlere, ithalatlarında akreditif mukabili ödemenin yanı sıra vesaik mukabili ödeme şeklini de kullanabilme hakkı getirilmiştir. Böylece, vesaik mukabili ödeme de Cezayir'in dış ticaret işlemlerinde kabul edilen ödeme şekillerinden biri olmuştur.

Bu çerçevede, ihracatçı firmalarımızı ödemeler konusunda güvence altına alan akreditif mektubunun yanı sıra vesaik mukabili ödemenin de ithalat işlemlerinde kullanılabilir olması, Cezayirli firmalara ithalatlarında daha rahat hareket alanı sağlayacağından olumlu bir gelişme olarak düşünülmeyle birlikte, firmalarımızın vesaik mukabili ödeme ile ihracat yapmaları halinde, ödemelerini garanti altına almalarını sağlayacak şekilde bir anlaşma sağlamalarında fayda görülmektedir. Nitekim son bir yıl içerisinde Cezayirli firmalarca ödemesi gerçekleştirilmeyen işlemlerde vesaik mukabili ödeme şeklinin kullanıldığı gözlemlenmiştir.

c. Yatırım ve Şirket Kurmada Yerli Ortak Şartı

2009 Ek Bütçe Yasası'nın 58'inci Maddesi, Cezayir'de imalat ve hizmet sektörlerinde yatırım gerçekleştirecek yabancı şirketlerin şirket sermayesinde en çok % 49 oranında pay sahibi olabileceğine ve söz konusu şirketin % 51'inin Cezayir'li ortağın (veya ortakların) hâkimiyetinde olabileceğine hükmetmektedir. Dış ticaret şirketlerinde ise yabancı yatırımcılar en çok % 70 oranında pay sahibi olabilmektedir.

Ülke dışına kar transferi ise sadece getirilen sermaye ile orantılı bir şekilde mümkün olabilmektedir. Ancak, ithal edilen malın yurtiçinde satışından doğan kazancın yurtdışına transfer edilmesi söz konusu değildir. Ayrıca, her türlü şirket karları ve kazançlarının yurtdışına transferi sadece Merkez Bankası'nın onayı ile mümkündür.

d. Net Döviz Fazlası Verme Şartı

Yabancı yatırımcıların, proje dönemi boyunca net döviz fazlası verme zorunlulukları vardır. Bu yasal zorunluluk çerçevesinde şirket kazancı olarak yatırılan sermaye, ihracat ve yurtiçi satış gelirleri, dış finansman hesaba katılırken; giderler olarak ithalat, kazanç, karlar, ödenen maaşlar ve ülke dışına çıkan tüm parasal transferler sayılmaktadır. Bu düzenleme ile yabancı sermayenin ithal ikamesine ve ihracata yönlendirilmesi amaçlanmaktadır. Ancak, şu ana kadar bu yasaya istinaden yabancı şirketlerin sermaye hesabına yönelik idari bir uygulamaya gidilmemiştir.

e. Altyapı Yetersizliği ve Ticari Kurallarda Belirsizlik

Alt yapı yetersizliği, bilgi eksikliği ve mevcut bilgilere ulaşmadaki güçlükler, sürekli değişen ve uygulamada farklılık gösteren mevzuat ile bürokrasiden kaynaklı aksaklıklar firmalarımızın karşılaştığı sorunlar arasındadır.

Özellikle ithalat işlemlerinde, ürünlerin tabi olduğu kontrol süreçleri konusunda yer yer anlaşmazlıklar çıkabilmektedir. Diğer yandan, Cezayir Maliye Bakanlığı'nın kontrollerinde anılan ülkedeki yatırımcı firmalarımız mali kontrol süreçlerine ilişkin yeterli bilgi sahibi olmadıklarından *(bu durum çoğu zaman mali kontrol mevzuatının karışık olmasından da ileri gelmektedir)* veya yetkin muhasebe elemanları çalıştırmadıklarından çeşitli cezai uygulamalara maruz bırakılabilmektedir.

Diğer yandan, 2014 yılında Cezayir'in dış ticaret fazlasının 4 milyar dolar düzeyine gerilemesi ile birlikte ithalat artışına yönelik eleştiriler artmış olup, firmalar tarafından, Cezayirli kamu kurum ve kuruluşları tarafından bazı ürün gruplarının ithalatında talep edilen bilgi ve belgelerin incelenme sürelerinin gereksiz şekilde uzatıldığı ve böylece ithalatın zorlaştırılarak bir nevi tarife dışı engellerin uygulandığı ifade edilmektedir.

f. Taşımacılıkta Yaşanan Sıkıntılar

Cezayir Maliye Bakanlığı Gümrükler Genel Müdürlüğü, 2009 yılı itibariyle, navlun taşımacılığı yapan her gemi için sadece 1 hesap kabul edilmesi ve bu hesabın gemi geliş tarihinden itibaren 90 gün içinde hazırlanıp gümrük müdürlüklerine onay için sunulması zorunluluğunu getirmiştir. Ancak, ülke koşulları bu şartların yerine gelmesine imkân tanımadığından, 90 günü aşan her işlem (mal teslimi / tahsilat / konteyner boşunun geri alınması dâhil) armatörlerimize problem yaratmakta ve bu işlemlere denk gelen armatör gelirlerinin transfer edilememesine sebebiyet vermektedir. Konuyla ilgili olarak Cezayir makamları nezdinde yapılan girişimlere Cezayir'li yetkililerinden bir cevap alınamamıştır. Bu kapsamda, Cezayir'de konteynır taşımacılığı yapan tüm armatörlerin bu sorundan dolayı transfer edemediği miktarın toplam 150 milyon Avro civarında olduğu ve Cezayir'e taşıma yapan firmalarımızın da 10 milyon Avro tutarında bir meblağı Türkiye'ye transfer edemediği bilinmektedir. Bu kapsamda, taşıma firmaları para transferlerini gerçekleştirememeye riskini girmemek için navlun bedellerinin Türkiye'de ödenmesini talep etmekte bu talep de Cezayirli ithalatçıları zor durumda bırakabilmektedir.

Ayrıca, konteynerlerin gümrükleme işlemlerinde, farklı limanlarda gümrüklemeye izin verilmediğinden parsiyel taşımacılık yapmak zorlaşmaktadır. Bu durum düşük hacimli mal ihracatı yapan küçük ve orta boyutlu işletmelerimizin ihracatlarında mal taşımacılığını sekteye uğratmaktadır.

6) Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC)

A. Ticari İlişkilerin Özeti

Dünya'nın en büyük 2. ekonomisi konumunda olan ÇHC ile ülkemiz arasındaki ticari ilişkiler, ilk kez 1 milyar dolar ticaret hacminin aşıldığı 2000 yılından itibaren 2009 yılında yaşanan küresel kriz dışında düzenli bir gelişim göstermektedir. 2013 yılında 28,3 milyar dolara ulaşan ikili ticaret hacmimiz, 2014 yılında %1,8'lik bir azalış ile 27,78 milyar dolar olarak kaydedilmiştir. ÇHC ile ticaret, toplam ticaretimizin % 6,95'lik bölümünü oluşturmaktadır.

Ticaretteki büyümeye rağmen, ÇHC ile ticaretimizde ülkemiz ciddi bir dış ticaret açığı vermektedir. Bu rakam, küresel krizin yaşandığı 2009 yılında Çin'den gerçekleştirilen ithalatın %20 oranındaki keskin düşüşü ile birlikte 11 milyar dolara inmiş olsa da, takip eden yıllarda tedrici olarak artmaya devam etmiştir. 2014 yılında Türkiye'nin toplam 84,5 milyar ABD Doları tutarındaki dış ticaret açığının %26'sını oluşturan Çin ile dış ticaret dengesi, anılan yılda ülkemiz aleyhine 22 milyar ABD Doları olarak kaydedilmiştir. Bununla birlikte, ihracatın ithalatı karşılama oranı 2012-2014 yılları arasında sırasıyla %13,3, %14,6 ve % 11,5 olarak gerçekleşmiştir.

ÇHC'ye yönelik ihracatımız yıllar itibariyle gelişme göstermekle birlikte, gerek ÇHC'nin ithalat potansiyeli gerek ülkemizin üretim ve ihracat kapasitesi dikkate alındığında yeterli bulunmamaktadır. 2000 yılında sadece 96 milyon dolar olan ihracatımız, özellikle 2007 yılından itibaren uygulamaya konulan "Çin Ülke Stratejisi" çerçevesinde önemli artışlar kaydederek, 2010 yılında 2,3 milyar dolara ulaşmıştır. İhracatta yakalanan artış eğilimi 2010-2013 yılları arasında da devam etmiş olup, 2013 yılında Çin'e yönelik ihracatımız, bir önceki yıla oranla %27'lik bir artışla 3,6 milyar dolar olarak kaydedilmiştir. 2014 yılında ise Çin'e ihracatımızın önemli kısmını oluşturan mermer ve maden ihracatımızdaki düşüşe bağlı olarak ihracatımız bir önceki yıla göre %20,5 azalarak 2,9 milyar dolara gerilemiştir. Bununla birlikte, Çin'e ihracatımızın genel ihracatımız içerisindeki payı %1,8 civarında olup, bu oran söz konusu ülkenin pazar potansiyelini yansıtmaktan uzaktır. ÇHC, 2014 yılında 19. en büyük ihracat partnerimizdir.

ÇHC'den yapılan ithalata bakıldığında ise, 2000 yılında 1,3 milyar dolar düzeyinde olan ithalatımızın 2014 yılında 24,9 milyar dolar düzeyine ulaştığı görülmektedir. ÇHC'den gerçekleştirilen ithalatın % 80 oranında yatırım ve ara mallarından oluştuğu görülmekle birlikte, tüketim malları toplam ithalatın % 20'sini oluşturmaktadır. Ticarete ülkemiz aleyhine oluşan bu durum ÇHC'nin ülkemize yönelik yatırımları ile de telafi edilmemiştir. Türkiye'deki ÇHC kaynaklı doğrudan yatırımlar 2002-2014 yılları arasında toplam 56 milyon dolar düzeyinde olup, Türkiye'de toplam 650 ÇHC sermayeli firma faaliyet göstermektedir.

ÇHC'den yapılan ithalata kıyasla ihracatımızın göreceli olarak düşük olmasının sebepleri arasında, ÇHC'deki kültürel ve tüketim eğilimlerin farklılığı, Türk ürünlerinin/markalarının yeterince tanınmaması ve lojistik sorunlar önemli bir yer tutmaktadır. Öte yandan, ülkemizin ihracat yapısına muadil bir yapının ÇHC'de olması, ÇHC'nin bölgesinde bulunan ülkeler ile akdettiği bölgesel anlaşmaların anılan ülkelere sağladığı avantajlar ile ÇHC'deki rekabetçi üretim yapısı ülkemizin anılan pazarda daha etkin olmasını olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca, ÇHC pazarına ilişkin bilgi ve ilgi eksikliğinin, psikolojik algı ve önyargının da en az yukarıda sayılan engeller kadar önemli

olduğu değerlendirilmektedir. Bunlara ilave olarak, aşağıda açıklanacağı üzere, ÇHC tarafından uygulanan pazara giriş engelleri de bu ülkeye olan ihracatımızı ciddi olarak olumsuz yönde etkilemektedir.

B. Gümrük Vergileri

ÇHC gümrük vergileri, Harmonize Sistem-HS koduna dayanmakta olup, MFN, Tercihli Gümrük Vergileri (Conventional Duty Rates); Özel İmtiyazlı Gümrük Vergileri (Special Preferential Duty Rates); Genel Gümrük Vergisi (General Duty Rates); Tarife Kotası Gümrük Vergileri (Tariff Rate Quota Duty Rates); ve Geçici Gümrük Vergisi (Temporary Duty Rates) olmak üzere farklı gümrük vergisi çeşitleri bulunmaktadır. Ülkemizin de içinde bulunduğu DTÖ üyesi ülkelere MFN bazında vergi uygulanırken, diğer ülkelere genel oranlar uygulanmaktadır.

ÇHC'nin gümrük vergileri büyük oranda *ad-valorem*'dir ve ürünün CIF değeri üzerinden hesaplanmaktadır. ÇHC'nin 11 Aralık 2001 tarihinde DTÖ'ye üyeliği öncesinde ve sonrasında yaptığı liberalizasyon sonucunda, gümrük vergilerinin ortalaması tedrici olarak azaltılmış olmakla birlikte, hâlihazırda ülkemiz ihracatı açısından da önem arz eden ürün gruplarında gümrük vergileri oldukça yüksektir. 2015 yılı itibariyle tarife cetvelinde yer alan 8258 adet malın gümrük vergi oranları incelendiğinde, ÇHC'nin tarım ürünlerindeki ortalama koruma oranlarının %15,1, sanayi ürünlerindeki koruma oranlarının ise %8,9 olduğu görülmektedir.

Ülkemizden ÇHC'ye ihracatındaki ilk 100 ürünün gümrük vergi oranları incelendiğinde, ÇHC ekonomisinin ihtiyaç duyduğu hammaddeler ve kimyasallarda gümrük vergi oranlarının oldukça düşük olduğu, katma değeri görece yüksek mamul mallarda ve tarım ürünlerinde vergi oranlarının ise %30'lara ulaştığı görülmektedir. Bu durum, ürün fiyatlaması konusunda halihazırda ciddi baskı altında olan üreticilerimiz için, ÇHC pazarında rekabet şansını daha da azaltmaktadır.

Özellikle, ÇHC'de tarım ürünlerinde gümrük vergisi oranları sanayi ürünlerine kıyasla ciddi oranda yüksektir. Örneğin, et ürünlerinde %10-25, balık ürünlerinde %10-17.5, süt ürünlerinde %10-20, yaş sebze ve meyvelerde %5-30, yağlarda %4-25, işlenmiş et ve balık ürünlerinde %5-15, şeker mamullerinde %8-50, işlenmiş sebze ve meyvelerde %5-30, alkolsüz içeceklerde %5-35, alkollü içkilerde %40, tütün ve mamullerinde %10-57 arasında değişen vergiler uygulanmaktadır.

ÇHC tarafından, aralarında buğday, mısır, pirinç, pamuk, şeker gibi tarım ürünlerinin bulunduğu 8 ürün grubunda % 1-15 arasında değişen oranlarda tarife kotası uygulanmakta olup, kota dışında anılan ürünlerin ithalatı yasaklayıcı düzeyde yüksek gümrük vergilerine tabidir. Ayrıca, kota dahilindeki ürünlerin ithalat hakkı da çoğunlukla devlet şirketleri tarafından gerçekleştirilmekte olup, başta kotaların dağıtılma süreçleri olmak üzere bu durum uluslararası platformlarda eleştiri konusu olmaktadır.

Son olarak, iletişim ve çevre ile alakalı yüksek teknoloji ürün ve parçalarının da bulunduğu 749 ürün için MFN vergilerinden %60 oranında daha düşük geçici vergiler uygulanmaktadır.

C. İthalat Kısıtlamaları ve Gümrük Uygulamaları

ÇHC'ye ihracat gerçekleştiren firmaların, ülkenin farklı gümrük kapılarında birbirinden farklı uygulamalarla karşılaşabildiği, bazı giriş noktalarında verimsiz ve komplike prosedürler ile gümrük işlemlerinin uzayabildiği bilinmektedir.

D. Teknik Mevzuat, Uygunluk Değerlendirme Prosedürleri ve Standartlar

Kalite Yönetimi, Denetim ve Karantina Genel İdaresi'ne (AQSIQ), ÇHC'nin ulusal kalite, metroloji, giriş-çıkış denetimleri, hayvan ve bitki karantinası, belgelendirme, akreditasyon, standardizasyonundan sorumlu, ilgili mevzuatı hazırlayan ve uygulamasından sorumlu olan Bakanlık düzeyindeki kurumdur.

AQSIQ, Belgelendirme ve Akreditasyon İdaresi (CNCA) ve Çin Standardizasyon İdaresi'nin (SAC) yönetiminden sorumlu üst kurumdur. CNCA ülke genelindeki belgelendirme, akreditasyon ve uygunluk değerlendirmesinin idaresi, denetim ve koordinasyonunu yürütürken, SAC ise ülke genelinde standardizasyon faaliyetlerinin denetimini ve koordinasyonundan sorumludur.

ÇHC'nin standartlar sistemi ulusal standartlar ve sektörel standartlar ile eyalet/yerel standartlar ve firma standartlarından oluşmakla birlikte, temel olarak ulusal ve sektörel standartlar belirleyici konumdadır. Ancak, ÇHC'de bir eyalette/şehirde ürün güvenliğine ya da hijyenine ilişkin ulusal ve sektörel bir standart bulunmadığı hallerde eyalet/yerel standardı oluşturulmaktadır. ÇHC'nin resmi belgelendirme sistemi CCC (China Compulsory Certification) işareti ise, sadece ulusal ve sektörel standartlar temel alınmaktadır.

ÇHC'de, gıda ve içecek ürünleri başta olmak üzere bazı ürünlerin ithalatında uygulanan gümrük kontrolleri bu ülkeye yapılan ihracatta birtakım sıkıntılar yaratabilmektedir. ÇHC'de hangi ürünlerin denetime tabi olduğu ve denetimin içeriği ÇHC resmi kalite kuruluğu olan AQSIQ tarafından yayımlanan "Zorunlu Denetim ve Karantinaya Tabi İthalat-İhracat Ürünleri Kataloğu'nda (The Catalogue of Import-Export Commodities Subject to Compulsory Inspection and Quarantine) belirtilmektedir.

Mezkur Katalog'da belirtilen ürünler için gümrük denetimi, AQSIQ tarafından zorunlu bir ulusal standart tesis edilmişse bu standart kapsamında; zorunlu standart tesis edilmemişse Denetim ve Karantina Birimleri tarafından belirlenen yabancı standartlara uygun olarak yapılmaktadır. Diğer taraftan, söz konusu katalogda belirtilmeyen ürünlerde problem görülmesi halinde zorunlu denetime tabi tutulabilmektedir. Ayrıca, ticari sözleşmede zorunlu denetime ve karantinaya tabi olduğu belirtilen ürünler için de anılan kontroller uygulanmaktadır.

Söz konusu denetimler özellikle gıda ürünleri için geçerlidir. Nitekim, ÇHC'ye ithalati gerçekleştirilecek içecekler dahil tüm gıda ürünleri, gıda katkı maddeleri, gıda konteynerler ve paketleme malzemeleri ve araçları denetim ve karantina birimine ibraz edilmek zorundadır. Denetim ve Karantina Birimi İdaresi (CIQ) tarafından gerekli kontrollerin yapılması ve gümrükleme belgesinin (Clearance Certificate) verilmesi sonrasında, ilgili ürünün ithalatına izin verilebilmektedir.

Diğer yandan, ÇHC'ye gıda ürünleri ihracatı yapan üçüncü ülke üreticileri, ÇHC'deki Denetim ve Karantina Birimleri tarafından kayıt altına alınmaktadır. Söz konusu birimler, düzenli olarak kayıt altına alınan bu ihracatçıların listesini yayımlamaktadır.

ÇHC tarafından, 1 Mayıs 2002 tarihinden itibaren ülke pazarında satılan ve ülke pazarına ihracatı yapılan birçok ürün için CCC İşareti taşınması zorunluluğu getirilmiştir. 23 ürün grubu altında 172 kategori için CCC İşaretinin ilâştirilmesi zorunlu bulunmaktadır. CCC İşaretinin idaresi CNCA tarafından yapılmakta olup, başvurular için 10 onaylanmış Belgelendirme Kuruluşu bulunmaktadır. Ayrıca, ürün grupları bazında CCC İşareti için mevcut 158 adet onaylanmış test kuruluşu da bulunmaktadır. Söz konusu yetkilendirilmiş belgelendirme kuruluşları (Designated Certification Bodies) ve test kuruluşları CNCA tarafından yetkilendirilmektedir.

Firmalarımızca, CCC belgelendirmesi sürecinde, ilgili ÇHC makamları tarafından yetkilendirilmiş test kuruluşlarında testler yaptırılmasına ve CCC belgesi ilâştirilmesine karşın, ÇHC'nin farklı eyalet ve bölgelerine ürünlerin ihracatı aşamasında yerel idareler tarafından piyasadan ya da depolardan alınan ürün örnekleri üzerinde, yetkilendirilmemiş laboratuvar koşullarında testler gerçekleştirildiği ve ürünlere ilişkin sorunların tespit edildiği bildirilmiştir.

Öte yandan, özellikle hurda demir/çelik ve tekstil teleflerinin ihracatında ÇHC gümrükleri tarafından istenilen AQSIQ belgesi temininin zaman isteyen ve almak için çok fazla evrak istenen bir belge olduğu firmalarımız tarafından ifade edilmektedir. Keza ÇHC'ye ihraç edilecek deri ve deriden mamul ürünlerin bünyesindeki kimyasal maddelerin limit değerlerine ilişkin anılan ülke özelinde bir analiz yapılmakta, ancak deri ve deri mamullerinden alınan sonuçlar, tekstil ürünü olmamasına rağmen tekstil ürünlerine ilişkin standartlara tabi tutulmakta; bu uygulama anılan ülkeye yönelik deri ve deri ürünleri ihracatımız açısından bir engel oluşturmaktadır.

İlaç ve medikal ürünlerin anılan ülkeye ihracatı için gerekli olan ruhsatlandırılma süreci ve aşırı belge talebi yanında AB kriterlerine göre alınmış belgelerin ÇHC'de tanınmamasından kaynaklanan sıkıntılar da, bu ülkeye yapılan ihracatı olumsuz yönde etkilemektedir.

Ayrıca, ÇHC'ye ihracatı gerçekleştirilecek başta gıda ürünleri olmak üzere ürünlerin çoğunluğu için zorunlu etiket kuralları mevcut olup, bu etiketlerin Çince hazırlanması gerekmektedir. Etiketlemeye ilişkin ürün spesifik kurallar, ÇHC'nin standartlardan sorumlu kuruluşu AQSIQ tarafından düzenlenmektedir. İlgili ÇHC mevzuatına uygun etiketleme yapamamasından dolayı gümrük kontrollerinde sıkıntı yaşanabilmektedir. Bu itibarla, özellikle ihracat öncesinde, muhatap alıcı firma ile ürün etiketlemesi konusunda tam bir mutabakat sağlanması elzemdir.

Diğer taraftan, ÇHC'de metal, plastik ve kağıt atıkları, bazı kullanılmış makine ve elektrikli cihazlar gibi ürünlerin ihraç ülkesinde sevk öncesi muayene zorunluluğu bulunmaktadır. Muayene CNCA tarafından yetkilendirilmiş bir denetim şirketi olan Certification and Inspection (Group) Company (CCIC)'nin yerel bir şubesinde ihracatçı tarafından yaptırılacaktır.

E. Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemleri

ÇHC tarafından, ülkemiz ihracatı açısından büyük önem arz eden et-et ürünleri, süt-süt ürünleri, tavuk eti-tavuk ayağı, yaş sebze-meyve gibi temel tarım ürünlerinin ithalatında “İthalatta Risk Analizi Süreci” uygulanmaktadır. İlgili mevzuat uyarınca, ihracatçı ülke tarafından tamamlanmak zorunda olan pazara erişim süreci mevcuttur. Anılan sürecin aşamaları aşağıdaki gibidir:

(Sağlık Sistemi Üzerine Anket Formu→ İhracatçı Ülkenin Teknik ve Mevzuat Bilgilerinin İletilmesi→ ÇHC Makamları tarafından Risk Analizi Süreci→ Yerde İncelemeler→ İhraç Edilecek Ürünlerin Denetim ve Karantinasına İlişkin Müzakereler → Sağlık Sertifikası→ İhracatçı Muktedir İşletmelerin ÇHC’de Kayıt Altına Alınması → İzinli Firmalar Listesi→ İhracat)

Özetle, söz konusu süreçte, ürünü ihraç edecek ülkenin yetkili otoritesi tarafından ilgili ÇHC kuruluşu olan AQSIQ’ya yapılacak ürün spesifik başvurunun alınmasını takiben, AQSIQ tarafından ilgili ülkeye anket formu iletilmektedir. Muhatap ülke tarafından hazırlanan cevapların alınması sonrasında dosya üzerinden inceleme yapılmakta; bunu, yerinde incelemeler takip etmektedir. Bilahare AQSIQ tarafından hazırlanan rapor muhatap ülke ile paylaşmakta ve ilgili ülkenin ÇHC’ye ihracat gerçekleştirebilecek bir ülke olmasına kanaat getirilmesi halinde iki ülke arasında yapılan müzakereler sonunda bir protokol imzalanmaktadır. Söz konusu protokolün Sertifikasyon ve Akreditasyon İdaresi (Certification and Accreditation Administration) tarafından onaylanmasının ertesinde muhatap ülke, spesifik ürünü ihraç edebilmektedir.

AQSIQ bünyesinde halihazırda 10-12 kişilik kısıtlı sayıda bir ekip, tüm ülkelerin ithalatta risk analizi süreçlerinin değerlendirilmesinde yetkili olup, ihracatçı ülkelere cevapların zamanında AQSIQ’ya iletilmesi halinde, süreç en erken bir ila bir buçuk yıl arasında tamamlanabilmektedir. İlgili ülke tarafından iletilecek cevapların yeterli bulunmaması halinde ise, süreç daha da uzayabilmektedir.

Bu çerçevede, gerek AQSIQ’daki yetkili personel sayısının başvuruları karşılamaktan uzak olması, gerek sürecin tamamlanma süresinin zaman alması tarım ürünlerinin ÇHC pazarına erişimini ciddi olarak engellemektedir. Nitekim ülkemiz tarafından ÇHC’ye ihraç edilmek istenen ancak yukarıda bahse konu sürecin uzunluğu yanında süreç içerisinde yaşanan sıkıntılar nedeniyle süt ve süt ürünleri, tavuk ayağı ve Antep fıstığı kalemlerinde önemli potansiyellerin bulunmasına karşılık bu ürünlerde ÇHC’ye ihracat gerçekleştirilememektedir.

F. Fikri Mülkiyet Hakları

Fikri ve sınai mülkiyet hakları ihlalleri, ÇHC’ye ilişkin olarak uluslararası ortamda en çok eleştirilen konular arasında yer almaktadır. ÇHC resmi makamları tarafından fikri ve sınai mülkiyet haklarının korunması amacıyla uluslararası hukuki müktesebat ve bunların uygulamaları kapsamında ciddi çalışmalar yürütülmekle birlikte, pratik nedenler ve uygulamalardan dolayı gerek ülkemiz gerek üçüncü ülke firmalarının hala ciddi sıkıntılara maruz kaldığı da bilinmektedir.

Ülkemiz firmalarından alınan şikâyetlerden, firmalarımızın ürünlerinin taklitlerinin ÇHC’de (*Zhejiang Eyaleti Yiwu şehrinde üretilerek, ağırlıklı olarak Şanghay ve Ningbo limanları üzerinden üçüncü ülkelere sevk edilerek*) üretilerek ÇHC ve üçüncü pazarlarda satışa sunulduğu anlaşılmaktadır. Firmalarımızca ürünlere ilişkin fikri mülkiyet ihlalleri halinde, gerekli hukuki ve idari tedbirlerin alınmaya çalışıldığında, ağırlıklı olarak ÇHC’deki pratik uygulamalarda, yetkili yerel idari makamların kendi vatandaşlarına yönelik korumacı tutum takındıkları ya da gerekli fiziki altyapı ve bilgiyi haiz olmadıkları gözlemlenmektedir.

ÇHC’de patent ve marka tescillerinde, yabancı firmalar için uluslararası tescil sistemleri (Patent için Patent İşbirliği Anlaşması ve Marka için Madrid Protokolü Sistemi) mevcut olmasına ve teorik olarak ulusal ve uluslararası başvurunun aynı yasal etkiyi haiz olmasına rağmen, pratikte ulusal başvuru süreçlerinin daha etkin kılındığı bilinmektedir. Nitekim ulusal başvuru sonrasında, yabancı firmaların Çince bir sertifikası olacağı ve yerel makamlar ile gerçekleştirilecek süreçlerde kolaylaştırıcı bir etkisi olacağı da göz önünde bulundurularak, yabancı firmalarca bazı durumlarda ilave maliyet oluşturmasına karşın tescil için yabancı firmaların ÇHC ulusal kayıt sistemini seçtikleri bilinmektedir.

Ancak, ÇHC’deki marka koruması sistemi, “ilk-başvuran” prensibi temelinde oluşturulduğundan, daha evvel kullanım ya da sahipliğe ilişkin herhangi bir ispat zorunluluğu bulunmamakta olup, bilinen markaların üçüncü taraflarca kaydına da imkân sağlamaktadır. Nitekim ÇHC’de bir takım şahıslarca üçüncü ülkelerden markaların koruma hakkının alınarak, bilahare ilgili yabancı firmalarla bağlantıya geçilip marka hakkının satın alınması için müzakereler yapıldığı da bilinmektedir.

G. Hammadde İhracatına Konan Kısıtlamalar

ÇHC, dünyadaki en önemli hammadde kullanıcısı olması yanında, nadir elementler gibi bazı hammaddelerin küresel ölçekteki ana tedarikçisi konumundadır. ÇHC'nin hammaddeler konusundaki temel politikasının girdi güvenliğinin sağlanması ve kaynakların kontrolü olduğu bilinmektedir. Bu politikanın uygulanması konusunda ÇHC devlet şirketlerinin faaliyetleri önemli bir yer tutmaktadır.

Bu kapsamda, ÇHC’nin ülke ekonomisinin ihtiyaç duyduğu temel hammaddelerin ihracatını yasaklayıcı, engelleyici politikalar uyguladığı bilinmektedir. Örneğin, yüksek teknoloji ürünlerinin hammaddesi olan nadir elementlerin ticaretini yapabilecek firmalara kotalar ve lisanslar sistemi uygulanmaktaydı. Nadir elementler konusunda, ÇHC tarafından 2012 yılında uygulanan sanayi politikası kapsamında, bu hammaddelerin üretimini %20 oranında azaltma kararı alınmıştır. Nadir elementlerde küresel rezervin %23’üne sahip olan, ancak, küresel arzın %90’ından fazlasını karşılayan ÇHC’nin kendisi için önemli olan ürünlerin ihracatına lisans ve kotalar uygulamak suretiyle kısıtlamalar getirmesi yalnızca ülkemiz üreticilerini değil AB, ABD ve Japonya’daki üreticileri de rahatsız etmiş ve anılan ülkelerce DTÖ anlaşmazlıkların halli süreci işletilmiştir.

ÇHC’nin bahse konu kısıtlamaları, DTÖ kurallarına aykırı bulunmuş olmakla birlikte, nadir elementler konusundaki kısıtlayıcı tutumunu uzun süre değiştirmeme yolunu seçmiştir. Ancak, son olarak, 15 Ocak 2015 tarihinde 17 nadir element için uygulanan katı ihracat kotaları kaldırılmış ve 2 Mayıs 2015 tarihine kadar da %15-25 arasında değişen ihracat vergilerinin kaldırılacağı açıklanmıştır. ÇHC Yönetiminin son politika değişikliğine karşın piyasalarda, nadir elementler de dahil olmak üzere kritik hammaddeler için ihracat lisans

uygulamaları, ihracata yönelik sıkı kontroller ve söz konusu hammaddeleri üreten firmaların şirket birleşimleri ile büyük girişimler haline getirilmesi ile mevcut kısıtlayıcı uygulamaların sürdürülmeye devam edeceği beklentisi mevcuttur.

H. Yerli Üretime Yönelik Destekler veya İhracat Sübvansiyonları

2001 yılındaki DTÖ üyeliği sonrası, DTÖ yükümlülükleri çerçevesinde ekonomik alanda birçok reform yapmış olmasına karşın, ÇHC'nin yerli üretime yönelik teşvik ve koruma amacı güden destek uygulamaları ciddi eleştirilere maruz kalmaktadır. DTÖ Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması'nın 25. Maddesindeki düzenli bildirim yükümlülüğüne karşın, ÇHC tarafından DTÖ'ye sadece 2006 yılında bir bildirim yapılmış; 2013 yılında ise anılan bildirim güncellenmiştir. ÇHC, ayrıca, özellikle yerel hükümetler tarafından olmak üzere yerel ve merkezi düzeyde yerli sanayiye sağlanan destekler konusunda da şeffaf bir sisteme sahip olmaması konusunda eleştirilmektedir.

Diğer taraftan, ÇHC tarafından çelik, petrokimya, yüksek teknolojik ürünler, ormancılık ve kağıt ürünleri, tarım ürünleri, tekstil, makine, temiz enerji, otomotiv sektörü, bakır ve diğer demir-dışı metallerde ihracat destekleri sağlandığı hususu birçok platformda şikayet konusu olmuştur.

ÇHC'de yerleşik ülkemiz firmalarından da ÇHC tarafından yerli üretici lehine sağlanan desteklerin, özellikle fiyat konusunda ciddi rekabet baskısı altında olan ülkemiz ürünleri için ilave zorluk yarattığı bildirilmiştir.

I. Ürünlerin İadesi veya Farklı Destinasyona Sevk Edilmesi

ÇHC'de ürünlerin iadesi/farklı destinasyona sevk edilmesinde yaşanan en önemli sorun, başta hammadde/maden alanında olmak üzere, ihracatçıların yaptıkları ticari işlemi güçlü hukuki bir sözleşme ile tesis etmemelerinden kaynaklanmaktadır. Özellikle, dünya borsalarındaki hızlı değişimlerin olduğu dönemlerde, hammadde fiyatlarında alıcı aleyhine değişiklikler olması durumunda, ÇHC'li alıcılar yeniden pazarlık sürecine başvurabilmekte ve ticari sözleşmenin hukuki olarak zayıflığından istifade ederek ürünleri reddedebilmektedir.

Bu durumlarda, alıcıların malı reddetmesi üzerine gümrüğe takılan malların başka bir alıcıya/ülkeye satılmak istenmesi halinde, konşimentoda alıcı olarak görünen ilk ithalatçı firmanın ürünün iadesi ya da başka bir ülkeye ihracatı için gereken onayı vermekten imtina etmesi sıklıkla karşılaşılan bir sorundur. Bu duruma bağlı olarak, ihracatçı firmalar aleyhine demuraj, yer kirası ve cezalar gibi ilave sorun ve maliyetler de doğmaktadır.

Öte yandan, bu ülkedeki alıcılar ile iş yapmak amacıyla gönderilen numune ürünlerin, gümrük idarelerince sonradan diğer ülkelere gönderilmesine izin verilmemesi veya naklinin engellenmesi de ÇHC ve bölgede yer alan diğer ülkeler ile ticaretin gelişmesini olumsuz yönde etkilemektedir.

J. Hizmet Ticareti

ÇHC'ye hizmet ihracatı yapmak isteyen firmaların karşılaştıkları başlıca sorun hizmet sunan yabancı firmaların ÇHC pazarında geçici lisansla çalışması ve sınırlı coğrafi alanlarda

hizmet vermeleridir. Kanun ve kurallardaki belirsizlikler hizmet sektöründeki engeller arasında yer almaktadır.

Birçok hizmet sektöründe Çin firmalarıyla ortaklık kurmak hizmet sunumu için bir şart olarak konmuş olmakla birlikte, ortaklığa ilişkin yabancıların sermaye oranı %25'i geçmemektedir.

Öte yandan, bankacılık ilişkilerindeki eksiklikler, taşımacılık sorunları, standartlar ve telif haklarında yaşanan sorunlar Türk firmalarının bu pazarda karşılaştığı tarife dışı engellerin diğerleridir. ÇHC'nin dış ticaret ödemelerindeki uygulamaları ve standartlarında belirsizlikler bulunmaktadır.

Diğer yandan, mal ticaretinin aksine, küresel hizmetler ticaret hacmi içindeki payı düşük bulunan ve açık veren ÇHC özellikle ihracatı artırmak yönünde önemli çalışmalar yapmaktadır. Bu kapsamda yerli hizmet sunucularına yönelik geliştirilen sübvansiyon politikaları bu ülkeye hizmet ihracatı yapmak isteyen firmalarımız önünde bir engel teşkil etmektedir.

ÇHC pazarına yönelik sunulan hizmetler kapsamında ortaya çıkan en önemli sorunlardan bir tanesi de havayolu ulaşım hizmetlerinden kaynaklanmaktadır. Özellikle Türk Havayolları (THY)'nin Türkiye ve ÇHC arasındaki artan ekonomik, ticari ve turizm ilişkilerine paralel olarak, söz konusu ülkeye mevcut uçuş noktalarına olan sefer sayılarının artırılması yanında yeni uçuş noktalarının açılması talebi, ÇHC Sivil Havacılık İdaresi tarafından reddedilmekte ve THY'nin rakip firmalarına gösterilen kolaylıklar ülkemiz havayolu şirketine gösterilmemektedir.

Diğer taraftan, ÇHC pazarına dizi film ve yarışma formatı satışıyla erişim sağlamak isteyen Türk firmaları bulunmakla birlikte, sektördeki kamu sektörünün ağırlığı ve sınırlayıcı uygulamalar, görsel-işitsel alandaki ticaretimizi olumsuz olarak etkilemektedir.

K. Kamu Alımları

ÇHC'nin ekonomik gelişimine paralel olarak, başta altyapı projeleri olmak üzere kamu alımları da ciddi bir artış göstermektedir. ÇHC'nin 2011 yılında 179 milyar dolar tutarında kamu alımı gerçekleştirdiği bilinmektedir. 2001 yılında DTÖ üyeliği ile Kamu Alımları Anlaşması'na taraf olmayı taahhüt eden ÇHC, son olarak 2013 yılı Aralık ayında DTÖ'ye revize edilmiş önerisini sunmuştur. ÇHC tarafından sunulan son öneride, eyalet kapsamı genişletilirken, daha evvel kapsam dâhilinde bulunan mevcut eyaletlerdeki işletmelerin kapsamında bir genişletmeye gidilmemesi en önemli eleştiri konusu olmuştur. ÇHC bahse konu Anlaşmaya taraf olmasının uzunca bir zamanı gerektireceği öngörülmekle beraber, anlaşmaya taraf olması ile birlikte, dünya kamu alımları piyasasında ÇHC'nin etkin bir aktör olacağı tahmin edilmektedir. Bu durum, henüz anlaşmaya taraf olmayan ülkemizin Anlaşmaya taraf olma konusundaki değerlendirmelerini gözden geçirmesini gerekli kılacaktır.

DTÖ Kamu Alımları Anlaşması'na henüz taraf olmayan ÇHC'nin kamu alımları rejiminde hâlihazırda bir serbesti söz konusudur. Bu kapsamda, ÇHC Kamu Alımları Kanunu ile İhale Kanunu keyfi bir şekilde kullanılabilir. Özetle, Kamu Alımları Kanunu'nun uygulanması kullanılan kaynakların niteliğine göre oluşturulurken; çoğunlukla devlet

alımlarında Kamu Alımları Kanunu ya da İhale Kanununun uygulanması kararı, alımı gerçekleştiren kuruluşun isteğine bırakılmaktadır ki bu durum kamu alımları rejiminin daha da belirsiz hale gelmesine neden olmaktadır.

ÇHC kamu alımlarında yalnızca dışarıdan sağlanan ürünler değil; bu ülke kanunlarına uygun olarak yabancı sermaye ile kurulan firmalar tarafından üretilen ürünlerin de ÇHC'li muadilleri ile eşit muamele göremediği bilinmektedir. Bu kapsamda, en azından ÇHC mevzuatına göre kurulmuş firmalarımızla, ÇHC kamu alımlarında, ÇHC'li firmalara sağlanan alım bilgilerinin aynı şekilde paylaşılması, önemli alımlarda yapılacak politika değişikliklerinde zamanında bilgi sağlanması ve diğer ÇHC'li firmalarla eşit muamele görülmesinin elzem olduğu değerlendirilmektedir.

L. Vize Uygulamaları

İşadamlarımızdan ÇHC vizesi alınması sürecinde sıkıntılar yaşandığına ilişkin bildirimler alınmaktadır. Bu itibarla, söz konusu sürecin kolaylaştırılmasını teminen ÇHC tarafına taleplerimiz (bilhassa Türkiye'nin transit yolcular için 72 saat vize muafiyeti taşıyan 45 ülkenin yer aldığı listeye dâhil edilmesi) değişik platformlarda aktarılmaktadır. Benzer şekilde, işadamlarımızın ÇHC'de oturma izni alma sürecinde de ciddi zorluklar yaşadığı bilinmektedir.

M. Diğer Kısıtlamalar

a. Uzun ve Karmaşık Firma Kurulum Süreci

ÇHC'de yabancı sermayeli firma kurulumu süreci öncelikle Ticaret Bakanlığı'nın ve yerel Sanayi ve Ticaret İdaresi'nin ön onayına tabidir. Ön lisansın alınması sonrasında, aralarında vergi, gümrük, yabancı sermaye, maliye, istatistik ve kurumsal koda ilişkin birçok yerel makama kayıt işlemi zorunludur. 2-3 ay arasında değişen firma kurulum sürecinin karmaşık yapısı, ÇHC'ye ihracat amaçlı iş yapmak üzere firma kurulumunu tercih eden firmalarımız önünde engel teşkil etmektedir.

b. Ticari Problemlerin Çözümü

Ağırlıklı olarak ÇHC'den yapılan ithalatta görülmekle birlikte, ülkemiz firmalarının özellikle internet üzerinden tespit ettikleri ÇHC'li muhatap firmalarla kurdukları ticari ilişkilerde ciddi problemler yaşandığı ve bu problemlerin firmalar arasında dostane çözüme ulaştırılamadığı durumlarda, iş tutarının görece düşük olması sebebiyle, firmalarımızın hukuki sürece yönelmekten imtina ettiği bilinmektedir. Bununla birlikte, hukuki sürecin tercih edildiği durumlarda da, mahkeme/tahkim kararının yaptırım sürecinin dosya hazırlanması ve takibi bağlamında zahmetli olması sebebiyle, firmaların hukuki süreçten vazgeçtikleri de diğer bir tespittir.

Diğer taraftan, ticari problemlerde yurtdışı teşkilatımız kanalıyla ilgili ÇHC Kurumlarına (Ticaret Bakanlığı, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin ÇHC'deki muhatap kuruluşu China Council for the Promotion of International Trade-CCPIT ve yerel ticaret odaları, yerel sanayi ve ticaret idareleri gibi) resmi bildirimler yapılması durumlarında da tatmin edici cevap alınmayabilmektedir.

c. Bazı Sektörlerin Yabancı Yatırıma Kapalı Olması

ÇHC' nin yatırım teşvik politikaları, küresel gelişmeler gözetilerek ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınma politikaları ışığında şekillendirilmektedir. Bu itibarla, yatırım teşvikleri belirli ülkeler veya bölgeler bazında değil, genel olarak tercihli sektörler ve tercihli bölgeler/şehirler bazında düzenlenmekte ve mevcut ihtiyaçlar doğrultusunda revize edilmektedir.

İlk olarak 1995 yılında hazırlanan ve 2002, 2004, 2007, 2011 ve 2014 yıllarında Çin'in politika önceliklerine göre değiştirilen "Catalogue for the Guidance of Foreign Investment Industries", yatırım sektörlerini, desteklenen (*encouraged*) yatırımlar, kısıtlı (*restricted*) yatırımlar (Çinli ortak ile yatırım yapılması şeklinde) ve yasaklanan (*prohibited*) yatırımlar olmak üzere üç ana başlıkta sınıflandırmaktadır. Katalogda belirtilmeyen alanlar ise yabancı yatırıma açıktır. Bahse konu sınıflandırmalar, ilgili sektörler için yatırım onaylarının zorluğunu veya sağlanan teşviklerin seviyesini ifade etmektedir.

Anılan Katalog kapsamında, teşvik edilen kategoride yabancı yatırım birçok teşvik ile desteklenirken yatırımcıların tamamen yabancı sermaye girişimi, ÇHC-yabancı iştirak ortak girişimi ya da işbirliğine dayalı ortak girişim olmasına imkân verilmektedir. Kısıtlanan kategoride ise yabancı yatırım sıkı bir devlet kontrolüne ve iş-spesifik onaya tabi olmakla birlikte, anılan alanda yatırımlar büyük oranda ÇHC'li ortağın büyük hisseyi elinde bulundurduğu ÇHC-yabancı iştirak ortak girişimi ya da işbirliğine dayalı ortak girişim niteliğindedir. Diğer taraftan, yasaklanan kategoride yabancı yatırıma müsaade edilmemektedir.

2014 yılında revize edilen Yatırım Kataloğu, büyük oranda Şanghai Pilot Serbest Ticaret Bölgesi'nde edinilen tecrübelerin ülke geneline teşmil edilmesini sağlamaktadır. Yatırım serbestisi büyük oranda hizmetler sektöründe genişletilirken, önemli ve stratejik imalat sanayi sektörleri de revizyona tabi olmuştur.

Desteklenen yatırımlar listesindeki en önemli değişiklik, yabancı mülkiyete kısıtlama konan sektörlerin sayısı 50'den 15'e indirilmesi olup, otomotiv elektroniği, petrol arama teknolojisi, kağıt üretimi, sivil uçak üretimi, tren ve metro yapımı ve operasyonu ve iç deniz taşımacılığı sektörleri %100 yabancı mülkiyete açık hale getirilmiştir. Benzer şekilde, yaşlı bakımı, temiz kömür teknolojisi, kültür ve yaratıcılık endüstrileri gibi bazı sektörler de desteklenenler listesine yeni eklenmiştir. Desteklenen sektörlerdeki yatırımlarda, tarife vergisi muafiyeti ve ithal ekipman için ithalat KDV'si muafiyeti gibi imkanlar sağlanırken, resmi onay süreçleri de kolaylaştırılmıştır.

Kısıtlı sektörler listesi ise, 79'dan 35'e indirilmiş olup, birçok sektör kısıtlı kategoriden çıkarılarak yabancı mülkiyet üst sınırları kaldırılmıştır. Bu sektörler arasında, bitkisel yağlar, şeker ve gübrenin toptan ve perakende satışı ve dağıtımı, tahıl ve pamuk perakende satışı ve dağıtımı, e-ticaret, metal dışı madenlerin (*non-metallic metals*) madenciliği, belli kapasitelerde petrol işleme, belli ham kimyasalların üretimi, pamuk işleme, belli ilaçların üretimi, lüks (*high-end*) otel, ofis binası ve fuar merkezlerinin inşaatı, emlak aracılığı ve brokerlığı bulunmaktadır. Söz konusu sektörler, kısıtlı sektörlerden çıkarılmaları halinde, izinli sektörler olarak kabul edilmekte ve onay süreçleri basitleşmektedir.

Diğer taraftan, ÇHC'nin mevcut ekonomik gelişmeleri ve politikaları kapsamında, bazı sektörlerde yabancı yatırım konusunda beklenen ilerlemeler sağlanamamıştır. Örneğin, 2011 Kataloğunda izinli sektör olarak kabul edilen araçların tamamının üretimi (*manufacturing of whole vehicles*), 2014 Kataloğunda, %50 yabancı mülkiyet üst sınırı konmuş olup, bir yabancı yatırımcının bu sektörde iki ayrı ortak iştirakte yer almasına izin verilmemektedir.

Yasaklanan sektörler listesi ise kısaltılarak daha fazla sektörün yabancı yatırıma açılması sağlanmıştır. Örneğin, uzun zamandır yabancı yatırıma kapalı olan yeşil çay işleme sektörü halihazırda yabancı yatırıma açılmıştır.

d. Şeffalık Konusunda Eksiklikler/ Farklılık Gösteren Yerel Mevzuat

ÇHC'nin coğrafi büyüklüğü ve yapısal özelliklerinden dolayı, eyaletler arasında uygulama ve kurallarda farklılıklar yaşanması, ihracatçılarımızın sıklıkla karşılaştığı bir diğer problemdir. Bu itibarla, ihracatın gerçekleştirileceği bölgenin/şehrin yerel mevzuatının ve pratik uygulamalarının, ticari işlem öncesinde, muhatap ithalatçı firma nezdinde teyidi büyük önem arz etmektedir.

Diğer taraftan, ürünlere ilişkin standartlarda yapılan değişikliklerin zamanında bildirilmemesi sebebiyle, ihracatçılara söz konusu standartlara uygun olarak üretimlerini değiştirmeleri için yeterli zaman tanınmadığı yönünde bildirimler alınmaktadır.

7) ENDONEZYA

A. Ticari İlişkilerin Özeti

Dünya'nın en büyük 16. ekonomisi ve en büyük Müslüman nüfusa sahip olan Endonezya, petrol, gaz ve kömür gibi zengin doğal kaynakları ve Asya'nın en fazla büyüyen ekonomilerinden birisi olma niteliği ile Türkiye açısından önemli bir ticari potansiyele sahiptir. Endonezya-Türkiye ticari ilişkileri dalgalı bir seyir izlemekle birlikte genel olarak artış eğilimindedir. Nitekim 2002 yılında iki ülke arasındaki dış ticaret hacmi 356 milyon dolar iken bu rakam 2014 yılında 2,3 milyar dolara ulaşmıştır.

Bununla birlikte, dış ticaret dengesi sürekli olarak Endonezya lehine seyretmektedir. Nitekim 2000 yılında Endonezya'ya olan toplam ihracatımız yaklaşık 30 milyon dolar seviyesinde iken, 2014 yılında 227,6 milyon dolarlık bir seviyeye ulaşmış iken, ithalatımız 2 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir. Aynı dönemde dış ticaret açığımız 200 milyon dolardan 1,8 milyar doların üzerine çıkmıştır.

İthalatımızda, tekstil (suni lifler), palm yağı ve kauçuk başlıca kalemleri teşkil ederken, ihracatımızda ise tütün, demir-çelik ve makinalar ön plana çıkmaktadır. İkili ticaretimizin özellikle ihracatımız açısından hacim ve ürün çeşitliliği açısından potansiyelinin çok altında olduğu görülmektedir.

İki ülke arasındaki yatırım ilişkileri ise yok denecek kadar azdır. Endonezya'dan Türkiye'ye gelen uluslararası doğrudan yatırımlar 2009 yılından itibaren cılız bir hareketlilik göstermiş olup, 2014 yılı itibariyle 10 milyon dolar seviyesine ulaşmıştır. Ülkemizde 12 adet Endonezya sermayesine sahip şirket faaliyet göstermektedir.

Endonezya'nın talebi ile Türkiye-Endonezya Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması'nın (YKTK) yürürlükten kaldırılmıştır. Söz konusu durumun, ülkedeki yatırımcılarımız açısından olumsuz etki doğurabileceği düşünülmektedir. YKTK'ların ülkemiz ihracatını artırma üzerinde dolaylı bir etkisinin olduğu göz önünde tutulursa, Endonezya'ya ihracatımızın da bu durumdan olumsuz etkilenebileceği değerlendirilmektedir.

B. Gümrük Vergileri

Endonezya, DTÖ'ye bildirdiği hadler dikkate alındığında tarım ürünleri için olabilecek azami had ortalama % 47, tarım dışı ürünler için ise % 35.6'dır. Bununla birlikte, 2013 yılında uygulanan vergilere bakıldığında ortalama hadler, tarım ürünleri için % 8.6, tarım dışı ürünler için % 6.7'dir. Otomotiv ürünleri ve alkol gibi hassas ürünler dışındaki ürünlerin çoğunda tarifeler % 0, % 5 ve % 10 civarındadır.

Diğer yandan, Endonezya, Brunei, Kamboçya, Laos, Malezya, Myanmar, Filipinler, Singapur, Tayland ve Vietnam'dan oluşan ve bölgesindeki en önemli ekonomik bütünleşme olan Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) başta olmak üzere, Japonya ve ASEAN kapsamında Güney Kore, ÇHC, Avustralya, Yeni Zelanda, Hindistan ve Pakistan ile STA imzalamıştır. Bu kapsamda Endonezya'nın ASEAN ve STA partneri olan ülkelere, DTÖ üyesi ülkelere uyguladığı gümrük tarifelerinin oldukça altına vergiler uygulamaktadır. Bu kapsamda Endonezya'nın ASEAN ve STA tarifeleri genelde % 0, % 2,5 ve % 5 oranındadır.

Endonezya, ithalatta, gümrük vergilerine ilave olarak % 10 oranında KDV ve % 10 - % 75 arasında değişen oranlarda Lüks Eşya Vergisi uygulamaktadır.

C. İthalat Kısıtlamaları ve Gümrük Uygulamaları

Endonezya Gümrük İdaresi tarafından firmanın geçmiş kayıtları ve ithal edilecek eşyanın muhteviyatına bağlı olarak kırmızı, sarı veya yeşil hat üzerinden gümrük işlemleri yapılmaktadır. Söz konusu uygulama çerçevesinde kırmızı hatta yapılan işlemlerde yoğun gümrük kontrolleri yapılırken; yeşil hatta yapılan işlemlerde kontrol miktarı oldukça azalmaktadır. Ayrıca, gerek limanlardaki alt yapı eksikliği, gerekse yoğun bürokrasi nedeniyle gümrük işlemlerinin süresi diğer bölge ülkelerine göre oldukça yüksektir. Örneğin, ortalama gümrük işlem süresi Singapur'da 1,5 gün iken, Tayland'da 5 gün, Endonezya'da 8 gündür.

Öte yandan, Endonezya Gümrük İdaresine gelen ürünlerin iadesinin söz konusu olduğu veya farklı destinasyona sevk edilmesinin gerektiği hallerde gerekli evrakların tamamlanması zaman almakta olup, işlemler uzun sürede neticelendirilmektedir.

D. Lisans Uygulamaları

Endonezya'da ithalat izin prosedürleri oldukça karışık bir yapıya sahiptir. Özellikle son dönemde yerli üretimi korumak için Ticaret Bakanlığı tarafından ithalatı zorlaştırma yönünde adımlar atılmaktadır. Bu kapsamda, ithalat yapacak her firmanın öncelikle Ticaret Bakanlığı'na kayıt yaptırarak İthalatçı Numarası (API) alması gerekmektedir. Her ürün grubu için (örneğin gıda, makine, otomotiv gibi) ayrı bir numara alınması zorunludur. Bu işlemlerin tamamlanması için belirli bir süre bulunmamakta olup, bazı durumlarda işlemler uzun süre almaktadır. Öte yandan, Endonezya Ticaret Bakanlığı'nın uygulaması kapsamında bazı ürünlerin ithalinde "Özel İthalatçı Numarası" (NPIK) alınması gerekmektedir. Söz konusu ürünler; mısır, şeker, soya, pirinç, oyuncaklar, elektronik eşya ve parçaları, ayakkabı, tekstil ve tekstil ürünleridir. Uygulama, ürünün teknik özelliklerine yönelik olmayıp, ithalatçı firmanın incelenmesine yöneliktir.

Öte yandan, 2.060 GTIP pozisyonunda İthalat Lisansı uygulaması bulunmaktadır. Söz konusu uygulamaya tabi ürünler, Endonezya'nın toplam GTIP pozisyonlarının yaklaşık beşte birini oluşturmaktadır. İthalat Lisansı vermeye yetkili kurum Ticaret Bakanlığı'dır. Ancak, anılan Bakanlık eşyanın türüne göre farklı kurum ve kuruluşlardan uygunluk yazısı aramaktadır. Söz konusu ürünlerin önemli bir kısmı aynı zamanda ihracat öncesi incelemeye de tabidir. Bu kapsamdaki ürünler, taze sebze ve meyveler (2012), hayvan ve hayvansal ürünler (2012), inci (2012), kullanılmış eşya (2011), gübre ve sodyum trifosfat (2011), petrol ürünleri ve doğal gaz (2009), tehlikeli olmayan atık (2009), LPG ve LPG konteynerleri (2008), gıda ve içecekler, ilaç, kozmetik, giysi ve ayakkabı (2008), elektronik eşya ve oyuncak (2008), renkli fotokopi ve yazıcılar (2007) olarak sayılabilir.

Ayrıca, Endonezya, dış ticaret mevzuatı gereğince gıda ürünleri, ilaçlar, kozmetik ürünleri ve tüm katkı maddelerinin ithalinde Ulusal Gıda ve İlaç Kontrol Ajansı (BPOM) tarafından düzenlenen "İthalat Sertifikası" (ML numarası) alınması gerekmektedir. Bu kapsamda, incelemeye tabi olan eşya toplam 1.329 adet GTIP pozisyonu olup, gerek görülmesi halinde BPOM tarafından üretici firmanın tesislerinde de inceleme yapılmaktadır.

E. Teknik Mevzuat, Uygunluk Değerlendirme Prosedürleri ve Standartlar ile Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemleri

Endonezya'daki ürün güvenliğine ilişkin kuruluşlar doğrudan Devlet Başkanı'na bağlı olarak tesis edilen Ulusal Standardizasyon Ajansı (BSN) (1997/13 ve 2000/166 sayılı Başkanlık Kararnamesi), Ulusal Akreditasyon Komitesi (KAN), (2001/78 sayılı Başkanlık Kararnamesi) ve Ölçü Birimleri Ulusal Satandartları Komitesi (KSNSU) (2001/79 sayılı Başkanlık Kararnamesi) olarak teşkil edilmiştir.

Ülkedeki standartlar, ürünlerin HS koduna göre BSN tarafından belirlenmekte ve firmaların bunlara uygunluğunu gösteren Ulusal Standart Sertifikası (SNI) alması istenmektedir. SNI belgesi HS koduna göre KAN'a akredite olmuş kamu veya özel kuruluşlar tarafından verilmektedir. İthalinde SNI sertifikası alınması zorunlu olan 5 ayrı ürün grubu bulunmaktadır. Söz konusu ürünler dışında ithalatta SNI Sertifikası alınması zorunlu olmamakla beraber, SNI alınması halinde ürün Endonezya tüketicisi tarafından tercih edilmektedir.

Pazara yeni girecek firmaların, yukarıda belirtilen mevzuat gereğince, SNI Belgesi alınmasına ilişkin zorluklar yaşadığı, anılan prosedürün kimi zaman amacı dışında teknik engel olarak kullanıldığına dair ciddi şikâyetler alınmaktadır.

2009 Kasım ayında yürürlüğe giren uygulama ile Endonezya'ya ithal edilecek bitkisel menşeli taze gıda ithalatında, gıda güvenliği gerekçesiyle, ürünlerin gümrüklerde analize tabi tutulması uygulamasına geçilmiştir. Söz konusu düzenleme yaş meyve, sebze ve hububatı kapsamaktadır. Ürünler itibariyle kabul edilebilir azami kalıntı, aflatoksin ve ağır metal oranları düzenlemede yer almaktadır. Menşe ülkenin söz konusu ürünler için uyguladığı güvenlik kontrol sisteminin Endonezya tarafından tanınması veya iki ülke arasında denklik anlaşmasının yapılması durumunda bu uygulamaya müracaat edilmemektedir.

Diğer yandan, Endonezya ülkemiz menşeli et ve et mamulleri ile süt ve süt mamullerinin (süt tozu hariç) Endonezya'ya ithalatı ülkemizdeki şap hastalığı gerekçe gösterilerek yapılamamaktadır.

F. Hammadde İhracatına Getirilen Kısıtlamalar

Endonezya, doğal kaynaklar açısından oldukça zengin bir ülke olup bu kapsamda, sanayimiz açısından önem taşıyan kömür, nikel, bakır gibi madencilik ürünleri, bentonit, mullit, silis ve ateş kili gibi değerli toprak maddeleri ile palm yağı ve kauçuk gibi tarım ürünleri açısından işbirliği imkânı bulunmaktadır. Bununla birlikte, Endonezya Devleti tarafından bazı hammaddelerin ihracatına getirilen kısıtlamalar bulunmaktadır.

Bu kapsamda, kahve, ratan ve ağaç ürünleri, elmas, kalay, altın, asetik asid, efedrin, aseton ve butanol gibi alkol çeşitlerinin ihracatının yapılabilmesi için Endonezya Ticaret Bakanlığı'ndan lisans alınması gerekmektedir. Doğal gaz ve ham petrol, paslanmaz çelik, alüminyum, demir, pirinç, kıymetli maden cevherleri (gümüş ve altın), gübre, canlı hayvan (inek, buffalo ve timsah), bazı balıklar ve palm yağının ihracatının yapılabilmesi için lisans alınması gereğinin yanı sıra, firmaların düzenli olarak Ticaret Bakanlığı'na ihracat miktarına dair bildirimde bulunması gerekmektedir. Bazı tür balıklar, karides, ağaç, kereste ve deniz tuzunun ihracatı ise tümünden yasaktır. Ayrıca 2014 yılından itibaren işlenmeden cevher

olarak maden ihracatının yasaklanacağı ilan edilmiş olup, bu kapsamda ilgili mevzuat yayımlanmıştır.

G. Ticaret Politikası Önlemleri

Endonezya tarafından 1101.00.11, 1101.00.15 ve 1101.00.90 GTİP’li “buğday unu” ithalatında 4 Mayıs 2014 tarihinden itibaren uygulanmakta olan kota şeklindeki korunma önlemi 4 Aralık 2014 tarihinde yürürlükten kaldırılmıştır.

Bu defa, 1101.00.10 GTİP’li “buğday unu” ithalatında 27 Ağustos 2014 tarihinde bir anti – dumping soruşturması açılmıştır. Anılan soruşturma halihazırda devam etmektedir. Endonezya’ya yönelik mezkûr ürün ihracatımız, 2012 ve 2013 yıllarında sırasıyla 22,1 milyon dolar ve 19,2 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

H. Kamu Alımları

Endonezya’da yabancı firmaların kamu ihalelerine katılabilmesi için, 2010/54 sayılı Başkanlık Kararnamesi gereğince, devlet tarafından düzenlenen mal ve hizmet alımlarına ilişkin ihale bedelinin aşağıda belirtilen miktarların üzerinde olması gerekmektedir. Söz konusu bedellerin altındaki kamu ihalelerine yabancı firmalar katılamamaktadır.

- İnşaat ihaleleri için 100 Milyar Endonezya Rupiahı (11 Milyon \$)
- Müşavirlik hizmetleri ihaleleri için 10 Milyar Endonezya Rupiahı (1.1 Milyon \$)
- Mal veya hizmet alımı ihaleleri için 20 Milyar Endonezya Rupiahı (2.2 Milyon \$)

Ayrıca, yabancı firmaların Endonezya’daki ihalelere katılmadan önce inşaat ihalelerinde Kamu Yatırımları Bakanlığı’ndan, diğer ihalelerde Yatırımları Koordinasyon Kurulu’ndan (BKPM) izin almaları gerekmektedir. Bunun dışında, ihaleyi açan kurumlar özel şartlar aramakta olup, söz konusu izin ve şartların sağlanması belirli bir süre ve maddi kaynak gerektirmektedir.

Devlet ihaleleri ihaleyi açan kamu kurumu tarafından düzenlenip sonuçlandırılmakla birlikte, tüm ihalelerin koordinasyonu ve politikaların belirlenmesi “İhale veya Devlet Hizmetleri Politikaları Ajansı” (LKPP) tarafından yapılmaktadır. 2012 yılından itibaren Endonezya’daki kamu ihalelerinin tamamı LKPP’nin internet sayfasında ilan edilmeye başlanmıştır. Söz konusu internet sayfasına⁸ online kayıt yaptırdıktan sonra tüm ihalelere ilişkin genel bilgilere ulaşılması mümkündür. Ancak, anılan internet sayfası Endonezya dilinde düzenlenmiş olup, iştirak edilmesi planlanan ihaleye ilişkin detaylı bilgi temin edilmesi için ihaleyi açan kamu kurumunun internet sayfasına da müracaat edilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda İngilizce dilinde ihale bilgilerine ulaşım oldukça zordur.

I. Hizmet Ticareti

Endonezya’nın Hizmetler Ticareti Genel Anlaşması’na (GATS) ilişkin bildirim çerçevesinde ticaret, iletişim, inşaat, turizm, ulaşım ve finans gibi hizmet alanlarında faaliyette bulunacak firmalarda yabancı ortağın payının en fazla % 49 oranında olabileceği

⁸ www.inaproc.lkpp.go.id

görülmektedir. Bu kapsamda, anılan alanlarda hizmet ihracatı yapacak firmalarımız güvenilir yerel ortağa ihtiyaç duymaktadır.

Bankacılık alanında ise yabancı bir bankanın Endonezya'da faaliyet gösterebilmesi için yerli bir banka ile ortak olması (Endonezyalı ortağın asgari sermayesi %15 olmalıdır) ve ülkesinin bir karşılıklılık önermesi gerekmektedir. Ayrıca, Endonezya Merkez Bankası 2001 yılından itibaren ülkedeki bütün yabancı dövizle çalışan bankaların (%100 yerli sermayeli ya da ortak teşebbüs olmalarına bakmaksızın) en az sermaye miktarlarını 66 milyon dolara çıkarmıştır.

Öte yandan, Endonezya'da 1960/5 sayılı Arazi Kanunu gereğince yabancıların arsa veya mülk sahibi olmaları mümkün değildir. Firmalar sadece uzun süreli kullanım hakkı veya kiralama yoluyla arsa veya bina temin edebilirler. Bu nedenle, firmaların sadece uzun süreli kullanım hakkı veya kiralama yoluyla arsa veya bina temin edebildikleri görülmekte; turizm veya sağlık hizmetleri gibi yatırımlarda arsa temini hususunda ise yerel ortak ile işbirliği yapılması gerekmektedir.

Ülkedeki işsizlik nedeniyle, firmalarda yabancı personel çalıştırılması için çalışma izninde dikkate alınan kriter, uzmanlık derecesi olup, Endonezyalı kişiler tarafından ifa edilemeyen görevler için kişiye çalışma izni verilmektedir. 2007/25 sayılı Yatırım Yasası'na göre firmalar öncelikli olarak Endonezya vatandaşlarını çalıştırmalıdır. Uzman olmayan yabancı işçi çalıştırılması mümkün bulunmamaktadır.

J. Diğer Kısıtlamalar

a) Liman Sınırlaması

Endonezya tarafından belli ürünlerin ithalatı ancak belli limanlardan yapılabilmektedir. Liman sınırlaması; gıda ve içecekler, oyuncaklara, ayakkabı ve konfeksiyon ürünlerine, taze sebze ve meyveye, tuza, inciye, ozona zararlı eşyaya, alkollü içecekler ve yanıcı maddelere uygulanmaktadır. Örneğin; taze sebze ve meyva Belawan – (Medan), Tanjung Perak (Surabaya), Makassar limanları ile Soekarno Hatta Havalimanı'ndan (Cakarta) ithal edilebilmektedir. Bu ürünlerin tamamı aynı zamanda sevk öncesi inceleme ve ithalat lisansı uygulamalarına da tabidir.

b) Sevk Öncesi İnceleme Uygulamaları

Endonezya Ticaret Bakanlığı mevzuatı kapsamında ülkeye ithal edilecek bazı ürünlerin üretici ülkede ithalat öncesi incelemeye tabi tutulması gerekmektedir. Anılan uygulama kamu yatırımı olan KSO Sucofindo – Surveyor Indonesia tarafından yürütülmektedir. Söz konusu gözetim firması SGS (İsviçre), Bureau Veritas (Fransa), Catecna (İngiltere) CCIC (ÇHC) ile işbirliği yapmaktadır. Bu bağlamda, ülkemizden KSO Sucofindo – Surveyor Indonesia'ya akredite gözetim firması olarak SGS Turkey belirlenmiştir.

Bahse konu mevzuat kapsamında ithalat öncesi incelemeye tabi ürünler; şeker, pirinç, tuz, taze sebze ve meyve, optik diskler ve bunun üretiminde kullanılan makine ve malzemeler, tekstil ve tekstil ürünleri, ozona zararlı eşya, nitro selüloz, tehlikeli malzemeler, renkli fotokopi ve yazıcılar, tehlikeli olmayan atık, kullanılmış eşya, demir ve çelik ürünleri, bazı

elektronik eşya, giyim eşyası, oyuncaklar, ayakkabı, gıda ve içecekler, seramikten eşya, cam, lastikler ve incidir.

c) Etiketleme

Endonezya mevzuatı gereğince, tüketici tarafından kullanılan tüm ithal ürünlerin üzerinde ürünün içeriğinin, kullanım koşullarının ve son kullanma tarihinin belirtildiği kolayca okunabilecek büyüklükte ve açıklıkta etiketin yer alması zorunludur. Söz konusu etiketin Endonezya dilinde hazırlanmış olması, yanlış veya henüz kesinlik kazanmamış bilgi içermemesi gerekmektedir.

d) Helal Sertifikası

Endonezya'ya yönelik gıda ürünleri ihracatımızda, ithalatçılar tarafından malın İslami esaslara göre hazırlandığını ve işlendiğini gösterir Helal Sertifikası talep edilmektedir. Helal Sertifikası ithalat sırasında aranan zorunlu bir belge olmamakla birlikte, ürünün ülke içi pazarlamasında çok önemli bir belge niteliğindedir. Anılan belge Endonezya Ulema Konseyi Değerlendirme Kuruluşu'na verilmektedir. Belgenin alınabilmesi için üreticinin müracaatını müteakip Konsey uzmanlarınca üretim tesislerinde gözetim yapılması gerekmektedir. Bu süreç ihracatçılarımıza ilave yük getirmektedir.

8) HİNDİSTAN

A. Ticari İlişkilerin Özeti

Hindistan ile ikili ticaretimiz ülkemiz aleyhine büyük oranlarda açık vermektedir. 2013 yılı sonu itibariyle Hindistan'a yönelik 586,9 milyon dolar ihracatımıza karşılık, bu ülkeden 6 milyar 368 milyon dolar ithalat gerçekleşmiştir. 2013 yılında dış ticaret açığımız 5,8 milyar dolar düzeyinde gerçekleşmiştir. Benzer eğilim, 2014 yılında sürmüştür. Nitekim 2014 yılı verileri kapsamında ülkemizin Hindistan'a yönelik ihracatı aynı düzeyde kalmış ve 586,6 milyon dolar seviyesinde gerçekleşmişken, ithalatımız aynı dönemde %8,3 oranında artarak 6,9 milyar dolara ulaşmıştır.

Hindistan 9 proje ve toplam 668 milyon dolar proje rakamı ile Türkiye'nin müteahhitlik projesi üstlendiği ülkeler arasında 40. sırada yer almaktadır. Türkiye'de 2013 yılı itibariyle 201 Hindistan firması faaliyet göstermekte olup, faaliyet alanları müteahhitlik hizmetleri, tekstil sektörü, havaalanı yer hizmetleri, ilaç sanayi, otomotiv yan sanayi ve inşaat sektörü olarak sıralanabilir. Hindistan'ın 2014 yılı itibariyle ülkemizde gerçekleştirdiği doğrudan yabancı sermaye yatırım tutarı ise 101 Milyon dolar seviyesindedir.

B. Gümrük Vergileri

Hindistan, gümrük vergilerini son yirmi yılda önemli oranlarda düşürmüş olsa da ülkedeki vergi oranı hala çok yüksek seviyede bulunmaktadır. DTÖ üyeliği kapsamında Hindistan'ın tarifelerinin %75,6'sı konsolide edilmiş bulunmaktadır. DTÖ'nün Hindistan için en son 2011 yılında yayınladığı 5. Ticaret Politikası Gözden Geçirme (Trade Policy Review) raporuna göre, Hindistan'ın ortalama bağlı tarife oranı %46,4, uygulanan ortalama MFN tarife oranı ise %12'dir. Hindistan'ın uyguladığı tarife oranları, genel itibariyle bağlı tarife oranlarının altında olmasına rağmen, değişen iç politikaları doğrultusunda Hindistan'ın tarifelerini yükseltme ihtimalinin bulunması pazara giriş açısından risk teşkil etmektedir. Hindistan'ın ticaret politikasına ilişkin olarak DTÖ tarafından yapılacak bir sonraki gözden geçirmenin 2015 yılı Temmuz ayında gerçekleştirilmesi beklenmektedir.

Hindistan tarım ürünleri (GTİP:01-24) ithalatında ortalama % 35,1 oranında gümrük vergisi tatbik ederken; sanayi ürünleri (GTİP:25-97) ithalatında ise ortalama %8,6 oranında gümrük vergisi uygulamaktadır.

Öte yandan, ithal üründe, Temel Gümrük Vergisi'nin (Basic Customs Duty- BCD) yanı sıra uygulanan bir takım ek vergiler (Additional Customs Duty-ACD, Special Additional Customs Duty-SACD, Eğitim Vergisi ve Gümrük Yükleme Ücreti) ürünün ithalattaki toplam vergi yükünü oluşturmaktadır. Bu çerçevede, söz konusu vergi ve ücretlerin eklenmesiyle birlikte Hindistan'ın uyguladığı ortalama MFN tarife oranı da %25,6'ya yükselmektedir. Böylece, efektif gümrük vergisi oranlarının tarım ürünleri için %42,6, sanayi ürünleri için ise %23,1'e yükseldiği görülmektedir. Ayrıca, ithalat işlemlerinde, ihtiyari gümrük değerlendirme kriterleri uygulanmakta olup, Hindistan gümrüklerinde normal piyasa fiyatlarının altında bir fiyatla karşılaşıldığında ithalatta beyan edilen değişim değeri reddedilebilmektedir. Bu durumda ithalatta daha yüksek bir gümrük vergisi oranı uygulanmaktadır. Hindistan'ın gümrük vergilerinin %94'ü, ürünün CIF fiyatı üzerinden *ad valorem* olarak hesaplanmaktadır.

Uygulanan yüksek gümrük vergileri, Türk ihracatçılarının fiyat rekabetinde geride kalmasına neden olmakta; buna bağlı olarak özellikle ülkemizin rekabetçi konumda olduğu makine ve otomotiv yedek parça sektörü gibi alanlarda rekabet gücümüzü azaltmaktadır. Hindistan, rekabetin çok yoğun olduğu ve fiyata duyarlı bir pazar yapısına sahip olduğu için, yüksek gümrük vergileri ticaretimizi olumsuz yönde etkilemektedir.

C. İthalat Kısıtlamaları ve Gümrük Uygulamaları

Hindistan gümrüklerinde Risk Management System (RMS) ve Electronic Data Interchange (EDI) Sistemlerinin uygulanmaya başlanmasıyla 2007 yılında 41 gün olan ithalat işlemlerinin tamamlanma süresi yarıya düşerek 20 güne kadar inmiştir. Bunun 8 gününü belgelerin hazırlanması, 4 gününü ise gümrük muayene ve gümrükten çekme işlemleri oluşturmaktadır. Gümrükte beklemelerin önüne geçilmesi bakımından malın gümrüğe varışından önceki 30 günden daha erken olmamak üzere beyanname ve diğer belgelerin hazırlanmaya başlanması mümkündür. Ayrıca, EDI sistemiyle ithalatçılar gümrük beyanmelerini elektronik ortamda da hazırlayıp iletebilmektedir.

Yine de Hindistan'ın ağır işleyen bürokrasisinin yanı sıra ithalatında uyguladığı karmaşık tarife, lisans ve izin yapısı ile birlikte ürüne, kullanıcıya ve uyguladığı ihracatı geliştirme programlarına göre değişen çoklu muafiyet prosedürleri gümrük işlemlerinin uzamasına sebep olabilmektedir.

Son dönemde ihracatçı firmalarımızdan Hintli firmaların gümrükten mallarını çekmemeleri sebebiyle malın Türkiye'ye iadesi veya başka bir ülkeye re-export yapılması konusunda Hindistan Gümrüğü tarafından zorluklar çıkartıldığı konusunda şikâyetler alınmaktadır. Hindistan Gümrüğü tarafından malların kime ait olduğunun belgelendirilmesinden, tekrar incelemeye alınmasına kadar bir çok prosedür ileri sürüldüğü ve bu süreçte de malın farklı bir destinasyona sevkinin ancak malı halihazırda gümrükten çekmeye yanaşmayan Hint firması tarafından yapılabileceğinin belirtildiği ifade edilmektedir. Bu çerçevede gümrükte bekleyen mallar için firmalarımız da yüklü miktarda demuraj ödemesine maruz bırakılmaktadır.

D. Lisans Uygulamaları

Çoğu alanda ithalat lisanssız olarak serbestçe yapılabilir. Öte yandan, Hindistan'ın sekizli GTIP bazında 52 üründe ithalat yasağı, 428 üründe ise ithalat kısıtlaması bulunmaktadır. Bunların toplam tarife satırı içindeki oranı yaklaşık %3,7'dir. Genel olarak ithalat yasağı olan ürünler arasında donyağı, içyağı, hayvansal yağlar, vahşi hayvan ürünleri gibi hayvansal ürünler bulunmaktadır. İthalatında kısıtlama bulunan ürünler için Hindistan Ticaret ve Sanayi Bakanlığı altında faaliyet gösteren Dış Ticaret Genel Müdürlüğü (Directorate General of Foreign Trade-DGFT)'nden ithalat lisansı alınması gerekmektedir. Geçerli bir ihraç/ithal kayıt numarasına sahip her firma lisans başvurusunda bulunabilmektedir. Lisanslı olarak ithalatı yapılan ürünlerin Hindistan'dan ihracatının yapılabilmesi için de DGFT'den yazılı izin alınması gerekmektedir. İthalatı yasaklanmış veya ithalatı lisansa bağlı kısıtlanmış ürünlerin listesine DGFT'nin internet sayfasından⁹ erişim mümkündür.

⁹ <http://dgft.gov.in/exim/2000/download-ftp1213.htm>

Hindistan, ülkemiz açısından önem arz eden mermer ve benzeri doğal taşlar (HS 2515.11.00 ve 2515.12.10) için miktar kotası ve minimum ithalat fiyatı uygulamaktadır. Hindistan Ticaret ve Sanayi Bakanlığı'nın mermer ithalatında uyguladığı kota ve lisans uygulamasının kaldırılması konusundaki müteaddit girişimler sonucunda miktar kotası bir miktar yükseltilmiş olsa da kota uygulaması halen devam etmektedir. Söz konusu kotaların kaldırılmasına ilişkin girişimler ikili ve çok taraflı platformlarda ülkemizce gündeme getirilmekte ve takip edilmektedir.

Hindistan haşhaş tohumu ithalatında Mart 2014 tarihinden itibaren ülke kotası uygulamasına başlamıştır. Bu itibarla, Hindistan'ın Maliye Bakanlığına bağlı Narkotik Büro tarafından, Türkiye'nin üretimine ve elindeki stoklara paralel olarak ülkemizden ithalat edilecek maksimum miktar belirlenmekte ve buna göre ithalatçılara lisans dağıtımı yapılmaktadır. Bu çerçevede, ülkemizin haşhaş tohumu üretim, ihracat ve stoklarına ilişkin veriler periyodik olarak Narkotik Büroya iletilmektedir. Öte yandan, gerek ülke kotasının belirlenmesi aşamasında gerek ithalatçılara lisans dağıtımında yaşanan birtakım sıkıntılar dolayısıyla ihracatımız zaman zaman olumsuz olarak etkilenenilmekte ve kesintiye uğramaktadır.

E. Teknik Mevzuat, Uygunluk Değerlendirme Prosedürleri ve Standartlar ile Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemleri

Ürün güvenliği, standartlar, uygunluk değerlendirmesi gibi konular son yıllarda Hindistan'da hızlı gelişme gösteren düzenlemeler arasında bulunmaktadır. Bu bağlamda, Hindistan ulusal standartlarını uluslararası kriterlere uygun hale getirmek için çaba sarf etmektedir. Bu çerçevede, Hint standartlarının pek çoğu Uluslararası Standartlar Örgütü (ISO)'nün standartları ile uyumlu hale getirilmiştir. Bununla birlikte, Hindistan, yeni standart uygulamaları hakkında DTÖ'ye genellikle zamanında bilgi vermemekte ve bu durum Hindistan'a ihracat yapacak firmalar için pazara girişi güçleştirebilmektedir. Diğer taraftan, ürün güvenliği ve standartlarla ilgili bazı düzenlemeler günün gereksinimlerine cevap veremeyecek kadar eskirken; bazı düzenlemeler ise uluslararası uygulamalardan daha katı şartlar içerebilmektedir.

Bazı ürünlerin Hindistan'a ithalatında zorunlu standart uygulaması yapılmakta olup, bu ürünleri Hindistan'a ihraç etmek isteyen firmaların ihracat öncesinde Hint Standartlar Bürosu'na - Bureau of Indian Standard (BIS) kayıt yaptırılmaları ve sertifika almaları gerekmektedir. Gıda ürünleri ile ilgili tüm denetim ve zorunlu standartlar ise Food Safety and Standards Authority of India (FSSAI) tarafından yürütülmektedir. İçlerinde çeşitli gıda koruyucu maddeler ve gıda katkıları, süt tozu, bebek gıdaları, bazı çimento türleri, elektrikli ev aletleri, belirli türde gaz silindirleri ve çok amaçlı kuru piller gibi ürünlerin bulunduğu yüz civarında ürün zorunlu standarda tabi ürünler arasında yer almaktadır (<http://www.bis.org.in>).

Diğer yandan, 2003 yılından beri Hindistan süt ürünlerine sağlık ve bitki sağlığı önlemleri uygulamaktadır. Ayrıca süt ürünleri hayvanlarının yemlerinin ithalatında geviş getiren hayvanların menşei ile ilgili şartlar da aranmaktadır.

Hindistan kuru işlenmiş hayvan yemi için ise AI (Artificial Insemination –Yapay Dölleme Sertifikası) istemektedir. Hindistan haşhaş tohumu ve çavdar mahmuzu gibi bazı

ürünlerde bitki karantina haşereleri bulunmasına ilişkin olarak da sıfır tolerans kabul etmektedir.

F. Hammadde İhracatına Getirilen Kısıtlamalar

Hindistan Hükümeti kritik olabilecek hammaddelerin sadece ülkede kullanılmasını istemektedir. Kısıtlama getirilen ürünlerin tamamı Hindistan Ticaret ve Sanayi Bakanlığı tarafından yayımlanan İhracat politikası Schedule 2'de¹⁰ yer almaktadır.

Bu çerçevede, Hindistan, ülkemiz üreticileri bakımından önem arz eden çelik endüstrisinde kullanılan hammaddelerin ihracatında daha ihtiyatlı davranmaktadır. Böylece katma değeri daha yüksek ürünlerin üretimi ve ihracatında rekabetin yakalanabileceği düşünülmektedir. Ayrıca, metal hurda ihracatında da kısıtlamalar ve yasaklamalar bulunmakta; kromit cevheri ihracatına ise sadece devlete ait şirketler vasıtasıyla izin verilmektedir.

Hindistan, AB ile olan ihtilafından sonra ham deri ve post ihracatındaki yasağı kaldırmış, ancak bu ürünlere ihracat vergisi uygulamasına gitmiştir. Bunun dışında, kahve, baharatlar, tütün ve diğer tarımsal ürünlerin ihracatında da çeşitli vergiler uygulamaktadır.

Tarım ürünleri bakımından ise ihracat yasaklamaları özellikle ülke için hassas ürün olarak değerlendirilebilecek buğday, hububat ve şeker ürünleri gibi ürünlerde uygulanmaktadır. İhracatında kısıtlama bulunan ürünler için Ticaret ve Sanayi Bakanlığı Dış Ticaret Genel Müdürlüğü'nden lisans alınması gerekmektedir. İhracattaki kısıtlama ve yasaklamalar yıllık olarak ve genellikle belirli bir dönem için yayınlanmakta ancak dönem içinde yapılan değişiklikler sebebiyle ithalatçı ülke bakımından hammadde temininde belirsizlikler yaşanabilmektedir.

G. Ticaret Politikası Önlemleri

Hindistan DTÖ üyesi ülkeler arasında anti-damping uygulamalarına en çok başvuran ülkeler arasında yer almaktadır. Anti-damping soruşturmaları Ticaret ve Sanayi Bakanlığına bağlı Anti Damping ve Benzeri Vergiler Genel Müdürlüğü (Directorate General of Anti-Dumping and Allied Duties-DGAD) tarafından yürütülmektedir. Halihazırda Hindistan tarafından farklı safhalarda bulunmakla birlikte 90 civarında anti-damping soruşturması yürütülmektedir.

Hindistan tarafından ülkemiz menşeli “soda külü” (2836.20 GTİP’li) ithalatına karşı 10 Şubat 2012 tarihinde bir anti-damping soruşturması açılmıştır. Anılan soruşturma neticesinde 9 Şubat 2013 tarihinde alınan nihai önlem kararı ile mezkûr üründe ton başına 18,39 - 75,16 dolar arasında değişen ilave vergiler uygulanması kararlaştırılmış ve önlem 18 Nisan 2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Hâlihazırda, önlem yürürlükte olup, Hindistan’a yönelik soda külü ihracatımız 2013 ve 2014 yıllarında sırasıyla 14 milyon dolar ve 9,5 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

Öte yandan, ülkemiz menşeli “persülfat” (2833.40 GTİP’li) ithalatına karşı 17 Ekim 2012 tarihinde açılan anti-damping soruşturması Mart 2014 tarihinde sonlandırılarak ülkemiz

¹⁰ <http://dgft.gov.in/exim/2000/download-ftp1213.htm>

için söz konusu üründe önlem alınmamasına karar verilmiştir. 2014 yılında anılan üründe Hindistan'a ihracatımız 22 bin dolar civarındadır.

Öte yandan, Hindistan'ın Türkiye'den haşhaş tohumu ithalatına ilişkin olarak Allahabad Mahkemesi'nde görülen davanın 16.05.2013 tarihli duruşmasında; Türkiye'nin 2012 yılı haşhaş tohumu üretiminin çok düşük olması sebebiyle halihazırda Türkiye'de yasal olarak ihracata konu mal bulunamayacağından bahisle, bir sonraki hasat döneminin başlangıcı olan 01.07.2013 tarihinde yapılacak duruşmada yeniden değerlendirilmek üzere Türkiye'den haşhaş tohumu ithalatının durdurulmasına ilişkin bir ara karar alınmıştır. Söz konusu ithalat yasağı mahkemenin 29.11.2013 tarihinde aldığı kararı ile kaldırılmıştır.

H. Hizmet Ticareti

Hizmet sektörü Hindistan'ın en hızlı büyüyen sektörlerinden birisidir. Bu kapsamda, hizmet sektörü, GSMH'ye, büyüme oranına ve istihdama, ticaret ve yatırıma önemli oranlarda katkı sağlamaktadır. Hizmet sektöründe emek üretkenliği en üst seviyelerde olup, zamanla daha da artmaktadır. Bununla birlikte, hizmet sektörleri kapsamındaki hükümet politikaları farklı Bakanlıklar ve alt birimler tarafından saptanmaktadır.

Bu kapsamda, hizmet sektörü ile ilgili olarak veri elde edilme zorluğu yaşanmaktadır. Bazı alanlarda yasal düzenlemelere ihtiyaç duyulmakta, bazı alanlarda ise var olan düzenlemeler oldukça karmaşık olmaktadır. Hindistan'da şirket vergi oranları yüksektir. Vergi oranları eyaletler arasında da farklılıklar göstermektedir. Bu durum, hem maliyeti artırmakta hem de Hindistan içindeki hizmet işlerinde karışıklıklara sebebiyet vermektedir.

Hindistan'daki genel olumsuzluklar mal ticareti kadar hizmet ihracatında da geçerli olup, hukuki altyapı, yavaş işleyen bürokrasi problem yaratmaktadır. Hint kamu teşkilatının yanı sıra Hint özel sektörünün de iş takibinde ve geri dönüşlerde ağır davranması sonucunda müşterilere verilen hizmette aksamalar ve gecikmeler yaşanmaktadır. Ayrıca Hindistan'da iş yapan yabancı firmalara uygulanan güvenlik denetimlerinin ve yabancılara çalışma izni alınmasının çok uzun zaman alması, Türk firmalarının Hindistan pazarına ilgisini azaltmaktadır. Hintli işçi ve taşeronlarla çalışma zorluğu, firmalarımızın pazara girişlerini zorlaştırmaktadır.

Diğer taraftan, Hindistan'da yabancı sermayeye serbesti sağlanmasına ilişkin reformlar sürmekle birlikte, özellikle hizmet sektöründe yabancı sermaye payına ilişkin önemli kısıtlamalar devam etmektedir. Bankacılık sisteminin işleyişinin son derece bürokratik, karmaşık ve yavaş olması, ayrıca ülkede karayolu, demiryolu, havalimanı, liman, telekomünikasyon ve enerji altyapılarının yetersizliği tüm faaliyet alanları için önemli bir sorun teşkil etmektedir.

Türkiye-Hindistan bankacılık sistemleri arasında işbirliği eksikliği, teminat mektubu ve muhabir banka bulmaktaki zorluklar Hindistan pazarına girişi zorlaştırmaktadır. Hindistan bankalarından gelen akreditiflerin çok fazla ayrıntı içerdiği ve işlem sürelerinin çok uzun olduğu hususu da firmalarımızın ilettiği sorunlar arasındadır. Buna ek olarak, Hindistan'da Türk bankalarının şubelerinin bulunmaması da firmalarımızın bankacılık konusunda sıkıntı yaşadığı alanlardır.

I. Vize Uygulamaları

Hindistan, diplomatik pasaport dışında tüm pasaportlara vize uygulamaktadır. Firmalarımıza Hindistan'a girişlerinde 3 ya da 6 ay gibi kısa süreli ve tek girişli vizeler verilmektedir. Bu durum firmalarımızın ülkeye her ziyaretlerinde vize almasını gerektirmekte ve ülkedeki faaliyetleri zorlaştırmaktadır. Vize işlemi çok zor olmamakla beraber, vakit kaybına neden olmaktadır.

J. Yerli Üretime Yönelik Destekler veya İhracat Sübvansiyonları

Hindistan'da gübre maliyetlerini düşürmek, sulama suyu ve kırsal bölgelerde kullanılan elektrik maliyetlerini aşağıya çekmek için çeşitli destekler uygulanmaktadır. Özellikle son dönemde güneş enerjisi ile ilgili sektörü destekleme kararı alınmıştır. Yeni kurallar ile birlikte bu ürünlerin üretiminde belirli oranlarda yerli katkısı aranmaktadır. Hindistan önümüzdeki dönemde enerji krizi ile karşı karşıyadır. Kömür, petrol ve doğal gaz gibi pek çok enerji ürününün ithal ediliyor olması ülkede enflasyonu körüklemektedir. Bu yüzden çevre dostu enerji kaynaklarına doğru hızla bir yönelme başlamıştır. Yabancı firmalar Hindistan'ın enerji tesislerinde kullanılan güneş enerji pillerinde belli bir oranın yerel piyasadan temin edilmesine yönelik zorunluluklardan şikâyetçi olmaktadır. Nitekim bu husus 2014 yılı başında ABD tarafından DTÖ anlaşmazlıkların halli mekanizmasına taşınmıştır.

Hindistan tarafından ülke ve ürüne özel olarak uygulanan Odak Pazar Planı (Focus Market Scheme - FMS), Odak Ürün Planı (Focus Product Scheme-FPS) ve Pazar Bağlantılı Odak Ürün Planı (Market Linked Focus Product Scheme – MLFPS) şeklinde teşvikleri bulunmaktadır. Söz konusu teşviklerle Hindistan'ın ihracatında özellikle yüksek nakliye masrafları ve birtakım altyapı eksikliklerinden kaynaklanan rekabet dezavantajının telafi edilmesi amaçlanmaktadır. Odak Pazar Planı çerçevesinde ülke bazında belirlenen teşvikler yer almaktadır. Buna ilişkin olarak yayınlanan listelerde bir takım ülkelere yapılan tüm ürünlerin ihracatında FTP'de belirtilen teşvik oranı (%3-4) uygulanmaktadır. Söz konusu plan ülke bazında tüm ürünler için uygulandığından bu plan altında ayrıca bir ürün listesi de bulunmamaktadır. Odak Ürün Planı çerçevesinde ise ürün bazında belirlenen teşvikler yer almakta olup, buna ilişkin olarak yayınlanan listelerde verilen bir takım ürünlerin tüm ülkelere ihracatında (serbest bölgeler dâhil) listede belirtilen oranda (%2-5) teşvik uygulanmaktadır. Pazar Bağlantılı Odak Ürün Planı kapsamında ise FPS için yayınlanan listede bulunmayan birtakım ürünlere ilişkin olarak, seçilmiş ülke/ülkeler özelinde uygulanan teşvik oranları (%2) yer almaktadır.

Bunların haricinde Hindistan'da ihracatı geliştirme amaçlı olarak uygulanan; ihracatçı statü belgesi sahibi firma ve kuruluşlar için destekler (SHIS Scheme), bazı ihraç ürünlerinin üretiminde kullanılmak üzere ithal edilen sermaye mallarına ilişkin destekler (EPCG scheme), dâhilde işleme şeklinde girdi ithal ürünlerde vergi muafiyetine ilişkin destekler, tarım ve köy ürünlerinin ihracatına yönelik destekler ile firma ve kuruluşların hedef ülkelerde yürütecekleri pazarlama faaliyetlerine ilişkin destekler de bulunmaktadır.

K. Kamu Alımları

Hindistan DTÖ Kamu Alımları Anlaşması'na taraf değildir. Bu çerçevede, Hint hükümeti kamu alımlarında genel itibariyle yerli tedarikçilere fiyat avantajı sunmak suretiyle pozitif ayrımcılık yapmaktadır. Bu anlamda, yabancı firmalar ihale sürecinde saf dışı kalabilmektedir.

L. Fikri Mülkiyet Hakları

Hindistan 1995 yılından beri DTÖ üyesidir. DTÖ, üye ülkelerin Fikri Mülkiyet Haklarının korunması konusunda ulusal yasalarında gerekli düzenlemelerin yer almasını istemektedir. Hindistan'ın fikri mülkiyet yasası, fikri mülkiyet haklarının korunması konusunda yeterli olmakla birlikte, yasanın uygulanması konusunda bazı sıkıntılar bulunmaktadır. Bunların başında, yargıda oluşan gecikmeler gelmektedir. Davalar 5 yıl veya daha uzun sürelerde çözülebilmektedir. Ayrıca, ülkenin özellikle yerel bölgelerinde şeffaflık eksikliği vardır.

M. Diğer Kısıtlamalar

a. Lojistik ve Nakliye Sorunları

Hindistan'da ihracatçılarımızın sorun yaşadığı alanlardan biri de nakliyedir. Ülkede navlun fiyatlarının yüksek olması, limanlardaki yoğunluk sebebiyle gecikmeler yaşanması, limanda bekleme süresinin fazla olması, gemilerin geç ulaşması ve tonaj olarak ağır bir malzeme olan doğal taşa navlun fiyatlarının yüksek olması karşılaşılan temel sorunlardır. Ayrıca ithalatçı firmanın malı gümrükten çekmede gecikmesi durumunda Türk ihracatçıları için de ek maliyetler doğmakta ve ihracatçılarımız sıkıntı yaşamaktadır.

Bunun yanı sıra, başta karayolları olmak üzere ülkedeki altyapı eksiklikleri ve soğutucu konteyner tedarik etmedeki sıkıntılar, ürünün dağıtım aşında sorun yaratmaktadır. Eyaletler arasındaki yolların yetersiz olması, ürünün zamanında ve hasar görmeden teslimatında gecikmelere neden olmaktadır.

b. Bürokrasi ve Ticari Kurallarda Belirsizlik

Hindistan'da ticari işlemlerin tamamlanması uzun süreler alabilmektedir. Ayrıca, Merkezi Hükümetin geniş yetkilerine karşın eyalet bazında imar, arazi kullanımı ve çevre konularında farklı uygulamaları bulunmaktadır.

c. Bazı alanlarda Yatırım Kısıtlamaları

Hindistan'da perakende ticaret (tek bir markanın üretimine yönelik olanlar hariç), Nidhi¹¹, emlak sektörü ve tarım çiftliklerinin inşası, sigara, sigar, puro, tütün ve tütün mamulleri üretimi, atom enerjisi, demiryolları gibi alanlarda yatırım yabancılara ilişkin yatırım kısıtlamaları bulunmaktadır.

¹¹ İlgili mevzuata göre kurularak, bankacılık dışı faaliyet ile üyeleri arasında fon alış verişine imkan veren şirket faaliyeti.

9) IRAK

A. Ticari İlişkilerin Özeti

Körfez Savaşı öncesinde Irak, yıllık 5,5 milyar ABD doları tutarındaki ticaret hacmi ile ekonomik ilişkilerimizin en yoğun olduğu ülkeler arasında yer almıştır. Ancak, 6 Ağustos 1990 tarihinde uygulanmaya başlanan BM Yaptırımlar Rejimi ile Irak'tan ithalatın tümüyle yasaklanması ve bu ülkeye yönelik ihracatın ise gıda maddeleri, ilaç ve tıbbi malzeme ile sınırlandırılması sonucunda Irak ile ticari ilişkilerimiz durma noktasına gelmiştir. BM ambargosunun ülkemiz ekonomisine olumsuz etkileri dış ticaretle de sınırlı kalmamış, müteahhitlik hizmetleri, nakliye, transit ticaret, enerji ve turizm başta olmak üzere tüm sektörlerde ağır ekonomik etkilerini göstermiştir.

ABD'nin 2003 yılı Mart ayı içerisinde gerçekleştirdiği müdahale, Irak ile ticari ilişkilerde yeni bir dönemin başlamasına yol açmıştır. Irak'a yönelik olarak 1990 yılından bu yana uygulanan BM ambargosunun 22 Mayıs 2003 tarihinde kaldırılması ve 23 Mayıs 2003 itibarıyla ihracatın dış ticaret rejimine uygun olarak yapılmaya başlanmasıyla birlikte, bu ülkeye yönelik sevkiyatlarda önemli ölçüde artış kaydedilmiştir.

Nitekim bu tarihten itibaren Irak'ın belli sektörlerine yönelik olarak artan bir uluslararası ilgi olmuştur. Dünyanın önemli firmalarının ülkede sosyal temalı müteahhitlik projelerine, ülkenin enerji altyapısını oluşturmaya yönelik güç santralleri yapımına, ülkenin su altyapısının inşaa ve iyileştirilmesine ve büyük hacimli ürün teminine dönük kamu ihalelerine ilgi gösterdikleri görülmektedir.

Türkiye ile Irak arasındaki ekonomik ve ticari ilişkiler de benzer bir gelişim seyretmiş ve özellikle 2006 yılından itibaren büyük bir ivme kazanmıştır. Cumhuriyet tarihinin ihracat rekorunu kırdığımız 2012 yılına gelindiğinde 10,7 milyar dolar ihracat gerçekleştirdiğimiz Irak, ülkemizin en çok ihracat gerçekleştirdiği ikinci ülke konumuna ulaşmıştır. 2013 yılı verileri de Irak'a yapılan ihracattaki artış eğiliminin devam ettiğini göstermektedir. Bu dönemde Irak'a yapılan ihracat bir önceki yılın aynı dönemine göre % 9 oranında artarak 12 milyar dolara ulaşmıştır. 2013 yılında Irak'tan ithalatımız ise 4,8 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir. Böylelikle, Irak, Türkiye'nin en önemli ticaret ortaklarından birisi ve Türk ihracatçıları için vazgeçilmez bir pazar olma özelliği kazanmıştır.

2014 yılında Türkiye'nin Irak'a ihracatı bir önceki yıla göre yaklaşık % 8,9 oranında azalarak 10,89 milyar Amerikan dolarına gerilemiştir. Gerilemenin temelinde özellikle Haziran 2014 sonrasında Musul başta olmak üzere Irak'ta ortaya çıkan siyasi ve askeri kriz yatmaktadır.

2014 yılı itibarıyla, Türkiye'de 1.394 Irak firması faaliyet göstermekte olup, Irak'ın ülkemizde gerçekleştirdiği doğrudan yabancı sermaye yatırım tutarı ise 11 milyon dolar seviyesindedir. Irak ile ülkemiz arasında YKTK Anlaşması imzalanması için 2009 yılında bu yana ülkemizce birçok kez diplomatik girişimlerde bulunulmasına rağmen olumlu bir sonuç elde edilememiştir.

Diğer yandan, ülkemiz Irak'ın toplam ithalatında 1. sırada yer almaktadır. Ayrıca, Irak'ın ithalatı ürün bazında incelendiğinde; ülkemizin, elektrik enerjisi, buğday, kabuklu yumurta, turuncgiller, alüminyum çubuk ve profiller ithalatında Irak pazarında çok büyük

paya sahip olduğu gör÷lmektedir. Ùlkemizden Irak'a ihraç edilen mallardan birçoğu Irak'ta müteahhitlik projesi üstlenen firmalarımızın malzeme, makine ve inşaat ürünleri ihtiyacına yöneliktir. Diğer yandan, Irak Ticaret Bakanlığı tarafından karne sistemi çerçevesinde ihale ile alınan ve halka dağıtılmakta olan un, buğday, ayçiçek yağı, süt gibi gıda ürünleri ile temizlik maddeleri, elektronik ürünler de ihracatı yapılan ve potansiyel arz eden ürünlerdir.

B. Gümrük Vergileri

Irak DTÖ üyesi değildir. Bu nedenle, DTÖ üyesi ÷lkelerden farklı olarak, uyguladığı vergi oranları konsolide edilmiş değildir. Irak Devleti gümrük vergisi olarak Irak'ın yeniden yapılandırılması vergisi adı altında %5 oranında bir vergi tahsil etmektedir. Bu verginin bazı istisnaları, gıda maddeleri, kalkınma sürecini destekleyen inşaat ve yapı malzemeleri, tarım ekipmanları ve yakıt için ithal edilen ürünlerdir. Otomobil gibi bazı ürünler özel kurallara tabiidir. Kararda ayrıca birçok istisnaya yer verilmiştir. Öte yandan, Irak'ın yeni bir gümrük rejimi hazırlama yönündeki çalışmaları sonucunda 2010 tarih ve 22 sayılı Gümrük Tarife Kanunu'nun 2 Ocak 2014 tarihi itibarıyla yürürlüğe konulması planlanmış ancak sektörden gelen itirazlar neticesinde anılan Kanun'un aşama aşama yürürlüğe girmesi kararlaştırılmıştır. Bu kapsamda sınırlı sayıda bazı ürünlerde gümrük vergisi yükseltilmiş olmakla birlikte, genel olarak % 5 oranında gümrük vergisi uygulamasına devam edilmektedir.

C. İthalat Kısıtlamaları ve Gümrük Uygulamaları

Irak sınır kapılarında şeffaf olmayan uygulamalar ve vergi ve ücretlerde farklılıklarla karşılaşıldığı durumlar olabilmektedir. Firmalarımız tarafından uygulamalar ile ilgili açıklama talep edildiğinde, talepleri geri çevrilmektedir.

Merkezi ve Kuzey Irak Bölgesel Yönetimi (KIBY) uygulamaları arasında eşgüdüm ve paralellik olmaması ÷lkemizden Irak'a yönelik ihracata uygulanacak dış ticaret ve gümrük uygulamalarını belirsiz hale getirmektedir. Merkezi Irak Hükümeti ile KIBY'nin uygulamalarında yeknesaklık bulunmadığından firmalarımız zaman ve maliyet kayıplarına maruz kalmaktadır; örneğin KIBY'de menşee belgesi aranmazken; Merkezi Yönetimce istenmektedir.

Ayrıca, bazı dönemlerde Irak Merkezi Hükümeti ve KIBY tarafından belli ürünlerin ÷lkeye girişi sınırlandırmaktadır. Örneğin yaş meyve ve sebze ile ilgili yaz dönemini kapsayan yasaklar vardır.

Kuzey Irak Bölgesel Yönetimi (KIBY) tarafından 21.03.2015 tarihi itibarıyla dökme çimento ithalatının yasaklandığı, söz konusu tarihten itibaren Kuzey Irak sınır kapılarından dökme çimento yüklerinin geçişine izin verilmeyeceği, anılan ürüne yönelik uygunluk belgesi düzenlenmemesi konusunda sevk öncesi inceleme yapmak üzere yetkilendirilen gözetim şirketlerinin bilgilendirildiği bilgisi edinilmiştir. Diğer taraftan, merkezi hükümet tarafından da dönem dönem içeride üretim fazlası oluşturduğu gerekçesiyle çimento ile ilgili benzer tedbirler alabilmektedir.

D. Fikri Mülkiyet Hakları

Ticari Marka mevzuatının, marka koruması sağlamak konusunda yetersiz olması nedeniyle, piyasada ÇHC başta olmak üzere Uzakdoğu yapımı taklit ürünlerden kaynaklı

haksız rekabet doğabilmektedir. Ülkemiz firmalarına ait markaların ÇHC’de taklit edilerek bu ülke pazarına girdiği konusunda pek çok şikâyet alınmaktadır. Irak, fikri mülkiyet alanında yapılan anlaşmalardan, DTÖ üyeliği olmaması nedeniyle DTÖ’nün Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması (TRIPS)’na ve Madrid Protokolü’ne taraf değildir. Ancak, Irak, sınai mülkiyet haklarının korunmasına ilişkin 1967 tarihli Paris Konvansiyonu’na taraftır. Bu kapsamda, Türk markalarının anılan ülke nezdinde Paris Konvansiyonu kapsamında korunmasının talep edilmesi mümkündür. Anılan korumanın talep edilmesi ise markanın tanınmış marka olması ya da Irak’ta tescil edilmesine bağlıdır. Bu nedenle, firmalarımızın Irak pazarındaki uzun vadeli bir strateji kapsamında rekabet güçlerini korumaları ve gerekli korumayı elde etmesi bakımından Irak Sanayi ve Ticaret Bakanlığına ticari marka ve logolarını tescil ettirmeleri önem taşımaktadır.

E. Sevk Öncesi İnceleme

1 Temmuz 2011 tarihinde Merkezi Irak Hükümeti tarafından başlatılan ve 15 Ocak 2012 tarihinden itibaren de KIBY tarafından uygulamaya konulan "sevk öncesi inceleme" genel mahiyette Irak’a ihracat yapan tüm ülkelerin tabi olduğu bir uygulama olmakla birlikte, ülkemizin Irak’ın birincil düzeyde tedarikçisi olma konumu göz önüne alındığında ülkemiz ihracatçılarını yakından ilgilendirmektedir.

Sevk öncesi incelemeleri, Irak standartlarını esas; uluslararası standartları da referans alarak, KIBY tarafından yetkilendirilmiş bulunan uluslararası gözetim şirketleri tarafından yapılmaktadır. Söz konusu uygulama nedeniyle ihracatçı firmalarımız ciddi maliyetlere maruz kalmakta ve zaman kaybı yaşayabilmektedir. Bunun yanı sıra, uygulamanın farklı denetim kuruluşlarına bırakılmış olması, merkez ve yerel idare arasındaki farklılıklara ilaveten yetkili denetim kuruluşları arasında ürün listeleri ve teknik uygulama açısından uyumsuzluklara yol açmaktadır.

Bunun yanı sıra, Irak tarafından uygulanan bir Armonize Sistem kodu bulunmaması da dâhil olmak üzere, ticari altyapı eksiklikleri ve uygulamaya tabi tutulan ürün gruplarının düzenli olmayan aralıklarla güncellenmesi sistem kapsamında sorunlar yaratmaktadır.

Bu itibarla, ülkemizin Irak’a ihracatının sorunsuz akışının temini için Kuzey Irak Standardizasyon ve Kalite Kontrol İdaresi (KSQCA) ile Bakanlığımız arasında kurulan yakın temas, gerçekleştirilen karşılıklı ziyaretler sonrasında 20 Aralık 2012 tarihinde imzalanan bir Mutabakat Zaptı ile yasal altyapıya kavuşturulmuştur.

Bu çerçevede, ülkemiz ile KSQCA arasında e-posta üzerinden çalışacak bir danışma ve bildirim mekanizması oluşturulmuş, ülkemizin KIBY’ye hayvansal gıda ürünleri ihracatında Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının (GTHB) düzenlediği hayvansal ürünlere ilişkin sağlık sertifikalarının KIBY tarafından kabulü sağlanmış, ayrıca mobilyalarda KIBY’nin Türk standartlarını benimsemesi ve TÜRKAK tarafından akredite edilen Türk Standardları Enstitüsü (TSE) Ankara Yapı Malzemeleri Laboratuvarı ile TÜV İnegöl Mobilya Test Laboratuvarı tarafından verilen belgelerin kabul edilmesi temin edilmiştir.

Ayrıca, Irak’ta yaşanan güncel gelişmeler çerçevesinde, Irak’a ihracatımızda lojistik açıdan yaşanmakta olan sorunların çözümüne yönelik belirlenebilecek alternatif güzergahların sevk öncesi inceleme uygulaması kapsamında da çeşitli sonuçları olduğu görülmüştür. Zira Merkezi Irak ve Kuzey Irak tarafından zorunlu olarak uygulanmakta olan sevk öncesi

inceleme faaliyetleri, gerek kapsamda yer alan ürün grupları gerekse yetkilendirilen gözetim şirketleri açısından farklılıklar göstermektedir. Örneğin, gıda ürünleri Kuzey Irak'ta sevk öncesi incelemeye tabi değilken, Merkezi Irak'ta kapsamda bulunmaktadır. Son gelişmeler öncesinde Irak'a ihracatımızın hemen hemen tamamı Kuzey Irak üzerinden gerçekleşmekte ve buradan Merkezi Irak'a geçmekte, dolayısıyla gıda ürünleri için sevk öncesi inceleme belgesi aranmamakta idi. Ancak, farklı rotaların belirlenmesi ile gıda ürünlerimizin Merkezi Irak gümrük kapılarından Irak'a girişi söz konusu olmuş ve bu durumda sevk öncesi inceleme belgesi aranmaya başlanmıştır.

Ayrıca, Kuzey Irak'a ihracatta SGS, Bureau Veritas, Kotečna, TÜV ve Baltic Control gözetim şirketleri denetim yaparken, Merkezi Irak tarafından SGS için yapılan yetkilendirme daha sonra iptal edilmiştir. Dolayısıyla Merkezi Irak gümrük kapılarından yapılan girişlerde SGS dışında kalan diğer gözetim şirketlerinden belgelerin alınması gerekmektedir.

F. Teknik Mevzuat, Uygunluk Değerlendirme Prosedürleri ve Standartlar ile Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemleri

Irak, DTÖ'ye henüz üye olmamakla birlikte, katılım müzakerelerini sürdürmekte; bu minvalde, ticarete teknik düzenlemeler ve standardizasyon alanlarındaki uygulamalarını uluslararası kural ve prosedürlere uygun hale getirme yönünde çalışmalar yürütmektedir. Ancak, henüz Irak tarafından getirilen uygulamalarda tam bir şeffaflık sağlanmış değildir.

1 Şubat 2013 tarihi itibarıyla Irak'a yönelik sofralık zeytin ihracatı gerçekleştiren TIR'lar gümrük kapısında ürünlerin analiz yapılacağı gerekçesiyle uzun süreler bekletilmekte, herhangi bir ayrıntılı bilgi verilmeden analizlerde bakteri tespit edildiği iddia edilmekte, bazı durumlarda ürünler bozuk olduğu gerekçesiyle geri çevrilmektedir. Konuyla ilgili olarak temas kurulan Merkezi Irak hükümetine bağlı Standardizasyon Kurumu'nun (COSQC) yetkilileri tarafından, zeytin ve zeytinyağı ithalatının sevkiyat öncesi denetim uygulamasına (Bureau Veritas-BV) tabi olduğu, dolayısıyla BV belgesine sahip ürün yüklü aracın gümrükten sorunsuz olarak geçebileceği, ayrıca benzer uygulamanın Kuzey bölgesi için de geçerli olması gerektiği bilgisi alınmıştır. Öte yandan, Irak Standardizasyon Kurumu zeytinde saklama süreleri ile ilgili olarak yeni kriterler belirlemiş olup, saklama sürelerini; kavanozlu ürünlerde 1,5 yıl, tenekeli ürünlerde 1 yıl ve plastik kova ve vakumlu ürünlerde ise 6 ay olarak uygulanmaya başlamıştır.

Diğer yandan, KIBY'nin et ithalatında uyguladığı düzenleme uyarınca; donmuş etin etiketindeki üretim ve son kullanma tarihleri kontrol edilmekte, iki tarih arasında en fazla 3 aylık süreye izin verilmektedir. Bölgede daha önce 6 ay olarak uygulanırken, 3 aya düşürülen etin raf ömrü düzenlemesiyle navlun maliyeti, araçların kapasitesinin kullanılamaması nedeniyle önemli ölçüde artmaktadır.

Ayrıca, Merkezi Irak Hükümeti tarafından raf ömürleri çikolata türleri için 12 ay; bisküvilerin (tatlı bisküvi, gofret ve kraker) teneke kutularda olanları için 12 ay, karton kutularda (poşet dahil) olanları için 9 ay; şekerleme türleri için 24 ay; lokum ve toffee çeşitleri için 9 ay; kekler için ise 4 ay olarak belirlenmiştir. Bu sürelerin kısalığı firmalarımız için pazara girişte bir sorun teşkil etmektedir. Diğer taraftan, KIBY yumurtalar üzerinde 30 günlük raf ömrünün yer almasını zorunlu kılmakta; Merkezi Irak'ın uygulamaları kapsamında ise 60 günlük raf ömrüne izin verilmektedir.

G. Hizmet Ticareti

Irak taşımalarda karşılaşılan en büyük sorun yeterli güvenliğin sağlanamamasıdır. Müteahhitlik hizmetlerinde de genel olarak ülkedeki güvenlik sorunları, üstlenilen işlerin yürütülmesini zaman zaman zorlaştırmakta ve kesintiye uğratmaktadır. Ayrıca, Irak'ta iş yaparken Iraklı iş adamları ile çalışma zorunluluğu yasal olarak olmasa da uygulamada aranması zorluklar yaratmaktadır.

Su ve kanalizasyon altyapılarının yeniden kurulmasında ihale şartnamelerinde, kullanılacak kaynakların Avrupa menşeli olmasına yönelik kayıtlar imalatçı firmalarımızın pazardan pay almasını engellemekte, hizmet sunacak inşaat firmalarının da manevra alanını daraltmaktadır.

H. Kamu Alımları

Irak Merkezi Hükümeti ve KIBY kamu kurumları tarafından açılan projelerin şartnamelerinde, AB, ABD ve Japonya gibi yalnızca belirli ülke menşeli ürünlerin kabul edilmesi ancak bu ülkeler arasında ülkemizin bulunmamasından dolayı firmalarımız girmiş oldukları ihalelerde sorunlar yaşamaktadır. Merkezi hükümet orta ve büyük ölçekli kamu projelerinin Türk inşaat firmalarına verilmesine sıcak bakmamaktadır.

Türkiye'nin 1996 yılından bu yana AB ile Gümrük Birliği ilişkisi içerisinde bulunduğu, kalite altyapısının yeterliliğinin tüm dünya tarafından kabul edildiği; ihracatının % 50'sini AB ülkelerine gerçekleştirdiği, ürünlerinde uluslararası standartların ötesinde bir üretim kalitesine sahip bulunduğu; bu minvalde, Türk ürünlerinin de ihale şartnamelerinde yer alan "Batı Avrupa Ülkeleri" menşeli ürünler kategorisinde değerlendirilmesinin beklendiği hususları Irak makamları nezdinde dile getirilmektedir.

Bunun yanı sıra, Irak'ta karşılaşılan en önemli sorunlardan birisi, firmalarımızın kazandıkları ihalelerin Iraklı idareler tarafından hiçbir gerekçe gösterilmeksizin iptal edilmesidir. Türk firmaları, Irak'ta ihale süreçlerinin uzaması ve hatta ihale sürecinin zaman zaman 2 yıl sürmesi, ihalenin açıldığı tarihte teminat mektubu talep edilmesi nedeniyle firmaların bankalara ödemek zorunda kaldıkları komisyon ve teminat mektubu limitlerinin daralması nedeniyle zarara uğramaktadırlar.

I. Vize Uygulamaları

Merkezi Irak yönetiminin Türk çalışanlarına oturma ve çalışma izni vermekten imtina etmesi nedeniyle 30 gün süreli turistlik vize ile Irak'a giriş yaparak, kaçak durumuna düşmemek için bu süre dolmadan tekrar giriş çıkış yapmak zorunda olan Türk vatandaşlarına ilave ulaşım maliyeti çıkmaktadır.

K. Diğer Kısıtlamalar

a. Lojistik Yapı

2014 yılında Irak'a yapılan ihracatımızın %90,7'si karayolu, %5'i havayolu ve %2,7'si ise denizyoluyla gerçekleşmiş olup, karayolunun, söz konusu ülkeye ihracatımızda büyük payı vardır.

Son dönemde ortaya çıkan güvenlik problemleri öncesi, karayoluyla Irak'a giden taşımalarımızı büyük sıkıntıya sokmuştur. Bunun yanında, Irak Hükümeti'nin 12 Aralık 2012 tarihinden itibaren ülkemiz TIR sürücülerine vize vermemesi nedeniyle taşımacılarımız, Orta ve Güney Irak'a giden yüklerini, başta Zaho, Erbil ve Kerkük olmak üzere, Kuzey Irak'taki çeşitli noktalarda Irak plakalı araçlara devretmektedir. Bu durum, ülkemizin yüz milyonlarca dolarlık "lojistik hizmeti ithalatı" yapmasına yol açmaktadır. Çatı kuruluşlarından elde edilen bilgilere göre Türkiye'deki Irak diplomatik temsilciliklerinden yapılan sürücü vize başvuruları işleme konulmamaktadır.

b. Bankacılık ve Teminat Mektubu Sorunu

Müteahhitlik hizmetleri ve yatırımların finansmanı bakımından son dönemde Türk bankalarının Bağdat ve Erbil şube açmaları memnuniyet vericidir. Ancak Irak kamu kurum ve kuruluşları açtıkları ihalelerde teminat mektubu bağlamında genelde "TBI - Trade Bank of Iraq" kullanmakta, bazen de diğer kamu bankaları da tercih edebilmektedir. Bu çerçevede, kamudan iş almış firmalarımızın hak edişleri, bu kamu bankalarında açılan hesaba Irak Dinarı olarak yatırılmakta ve bilahare firmalarımız bu meblağı dolara çevirmek suretiyle Türkiye'ye transfer edebilmektedir. Bu durum döviz kuru ve havale komisyonu gibi maliyetlere iki defa katlanılmasına neden olmaktadır.

Öte yandan, Türk bankalarının düzenlediği nihai teminat mektupları Irak Merkez Bankası'nın bir genelgesi nedeniyle kamu kurumları tarafından kabul görmemektedir. Bu nedenle teminatların genelde nakit olarak yatırılması gerekmektedir. Bazı hallerde, bankalarımızın TBI'ya ilaveten, Irak'lı bazı özel veya kamu bankaları, Türk bankaları ile olan muhabirlik ilişkisi kapsamında bankalarımızca düzenlenecek teminat mektuplarına istinaden (kontürgaranti), firmalarımıza, girecekleri kamu ihalesi için kesin teminat mektubu düzenleyebilmektedir. Öte yandan, ihale açan bazı kamu kurumları çok yaygın olmamakla beraber, bankalarımızca verilecek geçici teminat mektuplarını kabul edebilmektedir. Ancak tüm bu hususlar sorunun çözümüne kısmi katkı sağlamaktadır.

Bunlara ilave olarak Bağdat merkezli bakanlık ve/veya devlet kuruluşlarının açtığı ihalelere katılım için %3 banka teminat mektubu istenmektedir. Ancak, bankacılık sisteminin ülkede iyi çalışmaması ve Irak'ın ihaleleri uzun süre sonuçlandıramaması nedeniyle bu teminatların çözülmesi çok uzun zaman almakta ve bu nedenlerle firmalarımız ihalelere katılamamaktadır. Verilen teminat mektuplarının, teslimatlar yapılmasına rağmen aylarca iade edilmemesi de ihracatçıları ağır masraflarla karşı karşıya bırakmaktadır.

10) JAPONYA

A. Ticari İlişkilerin Özeti

Türkiye ve Japonya arasındaki ikili ticaret hacmi 2005 yılında 3 milyar dolarlık seviyeyi aşmış ve 2012’de 4 milyar dolara yaklaşmıştır. Japonya’ya 2013 yılında ihracatımız 409 milyon dolar, bu ülkeden yapılan ithalatımız ise 3,5 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir. 2014 yılında ise Türkiye’nin Japonya’ya ihracatı bir önceki yıla göre %8,2’lik azalışla 375,6 milyon dolara ulaşmış, ülkemizin Japonya’dan ithalatı ise bir önceki yıla göre %7,3’lük azalışla 3,2 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde Türkiye ile Japonya arasındaki dış ticaret hacmi 3,5 milyar dolara Türkiye’nin verdiği dış ticaret açığı ise 2,8 milyar dolara ulaşmıştır.

Türkiye’nin Japonya’ya ihracatının artırılmasına dönük çalışmalar sonucunda bu ülkeye yönelik hazır giyim, ev tekstili, kilimler, altın mücevherat, otomobil endüstrisi, meyve suları ve kurutulmuş meyve sektörlerinde potansiyelin bulunduğu tespit edilmiştir.

Türk-Japon ilişkilerindeki potansiyelin tam olarak değerlendirilmesi gereken bir diğer alan doğrudan yatırımlar konusudur. Japonya, dünyadaki en büyük doğrudan yatırım kaynağı ülkelerden birisidir. Ancak Japonya’nın ülkemizdeki yatırımları, istenilen seviyeye ulaşmamıştır. 2012 yılında Japon firmaları ülkemizde 106; 2013 yılında 493; 2014 yılında ise 244 milyon dolarlık yatırım gerçekleştirmiştir. 2002-2014 yılları arasında toplamda 1,54 milyar dolarlık yatırımın gerçekleştiği görülmektedir. 2013 yılı itibarıyla, Türkiye’de 192 Japon firması faaliyet göstermektedir. 2015 yılı başında ise Japonya ile Türkiye arasında Hizmetler ve Yatırım Anlaşması müzakereleri başlamıştır.

Japonya ile ilişkiler konusundaki bir diğer beklenti, Türk ve Japon firmalarının özellikle Ortadoğu olmak üzere üçüncü pazarlarda işbirliğini artırmalarıdır. 2012 yılında iki ülke arasında imzalanan Türkiye ve Japonya Ekonomik İşbirliği Mutabakat Metninin en önemli amaçlarından birisi, iki ülkenin ticaret ve özellikle müteahhitlik alanında işbirliği yapmaları amacıyla bir araya gelmeleridir. Kuzey Afrika, Orta Doğu ve Orta Asya bölgelerinde, Türk ve Japon firmalarının birçok projeye beraber imza atmaları mümkündür.

B. Gümrük Vergileri

Gümrük vergileri, Japonya’nın dış ticaretteki temel koruma aracı olmaya devam etmektedir. Japonya’nın tarife satırlarının %40,5’i “sıfır olarak” bağlanmış bulunmakta iken, %24,9’u %0 ile %5 arasındaki oranlara sahip durumdadır. Tarife satırlarının %21,5’i ise %5 ile %10, %13,1’i %10’dan daha yüksek oranları kapsamaktadır. Japonya’nın tarife yapısı incelendiğinde 2012 yılı itibarıyla en yüksek tarife oranlarının sırasıyla; ayakkabı ve terlikler, hazır gıda, sebze ürünleri, canlı hayvan ve ürünleri ile post ve kürkler kalemlerinde olduğu, en düşük tarife oranlarının ise; makine aksamı, ulaşım ekipmanı, mineral ürünler, hamur ve kâğıt, sanat eserleri ve değerli taşlar kalemlerinde yer almış olduğu gözlemlenmektedir.

Diğer taraftan, Japonya’nın özellikle tarım ürünleri ithalatında oldukça kapalı bir yapıya sahip olduğunu söylemek mümkündür. Buğday, et, pirinç, deniz ürünleri ve çeşitli işlenmiş tarım ürünleri ithalatında Japonya karmaşık ve şeffaf olmayan ithalat prosedürlerine sahip olup, özellikle buğday ve pirinç ithalatında kamu kurumlarının ithalat tekeline rastlanmaktadır. Söz konusu tarım ürünlerinde Japonya’ya ciddi ihracatımız bulunmamakla

birlikte, ithalattaki kısıtlayıcı uygulamaların kaldırılması uzun vadede ülkemiz tarım ürünleri ihracatı için pazar imkânı yaratabilecektir.

C. İthalat Kısıtlamaları ve Gümrük Uygulamaları

Japonya'ya ihracatta gümrüklerde sistematik sıkıntılarla karşılaşmamaktadır. Bununla birlikte, Japonya'ya halı ihracatında, sevk edilen halıların tamamının metal detektörden geçirilmesi işlemi ihracatçı firmalarımızı olumsuz etkilemektedir.

D. Lisans Uygulamaları

Japonya tarafından hâlihazırda ithalatta lisans uygulaması bulunan veya ithalatı yasak olan mallar arasında; bazı deniz ürünleri, ilaçlar ve kimyasal ürünler, itici tozlar, nükleer ürünler, silah, hayvanlar ve bitkiler, ozon tabakasını incelten maddeler, belirtilen tehlikeli atıklar, atık kimyasal silah ürünleri, alkol, ham elmas, kültür varlıkları, Kuzey Kore'den gelen tüm ürünler, İran'ın nükleer veya balistik füze programları ile ilgili silah ve diğer tüm mallar, Eritre ile ilişkili silah ve diğer öğeler yer almaktadır. Japonya'da ithalat lisansları ücretsiz olarak verilmektedir.

Söz konusu ürünler arasında özellikle deniz ürünleri ülkemizin Japonya'ya önemli ihracatı bulunan kalemler arasında yer almakta olup, Japonya'nın balık ithalatında uluslararası düzenlemeleri de gerekçe göstererek zaman zaman uyguladığı kısıtlamalar, ülkemiz ihracatı için sıkıntı yaratabilmektedir.

E. Teknik Mevzuat, Uygunluk Değerlendirme Prosedürleri ve Standartlar ile Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemleri

Japonya'nın bir ada ülkesi olması hasebiyle, özellikle tarımsal ürünler ile gıda ürünlerinde ithalata yönelik çeşitli teknik engeller, standartlar, testler ve prosedürlerle karşılaşmaktadır. Bu kapsamda, ülkemiz tarım ve gıda ürünlerinin Japonya pazarına girişinde karşılaşılan başlıca teknik engel niteliğindeki uygulamalar şunlardır:

Çeşitli meyvelerin ithalatına, elma kurdu, Akdeniz sineği, taze meyve hastalığı vb. gerekçelerle bitki karantinası uygulanmakta ve kiraz, nar, portakal, greyfurt, limon, kavun, üzüm, erik gibi pek çok taze meyvenin Japonya'ya girişi, her biri için ayrı ayrı yapılması gereken ve 10'ar adımdan oluşan, yıllarca süren testler, soğuk uygulamalar ve prosedürlerle gerçekleştirilmektedir. Öte yandan, yaş meyve ve sebze ürünleri, tavukçuluk ürünleri gibi ürünlerde sadece Tarım Bakanlığı tarafından izin verilen ülkelerden ithalat yapılabilmekte olup, izin için gerekli prosedürler uzun zaman almaktadır.

İthal edilmek üzere Japon gümrüklerine gelen gıda ürünlerine tek bir test uygulanmakta, belirlenen değerlerin dışında kalması halinde ürün sınır dışı edilmekte ve ikinci bir test şansı tanınmamaktadır.

Sertifikasyon sürecinin uzunluğu ve zorluğu nedeniyle öncelikli olarak değerlendirilen sınırlı sayıda taze meyve ürünü için gerekli girişimler başlatılmıştır. Bu ürünler arasında yer alan greyfurtun ihracatı gerekli prosedürlerin tamamlanmasının ardından 2011 yılı içinde başlamıştır. Limon için 2009 yılında başlatılan süreç 7 Şubat 2014 tarihinde sonuçlanmış ve

Türkiye'den Japonya'ya limon ihracatı mümkün hale gelmiştir. Kiraz ihracatını mümkün kılmak üzere 2005 yılında başlatılan süreç henüz tamamlanamamıştır. .

Benzer şekilde, kanatlı hayvan ürünleri ihracatına izin verilmesi hususunda Japon makamları nezdinde başlatılan süreç hâlihazırda önemli ölçüde tamamlanmış olup 2015 yılında Türkiye'den tavuk ithalatının serbest bırakılacağı öngörülmektedir. Öte yandan, halihazırda Japonya'ya ihracatımız bulunmamakla birlikte, Japonya kırmızı et ithalatı konusunda da ciddi kısıtlamalar uygulamaktadır.

F. Hizmet Ticareti

Japonya'nın toptan ve perakende dağıtım hizmetlerine ilişkin geleneksel ve karmaşık yapısı hizmet sunucularının önüne bir engel olarak çıkmaktadır. Ülke mevzuatının çok karmaşık standart ölçütler, belgelendirme ve işaretleme gerektirmesinin hizmet ticaretine de engel olduğu düşünülmektedir.

Türkiye'nin Japonya'ya ihracatını artırabileceği başlıca hizmet sektörleri olan ticaret toptancılığı, turizm, sağlık ve sağlık turizmi, eğitim, finansal hizmetler, kalifiye işgücü ve teknik personel ve emlak sektörlerinde önemli bir ticaret engeli bulunmamakla birlikte; kalifiye işgücü ve teknik personel konusunda, kolaylaştırıcı düzenlemeler içeren bir anlaşma yapılmasının hizmetler ticaretini geliştirici yönde katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

G. Yerli Üretime Yönelik Destekler veya İhracat Sübvansiyonları

Japonya tarafından DTÖ'ye bildiri yapılan sübvansiyon programları arasında sivil havacılık, deri sektörü, rüzgâr tribünleri, enerji etkinliğinin geliştirilmesine yönelik sübvansiyonlar, yakıt pili sistemleri, biyoyakıtlar, nükleer enerji teknolojisi gelişimi, maden, metal ve petrol endüstrisi, ileri yakıt teknolojileri ve yakıt santrifüjü, kömür üretim teknolojileri, doğalgaz üretim ve dönüşüm teknolojileri, hidroelektrik teknolojileri, jeotermal enerji, geri dönüşüm teknolojileri ve "sake" üretimine ilişkin destekler yanında Japonya Finans Şirketi'ne verilen destekler yer almaktadır.

Japonya tarafından tahsis edilen sübvansiyonlar genel olarak değerlendirildiğinde özellikle yenilebilir enerji ve yeni enerji teknolojileri üzerinde bir yoğunlaşma olduğu gözlemlenmektedir. Söz konusu sübvansiyonların ülkemizin Japonya'ya önemli ihraç kalemleri arasında yer alan ham petrolden ürünler gibi geleneksel enerji ürünleri ile konvansiyonel tarzdaki kara ulaşım araçları veya motorlu kara taşıtlarının aksam ve parçaları gibi kalemlere dair uzun vadede bir tehdit oluşturabileceği değerlendirilmektedir.

H. Kamu Alımları

Japonya DTÖ Kamu Alımları Anlaşması'nın tarafları arasında yer almaktadır. Buna karşın, Japonya'da kamu alımları piyasasının halen görece olarak dışa kapalı olduğu ve yabancı piyasaya girişi yönünde engeller çıkartılmaya devam edildiği rapor edilmektedir.

I. Diğer Kısıtlamalar

Japonya'da ticarete yönelik resmi engellerin kısıtlı sayıda olmasına karşın, ülkede faaliyet gösteren çeşitli dernekler zaman zaman ülkeye ürünlerin girmesi aleyhine faaliyetler

gerçekleştirebilmektedir. Yine ülkede hem hava limanlarında hem de önemli deniz limanlarında kiralar oldukça yüksek seviyelerde seyretmekte olup, ürünlerin ülkeye giriş işlemlerinde önemli maliyet artışlarına neden olmaktadır.

Japonya'da en önemli pazara giriş engellerini, kültürel farklılıklar, pazar yapısının giriş çıkışları kısıtlayıcı katılığı ile tüketici zevk ve tercihlerindeki farklılıklar teşkil etmektedir. Japonya, mutfağından giysi renklerine, toplumsal göstergelere ve dil ve alfabeye kadar farklılıklar taşıyan bir pazardır.

Türk malı imajı oluşturmaya yönelik tanıtımların, Turquality ve diğer pazar geliştirme desteklerini Japon pazarında daha etkin kullanımının, Türk ürünlerini detaylı ve somut şekilde tanıtıcı profesyonel raporların, Japonya pazarına giriş için önemli olduğu mütalaa edilmektedir.

11) KATAR

A. Ticari İlişkilerin Özeti

Katar gerek nüfus gerek yüzölçümü açısından küçük bir Körfez ülkesi olmakla birlikte, zengin petrol ve doğalgaz gelirleri sayesinde yatırım ve altyapı projelerine ayırdığı büyük kaynaklar nedeniyle ihracatımız açısından önem taşımaktadır. Katar ile ikili ticaretimiz yıllar itibariyle dalgalanmalara maruz olup, dengesiz bir seyir izlemektedir.

2008 yılında Türkiye ile Katar arasındaki ticaret hacmi 1,2 milyar dolar olarak kaydedilmiştir. 2009 yılında ticaret hacmi 375 milyon dolara gerilemiştir. 2010 yılından sonra Türkiye Katar'a yönelik olarak ithalat fazlası vermeye başlamıştır. 2013 yılında 244 milyon dolar ihracata karşılık, Katar'dan ithalatımız 374 milyon dolar olmuştur. 2014 yılında Katar'a olan ihracatımız bir önceki yıla göre % 41 artışla 344 milyon dolar olarak, ithalatımız ise %5,5 artışla 395 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Katar 2014 yılı ticaret hacmimiz 739 milyon dolar olmuştur.

Zengin yatırım olanaklarına sahip Katar'ın 2002-2014 yılları arasında ülkemizde toplamda 751 milyon dolar yatırımı olup hâlihazırda 57 Katar şirketi Türkiye'de faaliyet göstermektedir.

B. Gümrük Vergileri

Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) üyesi bir ülke olarak Katar, Konsey tarafından kabul edilmiş istisnai uygulamalar haricinde, KİK bünyesinde belirlenmiş %5 düzeyindeki ortak gümrük tarifelerini uygulamaktadır. KİK üyesi ülkeler arasındaki gümrük birliği nedeniyle anılan ülkeler menşeli mallar ise gümrük vergisinden muaftır. Ayrıca, Büyük Arap Serbest Ticaret Alanı (GAFTA) içerisinde yer alan Katar, GAFTA'ya üye Arap ülkeleri orijinli mallara gümrük vergisini kaldırmıştır.

Bununla birlikte, Katar belli bazı ürünlerde KİK'in belirlediği % 5 oranındaki ortak gümrük tarifelerinden daha yüksek gümrük vergisi de uygulayabilmektedir. Nitekim ülkemiz ihracatı bakımından önem arz eden demir çubuk, alaşımsız sıcak haddelenmiş çelik, 12 mm.lik çelik çubuk ve çimento ithalatında %20 oranında gümrük vergisi uygulanmaktadır. Üre ithalatından %30, müzik aletleri ve CD'leri ithalatından ise %15 gümrük vergisi alınmaktadır. Tütün ürünleri ve alkollü içecekler %100 oranında gümrük vergisine tabidir.

Öte yandan, canlı hayvanlar, taze sebze ve meyve, deniz ürünleri, buğday, un, pirinç, baharatlar gibi temel gıda maddelerini de içeren yaklaşık 400 kalem ürün ile savunma sanayi ürünleri, sivil havacılık, yardım maksatlı ithal edilen ürünler ile sanayi projelerinin uygulanması için ithal edilen ürünlerde gümrük vergisi muafiyeti mevcuttur. Ayrıca Katar Kalkınma Bankası (QDB) tarafından kredilendirilen projeler için ithal edilecek makine, hammadde ve sanayi girdilerinde gümrük vergisi muafiyeti uygulanmaktadır.

C. İthalat Kısıtlamaları ve Gümrük Uygulamaları

Katar gümrüklerinde bir takım sorunlar yaşanmakla birlikte yaşanan sıkıntılar gümrük idarelerinin uygulamalarından ziyade alt yapı yetersizliğine dayanmaktadır. Nitekim dünya petrol ve gaz fiyatlarındaki artış Katar'ın ana ihracat maddesi olan gaz ve petrol sektöründeki

yatırımlarına hız vermesine sebep olmuştur. Aynı zamanda, bu durumun ülkedeki geniş çaplı altyapı inşaat faaliyetlerini tetiklemiş olması tüm bu yatırımlara konu olan malzemelerin Katar dışından kısa sürede temin edilmesini gerektirmiştir. Karayolu, liman ve havaalanındaki kısıtlı stok alanları ve ülkeye malzeme girişindeki ani artış tüm gümrüklerde kilitlenmelere yol açabilmektedir. Bu çerçevede, kara, hava ve deniz yolu ile gönderilen malzemelerin gümrüklerden çekilmesi aşamasında karşılaşılan zorluklar sadece malzemelerin nakliyesini aksatmakla kalmayıp, taşınan malın maliyetini de olumsuz etkilemektedir.

D. Lisans Uygulamaları

2022 FIFA Dünya Kupası organizasyonu öncesinde ülkede gerçekleştirilecek yatırım projeleri, inşaat malzemeleri sektörünü, ihracatımız açısından Katar'da en önemli sektör haline getirmektedir. Bu çerçevede, Katar'a ihracat yapmak isteyen firmaların, projelerin işvereni konumundaki idareler nezdinde ürün kayıtlarını yaptırımları önem arz etmektedir.

Bu çerçevede, inşaat malzemesi sektöründe işveren idareler nezdinde yapılması gereken ürün kayıt sisteminin ve teknik müşavirlik firmalarının kullanılacak ürünler üzerindeki belirleyici rolünün, Türk inşaat malzemesi ürünlerinin Katar pazarına girişini fiilen zorlaştıran en önemli unsur olduğu değerlendirilmektedir.

İthalat yapacak firmaların ithalat lisansı almaları kanuni bir zorunluluktur. Ayrıca, ithalat yapacak firmanın Katar'da yerel firma olarak kurumsallaşması gerekmektedir.

E. Teknik Mevzuat, Uygunluk Değerlendirme Prosedürleri ve Standartlar ile Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemleri

Katar'a yapılacak gıda ürünleri ithalatında, sağlık sertifikası, "helal sertifikası" ile bitkisel ürünlerde bitki sağlık sertifikası zorunluluğu vardır. Faturada malın üreticisinin isim, açık adres ve kaşesinin bulunması gerekmektedir. Sevkiyata ilişkin tüm belgelerin Dışişleri Bakanlığı Konsolosluk Dairesi ve Katar Devleti Ankara Büyükelçiliği'nden tasdik ettirilmesi mecburiyeti vardır. Diğer taraftan, satış amaçlı olmayan "numune"lerin ayrı bir fatura ile sevk edilmesi ve faturanın üzerinde mutlaka "not for resale" ibaresi ile fiyatın ("value for customs purposes") bulunması istenmektedir. Ayrıca, yükleme listesinde paketlerin sayısının ve ağırlığının yer alması gerekmektedir.

Katar Tarım ve Belediye İşleri Bakanlığı ve Milli Sağlık Otoritesi'nin düzenlemeleri, özellikle gıda ürünleri ithalatında işaretleme ve etiketlemeye ilişkin kuralların uygulanmasını gerektirmektedir. Katar, KİK'in, GS 150/1993 sayılı raf ömrü standartlarını uygulamaktadır. 170 kalem gıda ürününü etkileyen bu standart ürün bazında farklı raf ömrü sürelerinin uygulanmasını şart koşmaktadır. Bu 170 ürün dışındaki ürünlerde ise üreticinin raf ömrü uygulamaları kabul edilmektedir.

Katar gıda ürünlerinin raf ömrü konusunda son derece katı davranmaktadır. Söz konusu bilgilerin üzerinde değişiklik yapılması veya bir etiketle tarih değişikliği yapılması yasaktır.

F. Hizmet Ticareti

2022 Dünya Futbol Turnuvasını üstlenmesi sonrasında Katar'ın uluslararası arenada yapmış olduğu tanıtım çalışmaları, uluslararası ekonomik kriz, Arap baharının etkileri ve dünya çapında alternatif pazarların daralması nedeniyle müteahhitlik firmalarının Katar'a ilgisi artmış, dolayısıyla rekabet koşulları ağırlaşmıştır.

Yabancılar Katarlı ortağı olmadan Katar'da ticari faaliyette bulunamamaktadırlar. Katar'da şirket kurmak, bazı istisnalar dışında, Katarlı ortağın %51 çoğunluk payına sahip olmasını gerektirmektedir. Bu durum, pazara girişte kısıtlayıcı ve kefalet/acente sistemine girmeye zorlayıcı olarak değerlendirilmektedir.

Ülkede sadece Katarlı şirketler temsilci veya sponsor olarak hizmet verebilmektedir. Ancak bu konuda, tarım, sanayi, turizm, eğitim ve sağlık sektörlerinde yüzde 100 yabancı sermaye ile kurulmuş şirketlere ve ayrıca kamudan doğrudan iş almış yabancı firmalara yönelik istisnai imkanlar tanınabilmektedir.

Yabancı bankalara Katar Finans Merkezinde şube açmak ve İslami bankacılık dâhil her türlü bankacılık faaliyetini yürütmek konusunda teorik olarak izin verilmekle birlikte, uygulamada yabancı bankaların bireysel bankacılık faaliyetlerini yürütmelerine sıcak bakılmamaktadır.

Türk bankalarınca düzenlenen teminat mektuplarının Katar makamlarınca kabul görmemesi ve Türk firmalarının teminat mektubu edinmek için kontr-garantiye ihtiyaç duyması, teminat mektuplarının maliyetlerini artırmaktadır. Bu maliyetler, proje değeri yükseldikçe artmakta ve rekabetin yoğun olduğu projelerde firmalarımızın rekabet gücü olumsuz etkilenmektedir.

Bankalar dışındaki finansal hizmet sunucusu şirketler (ör: sigorta şirketleri) Katar'da ancak acente olarak çalışabilmekte, merkez ofis ve şube açılması mümkün olmamaktadır.

Katar'da yabancıların portföy yatırımı yapmaları yasaklanmış olup, doğrudan yatırım yapılan bazı hizmet sektörlerinde ise yatırımın sonunda Katar'a iktisadi fayda sağlandığının kanıtlanması beklenebilmektedir.

Katar'da arsa satın alınması ve yabancıların arsa sahibi olması yasaklanmıştır. Ekonomik aktivite dolayısıyla ihtiyaç duyulan arsalar ise ancak kiralanabilmektedir.

G. Kamu Alımları

Katar'da iş yapmak isteyen inşaat, altyapı firmalarının ülkedeki ihalelere katılmaları için ilgili kuruluşlara ön kayıt yaptırılmaları gerekmektedir (örneğin kablo üreticisi firma ürün kaydını Su ve Elektrik İdaresi Kahramaa'ya, halı saha üreticisi firma Olimpiyat Komitesi'ne yaptırmak zorundadır).

Öte yandan, Katar'da kamu alımına yönelik ihalelerde, yerli katkı içeren ürünler için %10, KİK üyesi diğer ülkelerin ürünlerinde ise %5 fiyat avantajı sağlanmaktadır. 1.000.000 Katar Riyali ve daha düşük değerli kamu alımı ihalelerine sadece yerel firmalar

katılabilmektedir. Uygulamada bazı istisnalar dışında, bu sınırdan yüksek değerli ihalelere katılım için ülkede yerel firma olarak kurulu olmak şartı bulunmamaktadır.

Ayrıca, ihale koşul ve kriterlerinin yeterince açık olmaması, değerlendirme aşamasında başarısız olan firmalara açıklama yapılmaması, ihale karar sürecindeki düzensizlikler ve ihale sonuçlarına resmi olarak itiraz imkânının bulunmaması kamu alımları ile bağlantılı şikayet alınan hususlardır.

H. Vize Uygulamaları

Katar gümrük kapısında, daha önce davetiye usulü ile kabul edilen TIR'lardan vize istenmeye başlanması ve dolayısı ile sadece vize alabilen kısıtlı sayıdaki araç ile bu sevkiyatların yapılabilmesi nedeniyle araç bulma sorunu ortaya çıkabilmekte; söz konusu durum nakliye maliyetlerinin yükselmesine ve taahhütlerin süresi içinde yetiştirilememesine sebep olmaktadır.

I. Türkiye- KİK Serbest Ticaret Anlaşması

Ülkemiz ile Katar'ın da üyesi olduğu KİK arasında bir Serbest Ticaret Anlaşması (STA) akdedilmesine yönelik müzakerelere 15 Kasım 2005 tarihinde Riyad'da başlanmıştır. Ancak, KİK'in yürüttüğü tüm STA müzakerelerini askıya alması ve üçüncü ülkeler ile yürütülen STA müzakereleri ile ilgili teknik gözden geçirme çalışması başlattığını ilan etmesi sebebi ile müzakerelere devam edilememiştir. Daha sonra, Türkiye-KİK STA müzakerelerinin tekrar başlatılması hususu, muhtelif platform ve temaslarda gündeme getirilmiş ancak bugüne değin somut bir sonuç alınamamıştır.

12) MEKSİKA

A. Ticari İlişkilerin Özeti

Uzak bir pazar olmakla beraber, Türkiye-Meksika ticaret hacmi yıllar itibarıyla (küresel ekonomik krizin etkilerini gösterdiği 2008 ve 2009 yılları hariç) artan bir seyir izlemektedir. 2012 yılında ikili ticaret hacmi 1 milyar dolar sınırını aşmış, 2014 yılında ise 1,3 milyar dolara yükselmiştir.

İkili ticaret rakamlarına bakıldığında 2003 yılından bu yana (2004 yılı hariç) ülkemizin Meksika ile ticarete sürekli açık verdiği görülmektedir. Nitekim 2013 yılında bu açık 762 milyon doları aşmış, 2014 yılında ise %17 gerileyerek 632,7 milyon Dolar seviyesinde gerçekleşmiştir. Aynı yıl bu ülkeye yönelik ihracatımız %31 artarak 312 milyon dolara ulaşmış, ithalatımız ise %6 oranında azalarak 944,7 milyon dolara gerilemiştir.

Yatırım ilişkilerine bakıldığında ise, 2013 yılı itibarıyla ülkemizde 10 adet Meksika sermayesine sahip şirket faaliyet göstermekle birlikte, bu ülke kaynaklı doğrudan yabancı yatırımda 1 adet firmanın 17 milyon ABD doları değerinde yatırımı ve başka bir Meksika firmasının ülkemizden bir firmayla ortak olarak, ilk planda 50 milyon dolar değerinde olan yatırımı ön plana çıkmaktadır.

Meksika ile Türkiye arasında Hizmetler ve Yatırım Anlaşması müzakereleri sürdürülmektedir.

B. Gümrük Vergileri

Meksika, genel itibarıyla liberal bir dış ticaret rejimine sahiptir ve bölge ülkelerine kıyasla gümrük vergileri oranları da genel itibarıyla düşüktür. Ülkenin ortalama gümrük vergisi oranı 2013 yılı itibarıyla %7,9'dur.

Meksika'nın GTİP sistemi 8'li bazdadır ve bu şekilde tanımlanan 12.107 ürünün %58,3'ü gümrük vergisinden muafır. Ortalamada tarım ve hayvancılık ürünlerinde %11,6, madencilik ürünlerinde %0,5 ve sanayi ürünlerinde %6,0 gümrük vergisi bulunmaktadır.

Gümrük vergisi en yüksek olan ürün grupları ortalama %63,3 ile şeker ve şekerleme ürünleri, %48,2 ile canlı hayvanlar ve hayvansal ürünler, %42,5 ile kahve ve çay, %39,2 ile süt ürünleridir. Ürün bazında en yüksek gümrük vergisi %254 ile hayvansal ve bitkisel yağlarda, %245 ile patateste, %234 ile kanatlı eti ve yenilebilir sakatatında, %210 ile fruktoz ve fruktoz şurubunda uygulanmaktadır.

Ülkemiz ihracatında önemli bir yere sahip hazır giyim sektöründe, Meksika tarafından uygulanan ortalama %21,2 oranındaki yüksek gümrük vergisi ülkemiz açısından pazar kaybına neden olmaktadır.

C. İthalat Kısıtlamaları ve Gümrük Uygulamaları

Bir ürün, Meksika gümrüklerinden geldiği ülkeye iade edilebilmekte ya da başka bir destinasyona sevk edilebilmektedir. Ancak, söz konusu mal, gümrüklerde en fazla 30 gün; kimyasal, yanıcı veya patlayıcı bir ürün ise en fazla 3 gün kalabilmektedir.

Meksika'nın peynir, et ve yenilebilir sakatat, kahve, hayvansal yağ, patates, fasulye, buğday, arpa, mısır, şeker ve içeriğinde yüksek oranda şeker içeren ürünler ağırlıklı olmak üzere toplam 62 üründe tarife kotası uygulaması bulunmaktadır.

Meksika ayrıca, tarım ve sanayi ürünlerini içeren 92 üründe tek taraflı tarife kota uygulamasına sahiptir. Tarife kotasına tabi ürünlerin başında fasulye, şeker, yulaf ve oyuncak gelmektedir.

Diğer yandan, Meksika'ya başta tekstil ve hazır giyim olmak üzere birçok sektör kapsamı ürün ithalatında, referans fiyat uygulaması bulunmaktadır. Meksika'ya ithalat sırasında belirtilen mal değeri, referans fiyatından düşük ise, vergilerin hesaplanmasında o ürüne ait referans fiyat dikkate alınmaktadır. Meksika Vergi İdaresi tarafından uygulanmakta olan söz konusu referans fiyat uygulaması, asıl olarak Uzakdoğu menşeli çok düşük fiyatlı ürünlerden kaynaklanan vergi kaybı ve rekabet bozucu etkiyi bertaraf etmek amacıyla başlatılmış olmakla birlikte, hâlihazırda ilgili kalem ürünlerin tamamı, menşe ülke farkı gözetilmeksizin referans fiyat uygulamasına tabi bulunmaktadır.

İlgili eşya için referans fiyat belirlenirken, uluslararası veri kaynakları ve Meksika'daki muhtelif sektörel örgütlerden gelen bilgiler esas alınmakta ve eşyanın üretimi ve ticaretinde söz konusu olan faktörlerden, işçilik, navlun, sigorta vs. gibi kalemler dikkate alınmayarak, sadece en önemli hammadde girdisinin uluslararası değeri dikkate alınmaktadır. Bu kapsamda örneğin; kumaş söz konusu olduğunda kullanılan iplik, gömlek söz konusu olduğunda kullanılan kumaş, ayakkabı söz konusu olduğunda kullanılan kösele ve derinin uluslararası piyasadaki ortalama değeri dikkate alınmaktadır.

Referans fiyat uygulamasına tabi kalemler ve uygulanan referans fiyatları, ülkeye ait Resmi Gazete'de yayımlanmamakta ve üçüncü taraflarla paylaşılmamaktadır. Referans fiyat altında bir fiyat beyan edildiğinde, mezkûr fiyatın meşru gerekçeleri belgelendirildiği ve Meksika gümrük teşkilatı ilgili belgelerden kâni olduğu takdirde, referans fiyat yerine beyan edilen fiyat üzerinden vergilendirme yapılabilmektedir. Bununla birlikte, şimdiki kadar, uygulamada ihmal edilebilir sayıda bu tür örnek söz konusu olmuş; Türkiye menşeli ürünlerde ise referans fiyat altında fiyat beyanı olmadığı bilgisi edinilmiştir.

D. Lisans Uygulamaları

Meksika'ya belirli petrol ürünleri, kullanılmış araç lastiği, kullanılmış hazır giyim eşyası, kullanılmış motorlu araç ve ham elmas ithalatı ile sektörel teşvik programları kapsamındaki makine ve yedek parçalarının ithalatında izin alınmalıdır. İthalat işlemi gerçekleştirmek isteyenlerin Ekonomi Bakanlığı'na kayıtlı olmaları gerekmektedir. Oyuncak, şarap, likör, kimyasallar ve tekstil ürünlerinde ise ayrıca sektör kaydı yapılması gerekmektedir. Bu işlemler lisanslı gümrük müşavirlerinin takibi ile de gerçekleştirilebilmektedir.

Meksika makamlarınca, bazı hassas ürünlerin ithalatında ithal lisansı aranmaktadır. İthal lisansı istenen ürünler, periyodik olarak güncellenmektedir. Örneğin silah ve mühimmat ithalatında Meksika Ekonomi Bakanlığı'ndan; bazı deri ürünleri, taze ya da donmuş et ve tarımsal makine ithalatında Meksika Tarım Bakanlığı'ndan; sağlık malzemesi, ilaç, çeşitli kozmetik malzemeleri ve çeşitli işlenmiş gıda ürünlerinde Meksika Sağlık Bakanlığı'ndan ithal lisansı alınması şartı bulunmaktadır.

İthal lisansı gerektiren ürünlerin Meksika'ya kargo ile gönderilen küçük miktardaki numuneleri için de ithal lisansını içeren gümrük rejimi uygulanmaktadır. Kargo ile gönderilen bu tür mallar ile sıvı, gaz ve toz halinde maddelerin, ithalat işlemlerini yürüten gümrük müşaviri firma tarafından ithalat işlemleri yapılmaktadır. Bu ürünler ile ilgili olarak muayene, tetkik ve laboratuvar masrafları önemli miktarlara çıkabilmektedir.

E. Teknik Mevzuat, Uygunluk Değerlendirme Prosedürleri ve Standartlar ile Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemleri

Meksika'da teknik düzenlemeler (zorunlu standartlar), standartlar ve referans standartlar olmak üzere 3 standart türü bulunmaktadır. Teknik düzenlemeler, Meksika'da NOM olarak isimlendirilmekte, zorunlu olarak uygulanmakta ve sadece kamu kurumlarınca yayımlanmaktadır. Teknik düzenlemeler genellikle ürün güvenliği, sağlık, çevre, telekomünikasyon, kullanıcıya yönelik bilgi ve enerji verimliliği alanlarında uygulanmaktadır. İthal edilecek mallardan zorunlu standartlara tabi olanların, ilgili zorunlu standarda uygunluğunun belgelendirilmesi gerekir. Bunun için ithal edilecek mal, uygunluk değerlendirmesine tabi tutulmalıdır. Uygunluk değerlendirmesi devlet kurum ya da kuruluşu ya da akredite edilmiş özel kuruluşlarca yapılmaktadır.

Meksika'da zorunlu olmayan standartlar ise NMX olarak isimlendirilmektedir ve genel olarak, yol gösterici ve bilgilendirici mahiyet taşımaktadır. Referans standartlar ise, NOM ve NMX standartlarının ihtiyaçları karşılamadığı durumlarda, özellikle devlet petrol şirketi Pemex ve devlet elektrik şirketi CFE gibi kamu kuruluşlarının yayınlayıp uyguladıkları standartlardır.

Meksika'da ürün ve hizmet standartları ve bu standartlara uyumluluk konusunda, Federal Metroloji ve Standardizasyon Kanunu, yasal çerçeveyi oluşturmaktadır. Bununla birlikte, ülkede, standart hazırlama faaliyeti 11 farklı sektörel kuruluş tarafından gerçekleştirilmekte, bu kuruluşlar tarafından, sanayi, ticaret, akademi, tüketici ve kamu sektöründen katılımcıların iştirakiyle hazırlanan standartlar Meksika Ekonomi Bakanlığı Standardizasyon Genel Müdürü'nün imzalamasından sonra Resmi Gazete'de yayımlanarak zorunlu Meksika Resmi Standardı olarak yürürlüğe girmektedir. Yukarıda zikredilen standardizasyon kuruluşlarının büyük bölümü aynı zamanda uygunluk değerlendirme kuruluşu olarak da faaliyet göstermektedir. Ülkemizdeki gibi tek bir ulusal standardizasyon kuruluşu yerine muhtelif sektörel sanayi derneklerinin faaliyet gösterdiği bir yapının olması ihracatçılarımızın farklı sektör kuruluşları ile muhatap olmasına neden olmaktadır.

Öte yandan, Meksika'ya ihraç edilen ve Meksika piyasasında perakende olarak satılacak mallarda İspanyolca dilinde etiket bulunması zorunludur.

Zirai tohumlar ve tohumlamaya/bitki üretmeye yönelik diğer ürünler için, Bitki Sağlığı Sertifikası alınması zorunludur. Bu sertifika ürünün menşesine ilişkin bilgileri içermelidir. Bu

ürünler için ayrıca ihracatçı ülkedeki yetkili kurum ve kuruluşlar tarafından gözetim işleminin yapılması gerekmektedir.

Meksika'ya canlı hayvan ve hayvansal ürünlerin ihracatında Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'ndan Sağlık Sertifikası alınması gerekmektedir. Alkollü içecekler için Gay Lussac ölçeğine göre alkol derecesini gösteren bir belge alınması zorunlu olup, sert alkollü içecekler için ise ürünün yaşını gösteren bir belge istenebilmektedir. Bu belgelerin iki nüsha halinde düzenlenmesi talep edilmekte ve Meksika Büyükelçiliği tarafından tasdik edilmesi beklenmektedir.

F. Hizmet Ticareti

Yabancı bir firmanın Meksika'da faaliyet göstermesinin önünde, anayasa engeli, vatandaşlık şartı ve azami hissedarlık şartı olmak üzere 3 engel bulunmaktadır.

Anayasa gereği petrol dâhil madenler devlet mülkiyetinde olup, 2013 yılında yapılan enerji reformu sonrası ham petrol arama ve üretimi kar-zarar ortaklığı şeklinde; petrol türevlerinin üretimi, nakliyesi ve depolanması faaliyetleri herhangi bir kısıtlama olmaksızın özel sektöre açılmıştır. Aynı şekilde devletin elektrik dağıtımını üzerinde tekeli devam etse de, elektrik üretimi alanında özel sektör yatırımları yapılabilecektir. Posta-telgraf hizmetleri sektöründe tek işletici devlet olmak zorundadır.

Ülke içi karayolu ile yolcu ve yük taşıma hizmeti, perakende petrol ürünleri ve LPG satışı, kablolu yayın hariç olmak üzere televizyon ve radyo yayıncılığı gibi faaliyetler, sadece Meksika vatandaşlarınca gerçekleştirilebilmektedir.

Meksika'da yabancılar; üretim kooperatiflerinde en fazla %10; ülke içi hava ulaşımı ve hava taksi sektörlerinde en fazla %25; sigorta, döviz alım-satım, emeklilik fonu, bono, silah ve mühimmat, Meksika içi yayın yapan gazete, liman hizmetleri, gemi ve uçaklara yakıt sağlayan şirketlerde en fazla %49 hisse sahibi olabilmektedir. Cep telefonu, petrol ve ürünleri için boru taşımacılığı, hukuk hizmetleri, özel eğitim hizmetleri, açık deniz gemiciliği, demiryolu inşaa ve işletmeciliği gibi sektörlerde, yabancı yatırımcılarca Ulusal Yabancı Sermaye Komisyonu izni ile %49'dan fazla hisse sahibi olunması mümkündür.

G. Türkiye-Meksika Serbest Ticaret Anlaşması

AB ile Meksika arasındaki STA'nın 2000 yılında yürürlüğe girmesi sonrasında ülkemiz ile Meksika arasında da benzeri bir Anlaşmanın akdedilmesini teminen 2000 yılından itibaren girişimlerde bulunulmuştur ve nihayet STA müzakerelerinin başlatılmasını öngören Müzakere Çerçeve Belgesi nihayet 17 Aralık 2013 tarihinde Ankara'da imzalanmıştır. İki ülke arasında STA müzakereleri 2014 Temmuz ayında başlamış olup, 3. tur müzakereler Şubat ayında Ankara'da gerçekleştirilmiştir. İki ülkenin siyasi çevrelerinde söz konusu müzakerelerin 2015 yılı içinde tamamlanmasına yönelik kararlılığı bulunmaktadır. Bahse konu STA'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte, AB-Meksika STA'sı sebebiyle ortaya çıkan trafik sapması ortadan kalkacak ve ihracatçılarımız Meksika pazarında Avrupalı ihracatçılar ile eşit rekabet koşullarına kavuşacaktır. Bu çerçevede müzakerelerin bir an önce tamamlanması bu ülkeye ihracat yapan ihracatçılarımız bakımından hayati önemi haizdir.

H. Kamu Alımları

Meksika’da kamu alımlarına yönelik düzenlemeler ve uygulamalardan sorumlu kuruluş, Kamu Yönetimi Bakanlığı’dır. Söz konusu Bakanlıkça, kamu alım ve ihaleleri, CompraNet isimli bir bilgi platformu yardımıyla duyurulmaktadır.

Kamu alımlarında, ülkede özel durumlarda uygulanan doğrudan temin, belli istekliler arasında ihale dışında ilke olarak açık ihale usulü geçerlidir. Açık ihale usulünde de, 3 çeşit ihale mevcuttur: Ulusal, anlaşmalar ile uluslararası ve açık uluslararası.

Ulusal ihalelere yalnızca Meksika firmaları ya da vatandaşları katılabilmekte; satın alınacak ürünlerde yerli katkının en az %50 oranında olması koşulu aranmaktadır. Anlaşmalar ile uluslararası ihalelerde, Meksika’nın ticari nitelikte anlaşma imzaladığı ülke firmaları da ihaleye katılabilmekte; yerli girdi oranı ise aralarındaki anlaşmada belirtilen oranda olabilmektedir. Açık uluslararası ihalelere, yurt içi ve yurt dışından katılım serbest olup; ulusal ihale yapılmış ancak başarısız olmuşsa ya da ihale konusu alım dış finansmana dayalı ise ve sözleşmesinde bu yönde bir hüküm yer alıyorsa bu tür ihaleye başvurulmaktadır. Diğer ülke firmalarına açık olan ihalelerde, kullanılacak yerli girdilerin, ithal girdilere göre %15 tercih marjı bulunmaktadır.

13) MISIR

A. Ticari İlişkilerin Özeti

2013 yılında Türkiye'nin Mısır'a ihracatı %13 oranında azalarak 3,2 milyar dolar olmuştur. 2013 yılında Mısır'a yapılan ihracatın toplam ihracatımızdaki payı %2,11 olup, en fazla ihracat yaptığımız ülkeler arasında 13. sırada yer almıştır. Aynı dönemde Mısır'dan ithalatımız %16,7 oranında artarak 1,7 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. İki ülke arasındaki ticaret hacmi 2013 yılı itibariyle 4,8 milyar dolar düzeyindedir.

2014 yılında Türkiye'nin Mısır'a ihracatı %3 oranında artarak 3,3 milyar dolar olmuştur. 2014 yılında Mısır'a yapılan ihracatın toplam ihracatımızdaki payı %2,1 olup, en fazla ihracat yaptığımız ülkeler arasında 12. sırada yer almıştır. Aynı dönemde Mısır'dan ithalatımız %12 oranında azalarak 1,4 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. İki ülke arasındaki ticaret hacmi 2014 yılı itibariyle 4,7 milyar dolar düzeyindedir.

Nakdi sermaye çıkışının yanı sıra aynı sermaye çıkışlarını, bankacılık sistemi dışında sermaye çıkışlarını ve Türk sermayesi olmakla birlikte üçüncü ülkeler üzerinden yapılan yatırımları da içeren Bakanlığımız verilerine göre 2013 yılı itibariyle Mısır'da hâlihazırda faaliyet gösteren 41 civarında Türk firmasının ülkedeki yatırımları 700 milyon dolar civarındadır. Firmalarımızın büyük bölümü başkent Kahire ve çevresi ile liman şehri olması nedeniyle İskenderiye ve Burj El Arab sanayi bölgelerinde faaliyette bulunmaktadır. Ülkemizde ise 311 adet Mısır sermayesine sahip şirket faaliyet göstermekle birlikte, Mısır'dan Türkiye'ye gelen uluslararası doğrudan yatırım yok denecek kadar azdır.

Öte yandan, Türk müteahhitlik firmaları tarafından bugüne kadar Mısır'da 1 milyar dolar değerinde 26 adet proje üstlenilmiştir.

B. Gümrük Vergileri

DTÖ verilerine göre, Mısır'ın üçüncü ülkelere uyguladığı toplam ortalama gümrük vergisi 2013 yılında %16,8; tarım ürünlerine uygulanan oran % 66,7; tarım dışı ürünlerde uygulanan ortalama gümrük vergisi ise %9,7 olmuştur.

Ülkemiz ile Mısır arasında 2007 yılında yürürlüğe giren STA kapsamında Mısır, Türkiye menşeli bir kısım sanayi ürünü için vergilerini hâlihazırda sıfırlamış olup, geriye kalan kısım ise 1 Ocak 2020 tarihine kadar kademeli olarak sıfırlanacaktır. Tarım ürünleri hususunda ise ülkemiz belirlenen tarife kotaları kapsamında sıfır veya indirimli gümrük vergisi ile Mısır pazarına erişim imkânına sahiptir.

C. İthalat Kısıtlamaları ve Gümrük Uygulamaları

Mısır'da, son dönemde yaşanan siyasi gelişmeler sonrasında Türk ürünlerine yönelik olarak Mısır gümrüklerinde sistematik bir kısıtlama görülmemekle birlikte, bazı limanlarda Türkiye'den gelen kargoların dikkatle incelenmesi gibi münferit olarak alınan bazı kararlar ülkemizden yapılan sevkiyatlarda gecikmelere neden olabilmektedir.

Ayrıca Mısır makamlarınca ithalatta uygulanan karmaşık prosedürler zaman kaybına yol açmakta, bazı durumlarda da ürünlerin geri gönderilmesine yol açmaktadır.

D. Teknik Mevzuat, Uygunluk Değerlendirme Prosedürleri ve Standartlar ile Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemleri

Mısır'a ihracatta yüksek maliyetli ve karışık standartlar, etiketleme ve paketleme zorunlulukları ticarete tarife dışı engel niteliğindedir. Mısır Gümrükleri, Türkiye'den ürün ithalatında az sayıda gözetim şirketinden temin edilen sertifikaları kabul etmektedir. Sertifikaların alınmasında gecikmeler yaşanmakta, bu durum sevkiyatı da geciktirmektedir. Ayrıca, gözetim şirketleri arasında rekabet olmaması nedeniyle gözetim şirketlerinin talep ettikleri fiyatlar yüksek kalmaktadır. Daha fazla sayıda uluslararası gözetim şirketinin sertifikalarının Mısır tarafınca kabul edilmesi durumunda bu sorunun çözüleceği düşünülmektedir.

Elektrikli ev aletlerine uygulanan testler sonucu, uluslararası standartlara uygunluğu tescil edilmiş ürünlerde dahi Mısır laboratuvarlarında farklı sonuçlar çıkabilmektedir. Bu çerçevede, firmaların sunmuş oldukları uluslararası geçerliliği olan belgeler yerine Mısırlı laboratuvarın verileri baz alınarak, pazara hakim konumda olan diğer markalar lehine, ürün ithalatında sorun çıkabilmektedir.

Tıbbi cihazı ithalatında aranan (Mısırlı ithalatçı tarafından çıkarılan) serbest satış sertifikası temininde açık bir şekilde ülke ayrımı yapılmakta, söz konusu sertifikanın temininde AB, ABD, Kanada ve İsviçre gibi ülkelerin ürünlerine sağlanan kolaylık, sunulan uygunluk ve kalite belgelerine rağmen ülkemiz menşeli ürünlere gösterilmemektedir.

Mısır'da ilaç endüstrisi için var olan korumacı politikalar kapsamında, yerli firmalar tarafından üretilen moleküllerin ülkeye ithal edilmesinde kısıtlamalar bulunmaktadır. Bu kapsamda Mısır'a bitmiş ilaç ürünü ihraç edilememekte; markanın kullanım hakkı yerel şirketlere bırakılmaktadır.

Diğer yandan, ülkemizden Mısır'a yönelik şişelenmiş içme suyu ihracatı, yürürlükte olan ithalat mevzuatında bir engel olmamasına rağmen Mısır Sağlık Bakanlığı çatısı altında toplanan "Yüksek Su Komitesi" tarafından alınan kararlarla engellenmektedir. Şişelenmiş içme suyu piyasasına girmek isteyen firmalarımızın, dolum esnasında su kaynağının kontrolünü gerektiren 2007/1589 sayılı Mısır standardı temelinde inceleme yapan Mısır Su Komitesi kararları sebebiyle, Mısır'a ihracat gerçekleştiremedikleri bilinmektedir. İhracatçı firmalarımızın başvuruları, Su Komitesi'nce önce "ithal suyun kaynağında kontrol edilmesinin mümkün olmadığı" gerekçesiyle, daha sonra da "şişelenmiş suyu üreten firmanın bir AB üyesi ülkeye ait olması ve HACCP sisteminin uygulanıyor olması" şart koşularak reddedilmiştir. Dolum esnasında inceleme talep eden bu standarda rağmen, Mısır tarafından gerekli incelemenin nasıl yapılacağına dair hiçbir bilgi verilmemesi ve bu şekilde şişelenmiş suyun Mısır'a ihracatının imkânsız kılınması, bu standardın ihracat önünde bir teknik engel oluşturmasına yol açmaktadır.

Ülkemizin girişimleri neticesinde Mısır tarafından AB ülkeleri lehine sağlanan ayrımcılığın kaldırılması sağlanmıştır. Diğer taraftan, ülkemizde sektörün önde gelen firmalarının Mısır'a su ihracatı konusunda pazara olan ilgileri devam etmekle birlikte, Mısır'a su ihracatında karşılaşılan sorun devam etmektedir. Bu çerçevede, firmalarımızca Mısır'a şişelenmiş su ihracatı gerçekleştirilebilmesi için, Mısır kurumlarına sürecin başlamasını teminen yapılan başvurular neticesiz kalmaktadır. Bu itibarla, Mısır'lı yetkililerden oluşan teknik bir heyetin ülkemize davet edilmesi davetimizin cevapsız kalmasının yanı sıra, ihracatçı firmalarımızın temsilcilerinin de yer

aldığı ülkemiz heyetinin Mısır'a giderek Mısır Makamlarıyla görüşmeler gerçekleştirme talebi de cevapsız kalmıştır. Konu hakkında ülkemiz girişimleri devam etmektedir.

Mısır'a yönelik ihracatımızı olumsuz yönde etkileyen bu tip uygulamalara zaman zaman makarna, gazlı içecekler gibi ihracat potansiyeli yüksek olan diğer bazı gıda ürünlerinde de rastlanılmaktadır.

E. Fikri Mülkiyet Hakları

Mısır'a ihracat yapan firmalarımızdan sıklıkla, üretmiş oldukları ve ihracatını gerçekleştirdikleri ürünlerin bazı Mısırlı firmalarca Mısır'da tescil edildiği ve Türk ürünlerinin markalarıyla pazara girerek hem Türk malı imajını zedeledikleri hem de üretici-ihracatçı firmalarımızı maddi zarara uğratarak haksız kazanç sağladıkları yönünde şikayetler alınmaktadır.

Diğer yandan, Mısır'da Türk firmalarına ait markaları kendi adlarına tescil ettiren ithalatçıların bu ürünleri ÇHC ve Uzakdoğu'da ürettikten sonra sahte ürünleri Mısır'a rahatlıkla sokabildiği, söz konusu taklitçiliğin önlenmesi bakımından başvuru mahkeme süreci sonucunda ise bir sonuç alınmadığı konusunda firmalarımızdan şikayetler alınmaktadır. Uzun süren mahkeme süreçleri neticesinde olumlu sonuçlar alınsa dahi mahkeme kararının uygulanmasında sorun yaşanabilmektedir.

F. Ticaret Politikası Önlemleri

Mısır tarafından 5205, 5206 ve 5207 GTİP'li "pamuk ipliği" ithalatında uygulanmakta olan korunma önlemi 31 Aralık 2014 tarihinde yürürlükten kaldırılmış olup Mısır'a 2014 yılında mezkur ürün ihracatımız 10 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

Mısır tarafından 7213 ve 7214 GTİP'li "İnşaat Demiri" ithalatında 14 Ekim 2014 tarihinde korunma önlemi soruşturması açılmıştır. Anılan soruşturma hâlihazırda devam etmekte olup, 14 Ekim 2014 tarihinden itibaren 200 gün süreyle geçerli olacak geçici korunma önlemi tatbik edilmektedir. Mısır'a yönelik mezkûr ürün ihracatımız 2013 ve 2014 yıllarında sırasıyla 124,6 milyon dolar ve 241,7 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

Öte yandan, Mısır tarafından 8507.10 GTİP'li "Otomobil Aküleri" ithalatında 15 Aralık 2014 tarihinde korunma önlemi soruşturması açılmıştır. Anılan soruşturma hâlihazırda devam etmekte olup, Mısır'a yönelik mezkûr ürün ihracatımız 2013 ve 2014 yıllarında sırasıyla 6,8 milyon dolar ve 10,2 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

G. Kamu Alımları

Mısır'da kamunun ekonomideki yeri oldukça yüksek seviyededir. Buğday gibi hassas ürünlerin alımlarını gerçekleştiren İç Tedarik Bakanlığı'nın yanı sıra özellikle bazı icracı bakanlıkların çatısı altında "Holding Company" adı altında faaliyet gösteren (Electric Holding Company, Gas Holding Company, Sylo Holding Company gibi) ve tekel konumunda bulunan firmaların yaptıkları alımlarda sözleşme şartlarına uymama, ihale iptali ve belli ülke firmalarına yönelik alım politikalarına sıklıkla rastlanmaktadır.

Ayrıca, söz konusu firmalar kamu ihale yasaları dışında kendi şartnamelerini belirlemekte, aranan şartlar ihale süreci devam ederken değiştirilebilmekte, özellikle de son

dönemlerde alım konusunda “belli ülke menşeli” gibi ifadeler şartnamelere konulabilmektedir.

Mısır’da müteahhitlik sektörü diğer sektörlerle kıyasla en sıkı düzenlemelere sahip sektörler arasında sayılmaktadır. Kamu ihalelerine girmek için yabancı müteahhitlik firmalarının EFCBC’ye (Egyptian Federation for Construction and Building Contractors) kayıt yaptırması zorunludur. Ayrıca, firmaların, EFCBC tarafından belirlenmiş geçmiş proje referanslarına istinaden 12 müteahhitlik uzmanlığı kategorisine göre sınıflandırılmış olması şartı aranmaktadır.

H. Hammadde İhracatına Konan Kısıtlamalar

Mısır tarafından ihraç edilen ve ülkemiz üreticilerinin kullandığı bazı ürünlerde ihracat vergisi uygulaması bulunmaktadır. Bu kapsamda, metal hurdası ihracatında (GTİP 72. 74. 76.78 ve 26 alt açılımı olan bazı ürünlerde) değişen oranlarda ton başına vergi alınmakta, kağıt hurda ihracatında ise ton başına 1200 Mısır Paundu vergi alınmaktadır. Ayrıca, tekstil hurdası ihracatında (GTİP 6310) ton başına 2500, mermer ve granit blokları (GTİP 251511, 251611) ihracatında ton başına 150, plastik hurdası ihracatında ise ton başına 1600, kuvars (GTİP 2506) ihracatında ton başına 75, talk (GTİP 2526) ihracatında ton başına 250, feldispat (GTİP 2529) ihracatında ton başına 250 Mısır Paundu vergi alınmaktadır.

I. Hizmet Ticareti

Mısır yasaları gereğince çalıştırılan her bir yabancı işçiye karşılık 10 Mısırlı istihdam etme şartı, başta müteahhitlik projeleri olmak üzere, özellikle yüksek beceri ve deneyim isteyen projelerin uygulanmasında firmalarımız üzerinde ciddi bir külfet oluşturmaktadır. Müteahhitlik sektöründe konut inşaatı gibi nispeten küçük çaplı projelerde Türk firmaları iş üstlenememekte ve böylelikle Mısır’da bulunan az sayıdaki yerli müteahhitlik firmalarına önemli avantajlar sağlanmış olmaktadır. Genel olarak finansman sorunu da yaşayan firmalarımızın, Dünya Bankası projelerinde olduğu gibi, uluslararası finansman sağlanan projelerde, Mısırlı firmalarla işbirliği halinde iş üstlenebilmeleri mümkün olabilmektedir.

Bankacılık alanında ise Türk bankaları Mısır’da faaliyet göstermek için gerekli lisansları alma konusunda sıkıntılar yaşamaktadır. Türk bankalarının Mısır’da faaliyet gösterememeleri yalnızca bankacılık sektörünü değil bu ülke ile ticaret ve yatırım ilişkisi bulunan Türk firmalarının işlemlerini de zorlaştırmaktadır. Turizm alanında ise halihazırda Türk turizm operatörleri özellikle 3.ülkelerden Mısır’a turist getirebilmekte, ayrıca bu ülkede doğrudan otel işletmeciliği yapan Türk firmaları da bulunmaktadır. Bununla birlikte mevzuat ve ekonomik-sosyal altyapı alanındaki genel sıkıntılar bu sektöre de yansımaktadır..

J. Vize Uygulamaları

Mısır’da gerçekleşen yönetim değişikliğini müteakip umuma mahsus Türk pasaportlarına yönelik olarak uygulanan kapıda vize verme prosedürü sona erdirilmiş olup, Kahire dışındaki şehirlerden ülkeye giriş yapabilmek için Türkiye veya başka bir ülkedeki Mısır temsilciliklerinden vize alınmış olma şartı getirilmiştir. Bu durum Türk işadamları için zaman kaybına neden olmaktadır.

K. Diğer Kısıtlamalar

Mısır ile olan ticaretteki en belirgin engel, Mısır kanunlarına göre yüzde yüz Mısır sermayeli ve ağırlıklı ortakları Mısırlı olmayan firmaların ithalat yapmasına müsaade edilmemesidir. Uygulama özellikle, Mısır'da doğrudan ofis, mağaza veya temsilcilik açarak yurtdışından ürün ithal etmek isteyen yabancı firmaların önündeki büyük bir engel niteliğindedir. Kısıtlamadan, özellikle Mısır'da doğrudan mağaza açmak isteyen Türk firmaları ile belirli bir süre ticari faaliyette bulunduktan sonra Mısır'da yatırım yapmayı planlayan firmalarımız etkilenmektedir. Yabancı firmalar söz konusu sorunu aşabilmek için Mısır vatandaşı şahıslarla firma kurmak ya da ithalatlarını Mısırlı komisyoncular vasıtasıyla gerçekleştirmek zorunda kalmaktadır. Bu durum zaman zaman hukuki problemler yanında aracılık nedeniyle maliyetlerin artmasına neden olmaktadır.

Diğer taraftan, ülkede halen devam etmekte olan siyasi ve ekonomik istikrarsızlık, altyapı yetersizlikleri ve yasal mevzuatın yetersizliği, Mısır ile olan ticari ilişkileri olumsuz yönde etkilemektedir.

Öte yandan, Suriye'de 2011 yılında başlayan savaş ortamında, ihraç ürünlerimizin Körfez ülkelerine ulaştırılmasını sağlamak amacıyla, kurulan Ro-Ro hattının belirli ücretler kapsamında kullanılmasını teminen Bakanlığımız ile Mısır Ulaştırma Bakanlığı arasında üç yıllık bir dönem için 23 Nisan 2012 yılında imzalanan Mutabakat Zaptı 23 Nisan 2015 tarihinde sonlanmıştır.

14) RUSYA FEDERASYONU

A. Ticari İlişkilerin Özeti

Rusya Federasyonu, 2014 yılı ticaret verilerine göre 5,9 milyar dolar ile en çok ihracat yaptığımız 7. ülke olurken, bu ülkeden ithalatımız 25,3 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiş ve ithalatımızda 1. sırada yer almıştır. 2014 yılında Ukrayna krizi nedeni ile Rusya'ya karşı uygulamaya konulan uluslararası yaptırımlar, yüksek politik risk algısı ve düşen petrol fiyatları rublenin değer kaybına neden olmuştur. Petrol fiyatlarındaki düşüş ve rublenin değer kaybı sonucunda ülkenin dış ticareti daralmıştır. Ülkeye ihracatımızda bu gelişmeler nedeni ile bir daralma söz konusudur. 2014 yılı verilerine göre iki ülke arasındaki ticaret hacmi 31,2 milyar dolar düzeyinde gerçekleşmiştir.

Son dönemde Akkuyu Nükleer Santrali benzeri büyük çaplı projeler ve enerji ve turizm gibi kilit sektörlerdeki işbirliği gibi karşılıklı yatırımlarda yaşanan gelişmelerin ticaret hacminin artmasında etkili olacağı beklenmektedir. Türkiye'nin Rusya Federasyonu'nda 9-10 milyar doların üzerinde yatırımı bulunmakta ve 2.000'den fazla yerleşik firması yer almaktadır. 2014 yılı itibariyle Rusya Federasyonu'nun ülkemizdeki yatırımları 4,1 milyar doların üzerinde olup hâlihazırda 1800'ün üzerinde Rus firması Türkiye'de faaliyet göstermektedir.

B. Gümrük Vergileri

Rusya Federasyonu, 22 Ağustos 2012 tarihinde DTÖ'ye katılmıştır. DTÖ üyeliğinin ardından gümrük vergilerini kademeli olarak indirmektedir. Hâlihazırda, gümrük vergilerinin ortalama oranı % 9,7'dir. Tarım ürünlerinde ortalama gümrük vergisi %12,2 iken sanayi ürünlerinde ortalama gümrük vergisi ise %9,3'tür. Rusya'nın DTÖ taahhütleri çerçevesinde ortalama gümrük vergisi oranı aşamalı olarak %8'in altına indirilecektir.

Öte yandan, Rusya Federasyonu, Kazakistan ve Belarus arasında tesis edilen gümrük birliği çerçevesinde 1 Ocak 2010 tarihi itibariyle bu üç ülke ortak gümrük tarifesi uygulamaktadır. 1 Ocak 2015 tarihi itibariyle Avrasya Ekonomik Birliği resmen kurulmuş olup, gümrük birliğine dahil olan Rusya, Kazakistan ve Belarus'un yanı sıra Ermenistan 2 Ocak 2015 tarihinde Avrasya Ekonomik Birliği üyesi olmuştur. Ermenistan 8 yıllık bir geçiş dönemi sonucunda 2022 yılına kadar gümrük tarifelerini gümrük birliği ile uyumlu hale getirecektir. İlave olarak, Kırgızistan'ın 2015 yılı içerisinde Avrasya Ekonomik Birliğine katılması öngörülmektedir.

Öte yandan, Rusya Federasyonu, GTS kapsamında, ülkemizin de aralarında bulunduğu gelişmekte olan ülkelere, sınırlı sayıdaki bazı ürünlerde %25 gümrük vergisi indirimi uygulamaktadır.

C. İthalat Kısıtlamaları ve Gümrük Uygulamaları

Rusya Federasyonu'nda gümrüklerde malların ülkeye girişi sırasında uygulanan yerel mevzuatın karmaşıklığı ve gümrüklerin diğer kamu kurumları ile ilişkilerindeki belirsizlikler, ticaretin gelişmesi önündeki en önemli engellerden biridir. Ülkedeki her türlü mevzuatın

karışık, belirsiz, erişiminin zor ve ayrıca Rusça olması, pazardaki tecrübenin pazar koşullarının anlaşılabilirliği açısından önem kazanmasına ve genel olarak pazara giriş şartlarının ağırlaşmasına neden olmaktadır.

Rusya gümrüklerinde bazı mal gruplarında referans fiyat uygulaması bulunmaktadır. Rus gümrük idarelerince fiyat açısından riskli olduğu değerlendirilen mallarda asgari kıymetlerin altında kalan beyanlar kabul edilmemekte, malın gümrükten geçişine asgari kıymet üzerinden vergi alınması kaydıyla izin verilmektedir. Referans fiyatlar, Rus gümrükleri tarafından önceden belirlenmekte, ancak ilan edilmemektedir.

Ülkemiz ile Rusya Federasyonu arasında 18 Eylül 2008 tarihinde imzalanan protokol çerçevesinde basitleştirilmiş gümrük hattı (BGH) sistemi kurulmuştur. İki ülke arasındaki ticarete sevk edilen eşyaya ilişkin bilgilerin iki ülkenin gümrük idareleri arasında elektronik yolla önceden değişimine dayanan ve gönüllülük esasına dayanan söz konusu sistem çerçevesinde sevk edilen eşyaya ilişkin bilgileri gümrük idaresine önceden sunan firmalara dış ticaret işlemlerinde çeşitli kolaylıklar sağlanmaktadır.

Gönüllülük esasına dayanan BGH sistemine firmaların katılmaması durumunda sevkiyatları normal prosedüre tabi tutulmakta ve herhangi bir kolaylık ya da basitleştirmeden yararlanılamamaktadır.

Rusya Federasyonu, Kazakistan, Belarus ve Ermenistan'ın üyesi olduğu Avrasya Ekonomik Birliği kapsamındaki gümrük birliğinin düzenleyici organı olan Avrasya Ekonomik Komisyonunun 16 Ağustos 2012 tarihli ve 134 no'lu kararı çerçevesinde, Rusya Federasyonu ve diğer gümrük birliği ülkelerinde ithalat ve ihracatta yasaklama/sınırlamaya tabi malların listesi belirlenmiştir. Rusya Federasyonu ve gümrük birliğine tabi diğer ülkelerde geçerli olan söz konusu yasaklar/sınırlamalar çerçevesinde Rusya'ya ithalatı yasak ve/veya sınırlamaya tabi ürünler listesine ve mevzuat hükümlerine Avrasya Ekonomik Komisyonu internet sitesinden ulaşılabilir¹².

Ayrıca, Rusya Federasyonu tarafından DTÖ'ye üye olunmasının hemen ardından, 1 Eylül 2012 tarihi itibarıyla ithal araç, kamyon, otobüs ve diğer motorlu taşıtlardan, yeni araçlar için 420-2.700 Avro, üç yaşından büyük araçlar için ise 2.600-17.200 Avro arasında değişen oranlarda geri dönüşüm harcı (*recycling fee*) adı altında ücret tahsil edilmeye başlamıştır. Söz konusu uygulama hâlihazırda Japonya ve AB tarafından DTÖ Anlaşmazlıkların Halli Mekanizmasına taşınmış olup, gelişmeler ülkemiz tarafından yakından takip edilmektedir.

D. Lisans Uygulamaları

Rusya Federasyonu'nun da dahil olduğu Avrasya Ekonomik Birliği kapsamındaki gümrük birliğinin düzenleyici organı olan Avrasya Ekonomik Komisyonu'nun 16 Ağustos 2012 tarihli kararı çerçevesinde ithalat/ihracat yasakları ve kısıtlamaları bulunmaktadır. Söz konusu karar çerçevesinde, Rusya'ya bazı ürünlerin ithalatında lisans uygulaması bulunmaktadır. İthalat lisansı gerektiren ürünlerin listesi aşağıda sunulmaktadır.

¹² http://www.eurasiancommission.org/en/act/trade/catr/nontariff/Pages/ediny_perechen.aspx

- Ozon tabakasını inceltici maddeler
- Bitki koruma kimyasalları
- Tehlikeli atıklar
- Vahşi hayvanlar ve bazı yabani bitkiler
- Toksik/zehirli ürünler (narkotik ilaçların ön maddeleri ve psikotrik etkileri olan ürünler hariç)
- Narkotik ilaçlar
- İlaçlar ve eczacılık ürünleri
- İnsan organ ve dokuları, kan ve bileşenleri
- Sivil radyo-elektronik ve/veya yüksek frekanslı araçlar
- Yetkisiz bilgi edinmek amacıyla tasarlanmış özel cihazlar
- Şifreleme cihazları
- Ofis ve sivil silahlar, ana parça ve mermileri
- Paslanmaz çelik borular
- Biçerdöverler

Rusya Federasyonu Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ithalat lisansları verilmesinde yetkili Bakanlık konumunda olup, ithalat lisansları uygulamaları ve başvuruları ile ilgili olarak kurulmuş bir internet sitesi¹³ bulunmaktadır.

E. Teknik Mevzuat, Uygunluk Değerlendirme Prosedürleri ve Standartlar ile Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemleri

Rusya Federasyonu, Kazakistan, Belarus ve Ermenistan arasındaki gümrük birliği çerçevesinde, gümrük birliğine üye ülkelerdeki teknik düzenlemeler ve sertifikasyon sürecinin uyumlaştırılması çalışmaları kapsamında Rusya Federasyonu'nda uygulanan ürün sertifikasyonu süreci de önemli değişikliklere tabi olmaktadır.

Bu çerçevede, Rusya Federasyonu'nda uygulanan en önemli teknik düzenleme olan GOST-R belgesi uygulamasına 15 Mart 2015 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere son verilecek olup, EAC belgesi uygulamasına geçilecektir.

EAC Belgesi, Rusya Federasyonu'nun da dahil olduğu gümrük birliğinin geçerli olduğu tüm ülkelerde uygulanacak olan teknik standartlara uygunluk belgelerinin genel adı olup, gümrük birliği ülkelerine yönelik ihracatta ürünlerin standartlara uygun olduğunu gösteren belgeler gümrük birliği sertifikası ve gümrük birliği deklarasyonudur. EAC belgesi, Avrasya Ekonomik Komisyonunun aldığı karar uyarınca 66 ürün grubu için geçerli olacak olup, Avrasya Ekonomik Birliği üyesi ülkelerden 1958 laboratuvar ve 866 sertifikasyon kuruluşu söz konusu belgeleri vermeye yetkili kılınmıştır. Avrasya Ekonomik Komisyonu internet sitesinden¹⁴ yetkili kılınan laboratuvar ve sertifikasyon kuruluşlarının listesine ulaşılabilir. Rusya'da 1518 laboratuvar ve 744 sertifikasyon kuruluşu, Belarus'ta 232 laboratuvar ve 49 sertifikasyon kuruluşu, Kazakistan'da 207 laboratuvar ve 73 sertifikasyon kuruluşu, Ermenistan'da ise 1 laboratuvar bulunmaktadır.

Rusya Federasyonu'nun da dahil olduğu gümrük birliğinin kararları çerçevesinde, gıda ürünleri, kozmetik ürünler, kişisel temizlik ürünleri, evlerde kullanılan kimyasallar vb için

¹³ www.non-tariff.gov.ru

¹⁴ <http://www.eurasiancommission.org/ru/docs/Lists/List/techreg.aspx>

devlet sicil sertifikası (eski adıyla hijyen sertifikası) talep edilmektedir. Söz konusu belge gümrük birliğine dahil tüm ülkeler için geçerli olmaktadır.

Yukarıda belirtilenlerin dışında yangın güvenliği sertifikası, iletişim ekipmanlarının teknik yeterliliği gibi bazı zorunlu ve gönüllü sertifikalar da bulunmaktadır. Rusya'nın oldukça karışık olan ve sıklıkla değişen mevzuatı ve ilave olarak kültürel ve Rusça kullanımından kaynaklanan zorluklar dikkate alındığında, Rusya Federasyonu'na yönelik ihracatlarda sertifikasyon süreci profesyonel danışmanlık hizmeti alınmadan gerçekleştirilmesi zor bir süreç olarak görülmektedir.

Rusya Federasyonu'na yapılacak gıda ürünleri ihracatında etiketleme ve markalama konularında Avrasya Ekonomik Komisyonunca alınan kararlar çerçevesinde, gıda ürünlerinin paketlerinde etiketlemenin Rusça dilinde yapılması ve paket üzerinde ürünün tipi ve adı, üreticinin yasal adresi, ürünün ağırlık/hacmi, ürünün bileşenleri ve katkı maddeleri, besin değeri, saklama koşulları, son kullanma tarihi, çocuk mamaları ve vb. ürünler için hazırlama talimatı, yan etkilere karşı uyarılar, kullanma koşulları bilgilerinin yer alması gerekmektedir.

Gıda ürünleri dışındaki ürünlerin etiketlerinde ise ürünün adı, menşe ülkesi ve üreticinin adı, kullanma talimatları, temel özellikleri, ürünün etkin ve güvenli kullanım özellikleri ile düzenleyici kuruluşlar tarafından ürün bazında belirtilmesi şart koşulan diğer bilgilerin yer alması gerekmektedir.

Öte yandan, ülkemiz ile Rusya Federasyonu arasındaki tarım ürünleri ticareti, iki ülke arasında imzalanan anlaşma/protokoller çerçevesinde yürütülmekte olup, bu kapsamda iki ülkenin karşılıklı olarak anlaştıkları ve Türkiye'den Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından Rus makamlarına iletilen ve Rus makamları tarafından onaylanan Türk firmaları Rusya'ya ihracat yapabilmektedirler.

F. Hammadde İhracatına Yönelik Kısıtlamalar

Önemli bir hammadde ihracatçısı olan Rusya Federasyonu, ham petrol, petrol ürünleri, doğal gaz, kimyasal ürünler, kereste, ham deri, kâğıt hamuru, demir dışı ürünler, hurda demir ve değerli taşlarda ihracat vergisi uygulamaktadır.

Özellikle stratejik önem atfedilen doğal gaz ve petrol gibi hammaddelerin ihracatı, lisans uygulanması, boru hatları kullanımı, iç vergilendirme, Rusya Federasyonu çıkışlarında özel gümrük kullanımı zorunluğu gibi mekanizmalar ile kontrol altında tutulmaktadır.

G. Ticaret Politikası Önlemleri

Rusya Federasyonu'nun da dahil olduğu Avrasya Ekonomik Birliği kapsamındaki gümrük birliği çerçevesinde, ticaret politikası savunma önlemleri Avrasya Ekonomik Birliğinin düzenleyici organı olan Avrasya Ekonomik Komisyonunun İç Pazarı Savunma Departmanı tarafından yürütülmektedir.

Bu kapsamda, Rusya tarafından (Gümrük Birliği adına) ülkemiz menşeli hafif ticari araçlar (GTİP:8704.21.31 ve 8704.21.91) ithalatına karşı 16 Kasım 2011 tarihinde bir anti-dumping soruşturması açılmıştır. Anılan soruşturma neticesinde 14 Mayıs 2013 tarihinde

alınan nihai önlem kararı ile bahse konu üründe Türkiye’den ithalatta %11,1 oranında ilave vergi uygulanması kararlaştırılmış olup, önlem halen yürürlüktedir.

Öte yandan, Rusya, Kazakistan ve Beyaz Rusya arasındaki gümrük birliği çerçevesinde AEK adına “karamel” ve “vatka” ithalatında uygulanan korunma önlemleri ise sırasıyla 7 Temmuz 2014 ve 25 Eylül 2014 tarihlerinde kaldırılmıştır.

H. Hizmet Ticareti

Hizmet ticaretinde ülkemiz ile Rusya Federasyonu arasında yaşanan en önemli sorunlardan birisi ulaştırma sektöründe yaşanan sıkıntılardır. Ülkemizin Rusya’ya ihracatında karayolu ile taşıma %45 paya sahip olup, karayolu taşımacılığında belirlenen yıllık taşıma kotası 9.000 adettir. Söz konusu belgeler aylık 750 adet olacak şekilde dağıtılmakta; aylık olarak dağıtılan belgelerin tükenmesi halinde ise karayolu kullanılarak gerçekleşen ihracatımıza ara verilmekte veya ihracatımızın devamlılığı, genellikle Rus taşımacılarına göre daha ucuz, Türk taşımacılarına göre ise daha pahalı olan Romanya ve Moldova gibi üçüncü ülke plakalı araçlara taşıma yaptırılarak sağlanmaktadır. Bu kapsamda kotaların yetersizliği nedeniyle ülkemizin Rusya’ya ihracatında karayolu taşımalarının sadece %37’si Türk TIR’ları tarafından gerçekleştirilmektedir.

Diğer taraftan, Rusya Federasyonu 2013 yılı Ağustos ayı ortasında TIR Karnesi ile yapılan taşımalarda Rusya Federasyonu üzerinden transit geçişlerde karne teminatına ilaveten ulusal gümrük teminatı aranacağını ilan etmiş, uygulama 1 ay sonra yürürlüğe konmuştur. Uygulamanın bazı gümrük kapılarında 1 Temmuz 2014 tarihine kadar ertelenmesi kararlaştırılmış ise de, erteleme kararı Türk taşımacılarının sıklıkla kullandığı kapıları kapsamamaktadır. Bu uygulama nakliye sektörü için taşıma başına eşyanın kıymeti ve Rusya Gümrük Bölgesi içerisinde kat ettiği mesafeye bağlı olarak ortalama 300 ile 1000 dolar arasında ilave maliyet yaratmaktadır.

I. Fikri Mülkiyet Hakları

Rusya Federasyonu’ndaki fikri mülkiyet hakları, patent ve ticari markalara ilişkin uygulamalar nedeniyle firmalarımız zaman zaman zorluklarla karşılaşmaktadır. Rusya aktif olarak kullanılmayan veya kullanılmakla birlikte tescil edilmemiş tanınmış markaların, ilgisiz kişilere tescil edilmesi veya benzer isimlerin tescil edilmesi gibi sorunlar yaşanmaktadır.

Rusya Federasyonu WIPO üyesi olmakla beraber, Türk firmalarına ait fikri ve sınai mülkiyet haklarının daha iyi bir şekilde korunmasını teminen, ÇHC örneğinde olduğu gibi, yerel makamlarca da marka tescil ve diğer patent işlemlerinin yapılması gerekli görülmektedir. Rusya Federasyonu’nda fikri ve sınai mülkiyet hakları konusunda, özellikle 1990-2010 yılları arasında birçok ihlal yaşanmıştır. Ancak, DTÖ üyeliği ile daha etkili bir koruma ve sorunların daha az yaşandığı bir sistem öngörülmektedir.

Rusya Federasyonu, ülkemizin fikri ve sınai mülkiyet hakkı ihlalleri sorunu yaşadığı ülkeler arasında ilk sıralarda yer almamakla birlikte, bu pazarda karşılaşılan en büyük sorun, ülkemize ait fikri ve sınai mülkiyet haklarının ihlal edilerek ÇHC ve Uzakdoğu’da üretilmiş taklit ürünlerin Rusya piyasasına sürülmesidir.

J. Kamu Alımları

Rusya Federasyonu, DTÖ Kamu Alımları Anlaşmasına taraf değildir. Rusya, ülkemiz gibi DTÖ Kamu Alımları Anlaşmasını gözlemci olarak takip etmektedir. Bununla birlikte Rusya'nın DTÖ'ye Katılım Protokolünde 2016 yılında Kamu Alımları Anlaşması'na taraf olma konusunda müzakerelere başlama taahhüdü bulunmaktadır.

Rusya Federasyonu'nda kamu alımlarına ilişkin genel politikaların belirlenme Ekonomik Kalkınma Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı'nın yetki alanında bulunmaktadır. Konuyla ilgili yasal düzenlemeler Ekonomik Kalkınma Bakanlığı'nca yapılmakta, bazı durumlarda ise Sanayi ve Ticaret Bakanlığı da katkıda bulunmaktadır.

Kamunun maddi olanakları ve kaynakları dikkate alındığında, Sovyetler Birliğinin dağılması sonrasındaki hükümetler tarafından, kamu alımları küçük ve orta boy işletmeleri geliştirmek ve desteklemek için önemli bir destek mekanizması olarak ön plana çıkmıştır. Ancak, 2005 yılına kadar kamu alımları konusunda Rusya'da yasal mevzuat olmaması nedeniyle kamu alımlarında eşit rekabet koşullarının sağlanması konusunda sıkıntılar yaşanmıştır.

21 Temmuz 2005 tarihli federal yasa uyarınca, tüm federal, bölgesel birimler ile belediyelere kamu alımlarına/ihalelere ilişkin tüm bilgileri internet üzerinden yayımlama zorunluluğu getirilmiştir. 2005 tarihli söz konusu yasanın uygulanmasında yaşanan sıkıntılar sebebiyle Ekonomik Kalkınma Bakanlığınca hazırlanan yeni yasa 2010 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

2012 yılında Rusya Hükümetince, kamunun daha fazla korunması gayesi ile ilgili federal yasada bazı değişiklikler yapılması yönünde çalışmalar başlatılmış, son olarak Rusya Devlet Başkanının girişimiyle Federal Sözleşme Sistemi adlı yeni bir model geliştirilmiştir. Yeni uygulama ve kanun çerçevesinde kamu alımlarında planlama, uygulama ve değerlendirme/performans kontrolü adı altında üç aşama bulunmaktadır.

Rusya yasaları yerel üreticilere ve yerel ürünlere kamu alımlarında bazı imtiyazlar tanımakta olup, Gazprom, Rus Demiryolları ve Rosneft gibi monopol devlet şirketleri kamu alımlarına ilişkin mevzuatın bazı hükümlerinden muaf tutulmaktadır.

Öte yandan, kamu alımları ve ihalelere ilişkin bilgiler Rusya Hükümetinin internet sitesinde¹⁵ yayımlanmaktadır (sadece Rusça olarak). Gazprom, Rosneft gibi büyük devlet şirketlerinin internet sitelerinde ise ihalelere ilişkin bilgilere İngilizce olarak ulaşılabilmektedir.

K. Diğer Kısıtlamalar

a. Ticari Kurallarda Belirsizlik

Rusya'nın federasyon şeklinde yönetilmesi ve büyük bir coğrafyaya sahip olması nedeniyle federal yasaların yanı sıra, her bölgenin kendine has yasaları ve uygulamaları mevcuttur. Belirli bölge idareleri yabancı yatırımcıya daha uygun koşullar sağlamaya

¹⁵ www.zakupki.gov.ru

çalışırken bazı bölgeler ise bölgesel kısıtlamalar ve rekabeti zorlayıcı uygulamalar içine girebilmektedir.

Öte yandan, AEB kapsamında Rusya Federasyonu'nun 2010 yılı itibariyle Kazakistan, Belarus ve Ermenistan ile oluşturduğu gümrük birliği yanında Rusya'nın 2012 yılında DT yesi olmasından kaynaklanan mevzuat değişiklikleri ve uygulama problemleri karmaşık, sık değişen ve sorunlu bir mevzuat ağı yaratmıştır. Bazı durumlarda, gümrük birliği, ticareti kolaylaştıran değil, zorlaştıran bir etki yaratmaktadır. Bu durum bir geçiş süreci olmakla birlikte, çeşitli sıkıntılara da yol açmaktadır.

b. Rostov Bölgesi'ne Yönelik imento İhracatında Rekabete Aykırı Uygulamalar

Türk firmalarının Rusya Federasyonu'nun, özellikle Rostov Bölgesi'ne yönelik imento ihracatlarında, Rostov Bölgesinde bulunan limanların Türk imentosunu tahliye etmek istemediği, limanlarla tahliye konusunda yapılmış anlaşmaların çeşitli mazeretlerle limanlar tarafından tek taraflı olarak iptal edildiği, bunun da bölgede 2013 yılında faaliyete geçen yerel üreticinin liman idarelerine yaptığı baskıdan kaynaklandığı yönünde firmalarımızdan bildirimler alınmaktadır.

Rostov Limanı'nda yaşanan sorun halen devam etmektedir. Rostov Limanı'nın güneyinde yer alan Azov limanından ise sınırlı miktarda gri imento ihracatı yapılabilmele beraber, tarifelerin yüksek, teknik, fiziki imkanların yetersiz, hizmet kalitesinin düşük olması, özellikle yaz aylarında bekleme sürelerinin uzun olması ve bunlara ek olarak ülkemizden imento nakledecek gemilerin mutlaka Rus bayrağı taşıması şartı da alıcıların gerek uygun gemi bulması gerekse navlun fiyatlarının artması gibi olumsuz sonuçlar doğurmaktadır.

Yaz ortalarında Rusya'da başlayan buğday hasadı ile Kasım sonuna kadar güney ülkelerine yoğun olarak gerçekleştirilen hububat sevkiyatı sonucu imento ihracatçılarımızın istifade edebileceği Rus bayraklı gemilerin azalmasının, imento ihracatının önünde engel teşkil etmektedir.

15) SUUDİ ARABİSTAN

A. Ticari İlişkilerin Özeti

Suudi Arabistan'a ihracatımız 2013 yılında bir önceki yıla göre % 13,19 oranında azalarak 3,19 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir. Bu ülkeden yaptığımız ithalat ise bir önceki yıla göre % 13,14 oranında azalarak 2,01 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 2014 yılında ise ihracatımız bir önceki yıla göre % 4,4 oranında azalarak 3,04 milyar dolar seviyesine gerilemiş iken, ithalatımız % 91,6 oranında artarak 3,86 milyar dolara yükselmiştir. Suudi Arabistan'ın 2014 yılında toplam ihracatımızdaki payı % 1,9 olurken, en çok ihracat yaptığımız ülkeler arasında 14. sırada yer almıştır.

2014 yılı itibariyle, Türkiye'de 547 Suudi firması faaliyet göstermekte olup, 2002-2014 yılları arasında Suudi Arabistan'ın ülkemizde gerçekleştirdiği doğrudan yabancı sermaye yatırım tutarı ise toplam 1,9 milyar dolar seviyesindedir.

Türkiye yarı mamul demir-çelik, elektrik transformatör ve iletkenleri ile birçok tüketim malzemeleri ihracatında Suudi Arabistan'ın başlıca tedarikçisi olan ilk 15 ülke arasında yer almakta; Suudi Arabistan ise esas olarak petrol ve petrokimya ürünleri ihracatı ile Türkiye için önemli bir tedarikçi konumunda bulunmaktadır.

Türkiye ve Suudi Arabistan arasındaki fiziki mesafe bazı ürünlerin piyasaya girişinde ülkemize nisbi bir üstünlük sağlamaktayken, meyve-sebzede ise Suriye ve Lübnan gibi daha yakın ülkeler Türkiye'den avantajlı durumdadırlar. Öte yandan, Türkiye ile Suudi Arabistan arasında öncelikle otomotiv yan sanayi, inşaat ve inşaat malzemeleri, gıda endüstrisi, tekstil, hazır giyim, mobilya, turizm, perakende ürünler, hediyelik eşya alanlarında işbirliği yapılabileceği değerlendirilmektedir.

B. Gümrük Vergileri

Suudi Arabistan'ın DTÖ tanımlı ortalama uygulanan MFN tarife oranı % 4,8'dir. Tarife oranları tarım ürünleri üzerinde ortalama % 6,0 ve tarım dışı ürünlerde ise ortalama yaklaşık % 4,6 düzeyindedir. DTÖ üyeliğinden sonra, Suudi Arabistan tarifelerinin %100'ünü bağlamış, bağlı hadler tarım ürünlerinde ortalama % 16,1 sanayi ürünlerinde ise ortalama % 10,5 olmuştur. Mevcut oranlar dikkate alındığında, tarım ürünlerinde, diğer ürün gruplarına kıyasla yüksek tarife oranlarının uygulandığı görülmektedir. Ayrıca, Körfez İşbirliği Konseyi'nin (KİK) bir üyesi olarak Suudi Arabistan, KİK ile tercihli düzenlemesi bulunan ülkeler dışında KİK ortak gümrük tarifelerini uygulamaktadır.

C. İthalat Kısıtlamaları ve Gümrük Uygulamaları

Suudi Arabistan gümrüklerinde genel olarak uzun süren (zaman zaman birkaç ay veya daha uzun süre) gümrükleme işlemleri ihracatçılarımız üzerinde olumsuz etkiye sahip olmakta ve ciddi bir maliyet unsuru yaratmaktadır.

Diğer yandan, mobilya ve temizlik ürünleri gibi bu ülkeye gönderilen bir partideki tüm malların gümrüklerde açıldığı ve yapılan kontrollerde ürünlerin ciddi anlamda zarar gördükleri firmalarımız tarafından dile getirilmektedir.

Ayrıca, Suudi Arabistan sınır kapılarında meydana gelen sorunlar nedeniyle, anılan ülkeye yönelik yaş meyve ve sebze ihracatımızın deniz yoluyla gerçekleştirildiği, bu nedenle artan sevkiyat süresi nedeniyle raf ömrü azalan ürün partilerinin Suudi Arabistan Hadise Gümrüğünde araçlardan boşaltılarak elektromanyetik ışın kontrolüne tabi tutulduğu ve bunun sonucunda anılan ürün grubunda ihracatımızın zaman zaman durma noktasına geldiği rapor edilmekteydi. Suriye’de yaşanan krizden sonra anılan sınır kapısı hâlihazırda ülkemiz bakımından çalışmamaktadır.

D. Lisans Uygulamaları

Suudi Arabistan'da, bazı malların ithali ya yasak ya da uygun makamlardan özel onay gerektirmektedir. Suudi Arabistan’a alkol, narkotik madde, domuz ürünleri, ateşli silahlar, kullanılmış giyim eşyası, hasarlı araç ithalatı yasaktır. Canlı hayvan, bahçe ürünleri, tarımda kullanılmak üzere tohum, alkol içeren ürünler, kimyasallar ve zararlı maddeler, eczacılık ürünleri, kablosuz cihaz, radyo kontrollü model uçak, doğal asfalt, arkeolojik eserler, kitap, süreli yayın ithali ancak özel izne bağlı olarak gerçekleştirilmektedir. Ses veya görsel medya ürünleri İslami kurallara uygunluk denetimine tabidir. Bazı medya ürünlerinin ithalatı sansür kurallarına tabidir.

E. Teknik Mevzuat, Uygunluk Değerlendirme Prosedürleri ve Standartlar ile Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemleri

Suudi Arabistan içerisinde ithalatı gerçekleştirilen ürünlerin standartları Körfez Standardizasyon Kurumu (GSO) ile Suudi Arabistan Standardizasyon Kurumu (SASO) tarafından belirlenmektedir. Bunun yanında söz konusu standartların uygulanması ve takibi gıda, kozmetik ve medikal ürünlerde Suudi Arabistan Gıda ve İlaç Otoritesi tarafından takip edilerek bu ürünler ile ilgili testler bu kuruma bağlı laboratuvarlarda gerçekleştirilmektedir. Anılan ürünler ile gıda ve tarım ürünleri ve askeri ürünler dışında ithalatı yapılan tüm ürünlerde “conformity certificate” olarak adlandırılan, ürünün Suudi Arabistan standartlarına uygun olduğunu gösteren belgenin ürün ile birlikte Suudi gümrüklerine ibraz edilmesi gerekmektedir. Söz konusu belge, ürünün ithalatının yapıldığı ülkede yer alan ilgili standartları belirleyen kurum tarafından düzenlenebilmektedir. Ayrıca, akredite edilmiş uluslararası test laboratuvarları tarafından da bu belge düzenlenmektedir.

Bu çerçevede, Türkiye ile Suudi Arabistan arasındaki karşılıklı teknik işbirliği anlaşması kapsamında “conformity certificate” Türkiye’de TSE tarafından düzenlenebilmektedir. Hâlihazırda firmalarımız bu belgeyi TSE üzerinden temin etmektedir. Ancak, bu uygulamanın gönderilen her parti için yapılması gerektiğinden uygulama firmalarımız için ek maliyet ve zaman kaybı doğurur niteliktedir. Ayrıca, Suudi Arabistan’a ihracat gerçekleştiren firmalarımız bu belgeyi almanın bazen uzun sürdüğünü ifade etmektedir.

Son dönemlerde firmalarımızın karşılaştığı bir başka sorun ise gümrüklerde ithalatı yapılan ürünlere yapılan testlerin sonuçlarının farklı olmasıdır. Bu durumun Suudi Arabistan tarafından GSO’ca belirlenen kurallar çerçevesinde uygulanmakta olan standartlardan kaynaklandığı düşünülmektedir. Testleri gerçekleştirilen ürünler için alınan alt veya üst değerlerin ülkemizde baz alınan değerlerden farklı olması, Türkiye’de testleri geçen bir ürünün Suudi Arabistan’da test sonuçlarının negatif çıkmasına yol açabilmektedir. Bu konuda

ülkemizden ithalatı yapılan un ve kozmetik ürünlerinde sorun yaşanmıştır. Suudi makamları kendi laboratuvar test sonuçlarını esas almakta ve ürünlerin ülkeye girişine izin vermemektedir. Öte yandan, Suudi Arabistan'a bitmiş ilaç ürünü ihraç edebilmek için (ilaca ait bir standart bulunmaması durumunda) ürünün AB, ABD, Japonya gibi ülkelerden birine de ihraç edilmekte olması şartı getirilmektedir.

Öte yandan, Suudi Arabistan'a yapılacak et ihracatı bakımından özel önem arz eden Helal Kesim Belgesi konusunda, TSE ve Saudi Food and Drug Authority (SFDA) arasında mutabakata varılmış olup anılan belgelerin Saudi Food and Drug Authority (SFDA) tarafından kabul edilmesi kararlaştırılmıştır. Helal Kesim Belgesi için müracaat edilmesi halinde kuruluşlarımız anılan belgeyi TSE'den alabilecek olup, ayrıca söz konusu belge KİK üyesi diğer ülkelere et ürünleri ihracatı gerçekleştirecek firmalarımızca da kullanılabilir.

Öte yandan, Suudi Arabistan Tarım Bakanlığınca, Türkiye'den sebze ve meyve ithalatına ilişkin standartları uygulamak üzere bazı önlemler alınacağı ve 31 Aralık 2011 tarihinden sonra Suudi Arabistan'a ithal edilecek sebze ve meyvelerin paketlenmesi, derecelendirilmesi ve ağırlığı hususlarında uyulması gereken standart ve şartnamelere dair hiçbir ihlale göz yumulmayacağı ilan edilmiştir. Ancak, aralarında ülkemizin de bulunduğu ihracatçı ülkelerin söz konusu standartları uygulamaya hazır olmadıklarının ve bunun zaman alacağına tespit edilmesi, ayrıca bölgede gelişen olaylar nedeniyle Hadise Gümrük Kapısından yapılan ithalatta düşüşün yaşanması ve buna paralel olarak piyasadaki arzın azalması sonucu sebze ve meyve fiyatlarının artması nedeniyle, anılan sınır kapısından giriş yapmak suretiyle ülkemizden ithal edilecek sebze ve meyvelerde aranacak paketlenme, sıralama, ağırlık gibi özel standartların uygulamasından muaf tutulma süresi uzatılmıştır. Bununla birlikte, ülkemiz ihracatçıları açısından söz konusu standart(lar)ın gelecekteki uygulamalarının yukarıda belirtilen örneklerde olduğu gibi sorun oluşturma potansiyeli bulunmaktadır.

F. Hizmet Ticareti

Suudi Arabistan uygulamasına göre, müteahhitlik sektöründe faaliyet gösteren her firmanın sınıflandırma adı verilen bir belgeye sahip olması gerekmektedir. Bu belge firmanın bitirmiş olduğu proje tutarı, makine parkı, personel sayısı, finansal geçmişi gibi kriterlere göre 5 sınıfta verilmektedir. 1. sınıf belgeye sahip olan firma 105 milyon dolar üzeri devlet ihalelerine teklif verebilmektedir. Bu durum Suudi Arabistan'da yeni şirket kurmuş olan firmalarımız için de uygulanmakta, söz konusu belgenin temininin uzun bir bürokratik süreç gerektirmesinden dolayı birçok firmamız devlet ihalelerine teklif verememekte ve pazarın potansiyelinden yararlanamamaktadır. Sistem kapsamında son dönemde yabancı firmalar için getirilen vergi ve sınıflandırmalarının karşılığı olan tutar için banka teminatı talep edilmesi durumu daha da ağırlaştırmıştır. Ayrıca, genellikle taşeron olarak çalışan müteahhitlik firmalarımız işin tesliminden sonra alacaklarının tahsilinde sıkıntılar yaşamaktadırlar.

Öte yandan müteahhitlik firmalarının hak ediş ödemelerinde gecikmeler olabilmektedir. Ayrıca, sosyal güvenlik alanında ortak imza edilen bir anlaşma olmayışı gönderilen işçiler için hem Türkiye'de hem de Suudi Arabistan'da sosyal güvenlik primi yatırılmasını gerektirmektedir.

Öte yandan, Suudi Arabistan da firma kurulum süreçlerinde de yerli ve yabancılar için farklı uygulamalar görülmektedir. Suudi vatandaşları "müessese adi" türünde bir şirketi 5-10

bin SAR (3-6 bin TL) ödenmiş sermaye ile açabilmekte ve her türlü ihracat/ithalat işlemlerini yapabilmekte iken, yabancılar bu tür bir şirketi kuramamaktadır. Yabancıların kuracağı ticari şirkette en az 20 milyon SAR (14 milyon TL) ödenmiş sermayesi ve bir Suudi vatandaşının şirkette asgari yüzde 25 hissesi bulunmak zorundadır. Ticari veya hizmet sektörü olsun tüm yabancı ortaklı firmaların üst düzey ve teknik kadrolarının yüzde 75'inin ve genel kadronun %10 ila %40 arasındaki bir oranının Suudi vatandaşı olması gerekmektedir. Özellikle teknik ve üst düzey kadronun yüzde 75'inin Suudi vatandaşı olma zorunluluğu Suudi Arabistan'da şirket kurmayı zorlaştırmaktadır.

Firma kuruluşu konusunda getirilen bu şartlar, girişimcilerimizi "kefalet sistemi" olarak adlandırılan bir sistemi kullanmaya yöneltmektedir. Kefalet sistemi olarak adlandırılan sistemde; tüm sermaye yabancıya ait olmakta ancak, şirket Suudi vatandaşı adına kurulmakta, banka hesabı, ihracat/ithalat vs. işlemlerde Suudi vatandaşının adına gerçekleştirilmektedir. Yabancı ise normalde giremeyeceği bir piyasaya girmekte ve %25 vergi yerine %2,5 (zekât) vergi ödemektedir. Sistem, yabancı için bu şekilde bir kolaylık getirmekle birlikte, hiçbir güvence sağlamamaktadır.

Suudi Arabistan'da faaliyet gösteren şirketlerde eleman çalıştırma konusunda sıkıntılar yaşanmaktadır. Bankacılık alanında çalıştırılacak elemanlarda sınırlamalar daha da sıkıdır. Bankacılık alanında esas kural Suudi vatandaşın çalıştırılmasıdır. Uygun evsafa Suudi vatandaşın bulunmaması durumunda yabancı istihdamına izin verilmekte olup, kambiyo gibi alanlarda yabancı istihdam edilmesi durumunda görevi ancak Suudi vatandaşa yardım etmek ve müşteriye hizmet etmektir.

Suudi Arabistan'a veya Suudi Arabistan üzerinden taşıma yapan firmalarımızda çeşitli sıkıntılarla karşılaşmaktadır. Bu kapsamda, karayolu taşımalarımızda, İskenderun Limanından kalkan Ro-Ro gemileri Mısır'a uğramakta, sonrasında araçlarımız Mısır'ı transit geçerek Mısır'ın ilgili limanından Suudi Arabistan Duba limanına ulaşmaktadır. Dönüşte Duba limanı, gemi acentelerinden dolu dönen araçlar için yaklaşık 370 \$, boş dönen araçlar için 250 \$ civarında liman acente adı altında yüksek ücretler talep etmektedir.

Yanısıra, Suudi Arabistan üzerinden gerçekleşecek transit taşımalarda gümrük işlemleri Suudi sınırında yapılmakta; araç, Körfez İşbirliği Konseyi üyesi varış ülkesinde gümrük işlemlerine tabi tutulmamaktadır. Bir anlamda ticarete dair kontrol işlemlerini Suudi Arabistan gümrük idaresi yapmaktadır.

Suudi Arabistan'ı transit geçerek diğer Körfez Ülkelerine ihraç taşıma gerçekleştirmiş olan taşıtlarımız, bu ülkelerde dönüş yükü bulamaması nedeniyle dönüşlerinde Suudi Arabistan'a boş girip dönüş yükü almak istemeleri durumunda Suudi Arabistan yetkilileri 1986 tarihli Anlaşma hükümlerine göre izin vermemektedir.

Bu çerçevede, Körfez ülkelerine ve Suudi Arabistan'a gerçekleşen taşımalarımızın, dolayısıyla ihracatımızın sorunsuz, hızlı ve daha verimli gerçekleşebilmesi için Suudi Arabistan'ın TIR sistemine dâhil olması önem arz etmektedir.

Bunlara ek olarak, taşımacılık alanında vize sürelerinin uzatılması ve vize uygulamalarının Ankara Suudi Arabistan Büyükelçiliği ve Suudi Arabistan İstanbul Başkonsolosluğu arasında paralellik göstermesi önem arz etmektedir. Araç sürücüleri 6 aylık vize temin edebilmelerine rağmen taşımacılık lisansı (C2, L2) 6 aydan daha kısa süre önce

kaydedilmiş araçları kullanacak sürücülere vize verilmemektedir. Örneğin, 5 ay önce alınan veya kiralık araç listesine 5 ay önce kaydı yapılan ve Ulaştırma Bakanlığınca da onaylanan aracı kullanacak sürücü vize alamamaktadır. Ayrıca, Suudi Arabistan transit vize işlemlerinde, eşyaya ilişkin Fatura ve Menşe Şahadetnamesinin gidilecek ülkenin Büyükelçiliğince tasdik ettirilmesi uygulaması getirilmiş olup, tasdik ücreti olarak Türk firmaları 70–100 USD arasında ücret ödemektedir.

Diğer taraftan, sınırda trafik sigortası yapılması zorunludur. Sigortanın işleyişinde bir sorun bulunmamakta olup, sigorta ücreti aylık 200 SAR(yaklaşık 53\$), yıllık 1.200 SAR (320\$)'dır. Türk nakliyecileri bölge ülkelerindeki taşımalara ilişkin ödemek zorunda kaldıkları sigorta ücretlerini düşürmek adına Suudi Arabistan'ın da dâhil olduğu ve tüm Arap Ligi üye ülkelerinde tek bir kartla sigorta imkânı sunan “Orange Card” sigorta sistemine dahil olmak istemektedirler.

Standartlar konusunda Suudi Arabistan'a giren mallar için ihracatçı ülkedeki uygun bir kurumdan standarda uygunluk belgesi istenmektedir. Bu durum dağıtım hizmetlerini de olumsuz etkilemektedir.

A. Vize Uygulamaları

Suudi Arabistan'da iş yapmak isteyen işadamlarımız ülkeye girişte ciddi sıkıntılar yaşamaktadır. İşadamlarımız kendi talepleriyle ticari vize başvurusu yapamamaktadır. Ticari vize başvurusu ancak Suudi bir firmanın işadamımıza davet mektubu göndermesi ile gerçekleşebilmektedir. Piyasa araştırması yapmak, pazarı yerinde incelemek üzere ilk kez bu ülkeye gitmek isteyen işadamlarımız ise henüz ilişkide oldukları bir Suudi firma olmaması nedeniyle davet mektubu alamamaktadır. Ayrıca, iş adamlarımız Suudi Arabistan'a ticari amaçlı ziyaretlerinde ciddi zaman alan prosedürler ve detaylar ile karşılaşmaktadır. Bu durum, iş adamlarımız ile Suudi iş adamlarının bir araya gelmesini zorlaştırmakta ve ticaret hacminin gelişmesini olumsuz etkilemektedir.

Ayrıca, ülkede, iş ve işçileri ilgilendiren konularda genel olarak vize alımında ve çalışma izni temininde de zorluklar yaşanmaktadır. Ayrıca sürücü vizeleri çok kısa olup, aracın bozulması gibi olağan dışı durumlarda kalış süresinin aşılması durumunda ciddi para cezaları gündeme gelmekte; cezanın üzerine, süre aşımının tekrar olması durumunda sürücüye ülkeye 5 yıl giriş yasağı cezası verilmektedir.

B. Kamu Alımları

Suudi Arabistan'da kamu ihalelerini gerçekleştiren merkezi bir kamu otoritesi bulunmamaktadır. Bütün kamu kurumlarının sözleşme yapma yetkisi bulunmaktadır.

İhale düzenlemelerine göre, Suudi vatandaşlara ve en az % 51 hissesi Suudi vatandaşlara ait olan firmalara öncelik verilmektedir. Aynı şekilde Suudi menşeli olan ve ihale şartlarını karşılayan ürünlere de öncelik verilmektedir. Ayrıca, kamu alımlarında KİK ülke ürünlerine öncelik sağlanmaktadır. Yabancı ülke firmalarının da katıldığı ihalelerde, KİK ülkelerinin ürünleri, en fazla % 10 fiyat farkı olması şartıyla tercih edilmektedir. Kamu ihalelerine katılan yabancı firmaların, Suudi vatandaşlara ihale konusuna ilişkin bir eğitim programı sağlamaları da talep edilmektedir.

Savunma alanındaki alımlar, bu alandaki kararname ve yönetmeliklere tabi değildir. Büyük askeri projeler için, proje bazlı bire bir pazarlık süreci bulunmakta olup, çoğunlukla ofset yükümlülüğü de getirilmektedir.

C. Türkiye-Körfez İşbirliği Konseyi Serbest Ticaret Anlaşması

Suudi Arabistan pazarına giriş imkânlarını artırmak amacıyla, Suudi Arabistan'ın üyesi olduğu Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) ile bir STA akdedilmesine yönelik müzakerelere 15 Kasım 2005 tarihinde Riyad'da başlanmıştır. Müzakerelerin IV. turu 22-24 Nisan 2009 tarihlerinde Ankara'da gerçekleştirilmiş, 28-30 Eylül 2009 tarihlerinde Riyad'da yapılması öngörülen V. tur müzakereler ise muhataplarımızın talebi üzerine önce ertelenmiş, ardından iptal edilmiştir.

KİK'in yürüttüğü tüm STA müzakerelerini askıya alması ve üçüncü ülkeler ile yürütülen STA müzakereleri ile ilgili teknik gözden geçirme çalışması başlattığını ilan etmesi sebebi ile müzakerelere devam edilememiştir. Daha sonra, Türkiye-KİK STA müzakerelerinin tekrar başlatılması hususu, muhtelif platform ve temaslarda gündeme getirilmiş ancak bugüne değin somut bir sonuç alınamamıştır.

Öte yandan, KİK ülkelerince, bu ülkeler ürünlerine karşı önlem uygulayan ülke veya ülke grupları ile STA müzakeresi yürütmeme yönünde bir karar alındığı öğrenilmiştir.

16) UKRAYNA

A. Ticari İlişkilerin Özeti

Ukrayna'nın dünya ekonomisi ile uluslararası ticaret sistemi ile bütünleşme süreci özellikle 2005 yılından itibaren başlamıştır. Nitekim Ukrayna'ya Aralık 2005 tarihinde Avrupa Birliği ve Mart 2006'da da ABD tarafından "Pazar Ekonomisi Statüsü" tanınmıştır. 14 yıldır süren müzakerelerin ardından ise Ukrayna 16 Mayıs 2008 tarihinde DTÖ'ye üye olmuştur.

Türk müteşebbisleri için önemli bir pazar olan ve geçiş süreci sıkıntılara bağlı olarak istikrarsızlıklar yaşanan Ukrayna'da son bir yıldır süregelen politik kriz ve akabindeki derin ekonomik krizle birlikte ülkede yapılmaya çalışılan köklü reformların gerçekleştirilmesi halinde ticaret ve yatırım hayatında gelişen bir seyir olabileceği düşünülmektedir.

Türkiye ve Ukrayna arasındaki ikili ticaret hacmi 2005 yılında 3,5 Milyar dolarlık seviyeyi aşmış ve 2014'te 6,1 milyar dolara ulaşmıştır. 2014 yılında iki ülke arasındaki ticaret hacminde bir önceki yıla göre düşüş görülmektedir. Bu dönemde anılan ülkeye yapılan ihracat bir önceki yıla göre % 21,0 oranında azalarak 1,7 milyar dolara, ithalatımız ise % 5,4 oranında azalarak 4,3 milyar dolara ulaşmıştır.

Nakdi sermaye çıkışının yanı sıra aynı sermaye çıkışlarını, bankacılık sistemi dışında sermaye çıkışlarını ve Türk sermayesi olmakla birlikte üçüncü ülkeler üzerinden yapılan yatırımları da içeren Bakanlığımız verilerine göre 2014 yılı itibariyle Ukrayna'da toplam 79 yatırımcı firmamız bulunmakta, bu yatırımların toplam değeri yaklaşık 880 milyon dolar düzeyindedir. Bunu yanı sıra, Türk Müteahhitlik firmaları Ukrayna'da şimdiye kadar 4 milyar dolar değerinde 151 proje üstlenmişlerdir.

2014 yılı itibariyle, Türkiye'de ise 488 Ukrayna firması faaliyet göstermekte olup, Ukrayna'nın ülkemizde gerçekleştirdiği doğrudan yabancı sermaye yatırım tutarı ise yok denecek kadar azdır.

B. Gümrük Vergileri

Ukrayna'nın 2014 yılında uyguladığı ortalama gümrük vergisi oranı % 4,1'dir. Tarım ürünlerinde ortalama vergi % 8,62 oranında iken, sanayi ürünlerinde ortalama vergi % 3,67'dir.

Ancak Ukrayna tarafından, 371 tarife satırında ithalat vergilerinin artırılması hedefiyle, GATT 1994'ün Taviz Listelerinin Tadili" başlıklı XXVIII. Maddesi çerçevesinde 12 Eylül 2012 tarihinde DTÖ nezdinde yeniden müzakere talebinde bulunulmuştur. Bugüne kadar en fazla 10 ürünün tarifelerinin değiştirilmesi için başvurulmuş bulunan bu maddenin, Ukrayna'nın talebindeki kadar kapsamlı bir ürün yelpazesi için işletilmek istenmesi, DTÖ'ye üye diğer ülkeler tarafından korumacı bir tavır olarak algılanmakta ve hedeflenen nihai bağlı oranların Ukrayna tarafından belirtilmemiş olması, şeffaflık açısından sorgulanmaktadır.

Ülkemiz de dâhil olmak üzere, menfaat sahibi ülkeler, ikili müzakerelere girmek yönündeki taleplerini 12 Aralık 2012 tarihi itibarıyla DTÖ Sekretaryasına ve Ukrayna makamlarına iletmiş durumdadır. Ancak, mevcut aşamada, Ukrayna'nın ikili müzakere talep eden herhangi bir ülkenin taviz müzakeresi süreci başlatmadığı bilinmektedir.

Ukrayna'nın ikili müzakereye girdiği herhangi bir ülkeyle uzlaşma sağlayamaması durumunda, Madde XXVIII kapsamında tek taraflı olarak vergileri yükseltebilme imkânı olmakla birlikte, müzakereye girdiği ve uzlaşmadığı ülkelerin de, eş etkili olmak kaydıyla, istedikleri karşı önlemi alabilme imkanı olacaktır. Uygulama, ülkemiz tarafından, diğer bazı ülkelerle birlikte, ilgili DTÖ organlarında yakından takip edilmektedir.

C. İthalat Kısıtlamaları ve Gümrük Uygulamaları

Ukrayna'da ithalat aşamasında gümrük kontrolleri yapılmakta ve zaman zaman bu kontroller sıklaştırılmaktadır. Bu kontroller sırasında tahsis edilen personelin kısıtlı olması nedeniyle kontrol işlemleri bir- bir buçuk aylık süreler kadar uzayabilmektedir. Ayrıca, Ukrayna'ya yıllardır düzenli olarak aynı ürünü ithal eden firmalar dahi zaman zaman kaçakçılık şüphesiyle Ukrayna Güvenlik Servisi tarafından denetlemeye tabi tutulmakta, bu kapsamda alınan numunelerin analizinin bitimine kadar ürünler gümrüklerde bekletilmektedir.

Ukrayna'ya getirilen malların Ukrayna'ya ithalat işlemlerinin gerçekleştirilmesi sırasında birçok mal grubunda gümrük değerlerinin beyanı bakımından referans fiyat uygulaması yapılmaktadır. Ukrayna Devlet Gümrük Servisi tarafından fiyat açısından riskli olduğu değerlendirilen bazı mallarda belirlenen asgari kıymetlerin altında kalan beyanlar kabul edilmemekte, malın girişine ancak asgari değeri üzerinden ithalat vergisi alınarak izin verilmektedir.

D. Teknik Mevzuat, Uygunluk Değerlendirme Prosedürleri ve Standartlar ile Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemleri

Ukrayna'da bazı ürünlerin ithalatında uygunluk değerlendirmesi belgesi aranmaktadır. "UkrSepro" olarak adlandırılan sistemde hem zorunlu hem de gönüllü düzeyde uygunluk belgeleri düzenlenmektedir. Sertifikalandırılması zorunlu olan ürünlerin UkrSepro belgeleri olmadan ithalatı, ihracatı ve ülke içi alım satımına izin verilmemektedir. Ukrayna'ya ithalatta zorunlu uygunluk belgesine tabi ürünlerin listesine gümrük tarife istatistik pozisyonu (GTİP) bazında ilgili internet sayfasından¹⁶ ulaşılabilmektedir. Zorunlu uygunluk belgesine tabi ürünler için belli bir ücret karşılığında alınan sertifikaların Ukrayna gümrüklerine ibrazı zorunludur.

UkrSepro sertifikasının, "Tek Seferlik" (her sevkiyat için ithalatçı firma tarafından alınan standart sertifika) veya "Seri Üretim Sertifikası" (gümrük makamlarına ibraz edilmek üzere üretici firma tarafından alınan 1, 2, 3 veya 5 yıl süre ile geçerli sertifika) olmak üzere iki türü bulunmaktadır. Bu sertifikalardan bir yıl geçerli olanı, üretim yerinde inceleme yapılmadan başvuru sahibi tarafından ibraz edilen belge analizinin ve üretici fabrikadan veya tedarikçiden alınan ürün numunelerinin sertifikasyon testlerinin olumlu sonuçlarına istinaden verilir. Bu belgenin alınabilmesi için firmanın ISO 9000 Kalite Güvence Sistemine sahip olması gerekmektedir.

UkrSepro Uygunluk Belgesi, Ukrayna'da akredite firmalardan alınabileceği gibi, Türkiye'den de bazı firmaların aracılığı ile temin edilmesi mümkündür.

¹⁶ <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0466-05/page>

UkrSepro Zorunlu Sertifikası yanı sıra belirli ürünlere Hijyen Belgesi, Ürün Kullanım İzni veya diğer belge ve lisanslar zorunlu kılınmıştır.

Ukrayna'ya ilaç ihracatında ise, her bir sevkiyat için ayrı analiz sonuçları talep edilmektedir. Bunun yanı sıra, ihalelere katılım sağlanabilmesi için Ukrayna makamlarınca düzenlenmiş bulunan bir GMP Sertifikasına ihtiyaç duyulmakta; bitmiş ürün üretim yeri için de GMP denetimi için Ukrayna makamlarının onayı gerekmektedir. Söz konusu uygulamalar, ihracatçı firmalarımız için ek maliyetler doğurmaktadır.

E. Ticaret Politikası Önlemleri

Ukrayna tarafından ülkemiz menşeli “düz cam” (7005.29.25, 7005.29.35, 7005.29.80 GTİP’li) ithalatına karşı 27 Nisan 2011 tarihinde bir anti-damping soruşturması açılmıştır. Anılan soruşturma neticesinde 28 Nisan 2012 tarihinde alınan nihai önlem kararı ile 7005.29.25 GTİP’li ürün için %23,42, 7005.29.35 GTİP’li ürün için %13,52, 7005.29.80 GTİP’li ürün için 5 yıl süreyle %12,96 oranında ilave vergi uygulanması kararlaştırılmıştır. Hâlihazırda, önlem yürürlüktedir. Ukrayna'ya yönelik düz cam ihracatımız 2013 yılında 67 bin dolar olup, 2014 yılında ise 11 bin dolardır.

Diğer yandan, Ukrayna tarafından 8703.22.10 ve 8703.23.19 GTİP’li “binek otomobiller” ithalatında 2 Temmuz 2011 tarihinde korunma önlemi soruşturması açılmıştır. Anılan soruşturma neticesinde alınan nihai önlem kararı ile 13 Nisan 2013 tarihinden itibaren 3 yıl süreyle geçerli olmak üzere motor hacmi 1000-1500 cm³ arası olanlar için %6,46, 1500-2200 cm³ arası olanlar için %12,95 oranlarında ilave vergi uygulanması kararlaştırılmıştır. 12 Şubat 2014 tarihli Karar ile önlem liberalize edilmiş olup motor hacmi 1000-1500 cm³ arası olanlar için 2. yıl % 4,31 ve 3. yıl % 2,15; motor hacmi 1500-2200 cm³ arası olanlar için 2. yıl % 8,63 ve 3. yıl % 4,32 oranında ilave vergi uygulanması yürürlüğe girmiştir. Ayrıca, 20 Nisan 2013 tarihinden itibaren söz konusu korunma önleminin hibrit motorlu yeni otomobillerin ithalatına karşı uygulanmamasına karar verilmiştir. Bu çerçevede önlemin aşamalı olarak 2016 yılı içerisinde kalkması beklenmektedir. Ukrayna'ya yönelik binek otomobili ihracatımız 2013 ve 2014 yıllarında sırasıyla 45,4 milyon dolar ve 23,9 milyon dolardır.

F. Fikri Mülkiyet Hakları

Ukrayna, fikri mülkiyet hakları ihlali konusunda önde gelen ülkeler arasındadır. Bu konuyla mücadelenin yüksek maliyetli olduğu gerekçesiyle Ukrayna tarafından fazla düzenleme yapılmamaktadır. Fikri mülkiyet hakları ihlallerine ilişkin açılan davalar sonucunda alınan kararların uygulanmasında da güçlükler olabilmektedir.

Diğer yandan, ÇHC ve Uzakdoğu’da ürettikten sonra sahte ürünlerin Ukrayna'ya rahatlıkla sokabildiği, söz konusu taklitçiliğin önlenmesi bakımından başvuru mahkeme süreci sonucunda ise bir sonuç alınmadığı konusunda firmalarımızdan şikâyetler alınmaktadır.

G. Hizmet Ticareti

Ukrayna'nın 16 Mayıs 2008 tarihinde DTÖ'ye üyeliği ile birlikte hizmet ticareti alanındaki mevzuatı da oldukça şeffaflaştırmıştır. Bu kapsamda, Ukrayna pazarı hizmet ticareti

alanında açık görünmekte ve yasal olarak bir sorun olmamakla birlikte mevzuatın uygulanması konusunda önemli sorunlar bulunmaktadır.

Hizmet ticaretinde yabancı firmalara önemli dezavantajlar çıkarılabilmektedir. Bankacılıkta Merkez Bankası tarafından yerel bankalar ile yabancı bankalar arasında ayrımcı uygulamalar, yerli bankaların lehine şeffaf ve etik olmayan bazı kayırmalar yapılabilmektedir.

Diğer yandan, telekomünikasyon sektöründe ise düzenleyici ve denetleyici birimler üzerlerine düşeni yeterince yapmamakta ve küçük firmaların büyümeleri önünde engel teşkil etmektedirler.

H. Kamu Alımları

Ukrayna 2008 yılında DTÖ'ye üye olmuş; ancak DTÖ'nün çoklu ticaret anlaşmalarından biri olan Kamu Alımları Anlaşması'na taraf olmamıştır. Bu nedenle, kamu alımlarında ve alımlar için yapılabilecek kamu ihalelerinde yerli ve yabancı firmalara eşit davranma yükümlülüğü bulunmamakta, genellikle de yerli firmalar ile yabancı firmalar arasında ayırım yapılmaktadır.

I. Diğer Kısıtlamalar

Ülkede, Vergi Kanunu gibi kanunlarda sürekli mevzuat değişikliği ve pazar ekonomisine uyum sağlama sürecindeki birtakım eksiklikler ve gümrüklerde yaşanan olumsuzluklar mevcuttur.

Ukrayna'daki mevcut kanun ve düzenlemelere ilişkin yorumlardaki farklılıklar ülke içinde uygulamalarda sorunlar yaratmakta ve özellikle gümrük işlemleri vb. konularda farklı idari birimlerin aynı süreçleri değişik biçimde yönetmesi şeklinde sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Farklı idari birimlerdeki yorum farklarından kaynaklı bu sorunları çözmeye yönelik yerel hukuk büroları ya da yerel bağları güçlü muhasebeci ve personellerden faydalanmak önem taşımaktadır.

Ukrayna'da bankacılık sisteminde yaşanan sıkıntılar ve Ukraynalı firmalar çeşitli nedenlerle isteksiz oluşu sebebiyle uluslararası alım ve satımlarda akreditif oldukça sınırlı olarak başvurulan bir ödeme şekli olarak kalmaktadır. Bu husus, ihracatçılarımız açısından, söz konusu ülke ile ticaret yapma açısından yarattığı zorluklar yaratmaktadır.